



ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Μέτρον ἄριστον
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ

Πάντα ρεῖ
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

ΕΤΟΣ 21ον

ΤΕΥΧΟΣ 118-119

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1976

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσανίου 6)

Δευτέρα - Τετάρτη - Παρασκευή 10 - 12 τηλ. 32 46.837

Annie Besant	Μελέτη επί της Συνειδήσεως	δεμ	120
C. Leadbeater	Σ' εκείνους που πενθοῦν		10
Besant-Leadbeater	Ἡ Ἄτραπός τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ		150
C. Jinarajadasa	Ἀποκρυφος ἐξελιξίς Ἀνθρωπότητος		120
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα		30
»	Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς Ζωῆς		30
»	Εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σοφίας		50
Ed. ArnoId	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας		50
Irving S. Cooper	Ἡ Μετεναρ୍କωσις		80
Βενετοῦ — Ἰλαρίωνος	Φῶς στὴν Ἄτραπὸ		30
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)		30
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ Ζωὴ (Α' σειρά)	δεμ.	200
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ Ζωὴ (Β' σειρά)	»	200
»	Ἐλευθερία, ἀρχὴ καὶ τέλος	»	200
»	Ἐκπαιδεῦσι καὶ σημασία ζωῆς	»	120
»	Στὴ σιγή τοῦ Νοῦ	ἄδ. 120, δεμ.	160
Ἄντ. Ἀδριανόπουλος	Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ Ζωὴ		150
»	Ἀρχαῖοι Ἑλληνες Φιλόσοφοι	ἄδ. 200, δεμ.	220
»	Οἱ Νόμοι τῆς Ζωῆς		100
K. Κιτρινιάρης:	Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς		60
Γεωργ. Μαλτέζος:	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια		50
K. Μελισσαρόπουλος	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς	ἄδ. 40, δεμ.	70
»	Μελετήματα	ἄδ 90, δεμ.	120
»	Εἰσαγωγή στὴ Θεοσοφία	ἄδ. 100, δεμ.	150
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας	ἄδ. 80, δεμ.	120
»	ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας)	δεμ.	140
»	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισηναμούρτι	ἄδ. 80 δεμ.	130
»	Ὁ Ἰησοῦς		60
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο Ἰδεῶν)		40
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»		10
Πίναξ	Αἰώνιος Δείπνος		25
«ΙΛΙΣΟΣ», Ἐπιλογή ἐτῶν 1956 - 58 καὶ 1959 - 61, ἑκάστη χρυσὸδ.			140
	Διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἑσωτερικοῦ τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ»		120
Περιοδικὸν «Ι Λ Ι Σ Ο Σ»	Τόμοι εἰς τεύχη 1956-70	δρχ.	100
	» χαρτόδετοι 1971 - 75	δρχ.	120

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 25

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 130 Ἐξωτερ. \$ 5



ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντής ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητής ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 21ον * Ἰούλιος - Αὔγουστος καὶ
Σεπτέμβριος- Οκτώβριος 1976 * ΤΕΥΧΟΣ 118-119

Ἐμπρὸς λοιπὸν καρδιά μου..

Ἐμπρὸς λοιπὸν, καρδιά μου, θάστα νὰ ὑπομείνουμε κι αὐτὴ
τὴν ἡμέρα μας.

Ἐμπρὸς νὰ κοιτάξουμε νὰ βροῦμε τὴν ἐλευθερία μέσα μας,
τὴν ἀνεξαρτησία μας καὶ τὴν αὐτάρκειά μας.

Ἐμπρὸς λοιπὸν, καρδιά μου, θάστα νὰ ὑποφέρουμε
κι αὐτὴ τὴν ἡμέρα μας, χωρὶς νὰ μᾶς ταραξοῦν
τὰ δικά της τ' ἀπρόοπτα καὶ τ' ἀπροσδόκητά της νὰ μᾶς
συγχίζουν,

οὔτε πάλι νὰ μᾶς συντρίβει μὲ τὴν κουραστικὴ
μονοτονία τῆς ἐπανάληψής της.

Ἐμπρὸς λοιπὸν, καρδιά μου, θάστα, ὦ θάστα
τοὺς Κύκλωπες σου, τοὺς ἄγριους τοὺς Κύκλωπες
νὰ τοὺς ἀντικρύξεις μὲ γενναιότητα,
μὲ τὴ μεγαλοψυχία σου, θάστα, ὦ καρδιά μου,
θάστα νὰ τοὺς νικᾶς, νὰ τοὺς νικᾶς τοὺς ἄγριους
τοὺς Κύκλωπες, νὰ τοὺς νικᾶς
καὶ νὰ τοὺς ἐξαφανίζεις, ὦ καρδιά μου,
χωρὶς κανένα οἶκτο καὶ μεταμέλεια.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ἀπὸ τῆς Γνώσεως εἰς τὴν Ἐπίγνωσιν

Ἑπὶ ΣΤΑΜΕΛΟΥ Π. ΜΑΚΡΗ

1. Τὸ διαιώνιο πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας («τί ἐστὶν ἄνθρωπος») ἐξειδικεύεται μὲ τὴν προσπάθειά μας νὰ προσδιορίσουμε ἢ μᾶλλον νὰ ἰχνεύσουμε τὴν οὐσία τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ μετατρέπουμε ὅμως καὶ σὲ πρόβλημα «χριστολογικό». Σὲ χριστολογικό πρόβλημα, ὄχι μὲ τὴν ἔννοια τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας, δηλ. σὰν πρόβλημα πὸ ἔχει θέμα τὸν προσδιορισμὸ τῆς σχέσεως τῶν δύο φύσεων στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ (1).

Ἐπὶ τεκτονικῆ θεώρησι, ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ σύμβολο τῆς ἡθικῆς καὶ ἡ συμβολικὴ ἔκφρασις τῆς ἀληθινῆς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου, πὸ ἔγκειται στὴν ὁμοιότητά της μὲ τὸ Θεό, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι μόνον ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶναι καὶ Θεός.

2. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ μόνη καὶ ἡ αἰωνία ἀλήθεια καὶ στέκεται ψηλότερα ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑπαρκτικὴ ἀλήθεια καὶ μετέχει στὴ θεία οὐσία, μπορεῖ δὲ ὅταν ἐξομοιωθῇ μὲ τὸ σύμβολο «Ἰησοῦς» νὰ θεοποιηθῇ («μετοχῆ τῆς ἐκείνου θεότητος θεοποιούμενος»)

κατὰ τὸν Ὁριγένη (2).

Στὴν ἀνθρώπινη ὑπόστασι λοιπόν, στὸ βάθος τοῦ ἀνθρώπου, ἰχνεύεται ὁ Θεός, ὁ λόγος. Ὅπως εἶπε καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, στὸν ἄνθρωπον, σὰν «ὑπαρξιν», σὰν «εἶναι», περιέχεται τὸ Θεῖο· «Οὐ γὰρ ἄδηλον ὅτι εἴ που τὸ θεῖον ὑπάρχει, ἐν τῇ τοιαύτῃ φύσει ὑπάρχει» (3).

Πράγματι, ὅπως καὶ στὸ Θεὸ ὑπάρχει ὁ προαιώνιος ἄνθρωπος τῶν καθβαλιστικῶν βιβλίων, ἔτσι, καὶ στὸν ἄνθρωπον ὑπάρχει ὁ Θεός· ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ πιὸ βαθεῖα πηγὴ τοῦ Θεοῦ· εἶναι ἡ ἀθανασία τοῦ πὸ εἶναι καὶ ἡ πεμπουσία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὄντολογικὴ του ἀλήθεια. Αὐτὴ ἡ ὄντολογικὴ ἀλήθεια δὲν βρίσκεται μὲ τὴ νόησι καὶ τὴ λογικὴ, οὔτε καὶ μὲ τὰ δεδομένα τῆς πείρας καὶ τῆς ἐπιστήμης. Μόνον ἀποκαλύπτεται· ἀποκαλύπτεται μέσα μας, μὲ τὴν πλήρη ταῦτίσή μας πρὸς τὸ ἀρχέτυπον τοῦ Χριστοῦ.

3. Γι' αὐτὸ γινόμαστε ὁδοιπόροι ταπεινοί, ταπεινότεροι ὅλων, τῆς πιὸ ἐπίπονης ὁδοπορίας, πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν μας διάστασι· γινόμαστε Ὀδυσσεῖς καὶ Διογένησι καὶ ἀναζητοῦμε ἄνθρωπον, τὸν ἀληθινὸ

1. βλ. Κ. Γεωργούλην, Αἰσθητικά καὶ φιλοσοφικά Μελετήματα, σ. 160 ἐπ.

2. βλ. Κ. Γεωργούλην, ἐνθ. ἄνωτ. σ. 164.

3. βλ. Κ. Γεωργούλην, ἐνθ. ἄνωτ. σ. 211.

άνθρωπο και την όντολογική του αλήθεια, τή θεία του ουσία. Μοναδικό φώς σ' αυτή τή μακρά όδοι-πορία, ή πίστις, ή πίστις μας πρὸς τὸ Θεό. Πίστις φιλοσοφική, πρὸς τήν ἐξ όρισμοῦ ιδέα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ἀφηρημένο, πρὸς τὸ ἀσυλληπτο, ἀλλά και πίστις πρὸς τὸν άνθρωπο και τή θεία του ουσία: πίστις με θάθος βιωματικό, με τήν όποία, κατά τή μεθολογική ἰδεαλιστική του βαθμοῦ, μεθοδεύομαστε τὸ ξεθάμπωμα τοῦ ὑπαρξιακοῦ μας χώρου με τήν μετουσίωσι σὲ πραγματικότητα, τή δική μας πραγματικότητα, τῆς διδασκαλίας τοῦ συμβόλου Χριστοῦ και τήν όμοίωσί μας πρὸς τὸ Θείο πρότυπό του. Με τήν επίτευξι αὐτῆς τῆς μετουσίωσης φανερώνονται οἱ πιὸ ὑψηλές ἀνθρώπινες ιδιότητες: ἡ ἐσωτερική μας διάσταση αὐγάζεται ἀπὸ ἐλευθερία και ἀπὸ ἀγάπη, και ἡ πίστις μας γίνεται γνώσις στὸν μεταφυσικό συνειδησιακό χώρο: γνώσις ἐνορατική, ἡ όποία ἀποκαλύπτει τὸν «ὑπερβατικό ἄνθρωπο» (4), τὸν μέσα μας Θεό.

«Φύσις κρύπτεσθαι φιλεῖ» λέει: ὁ Ἡράκλειτος (5): ἡ όντολογική αλήθεια εἶναι κρυμμένη μέσα μας. Μόνον ἡ πίστις εἶναι ἐκείνη πὸν μπορεί νὰ βοηθήσῃ νὰ σπάσουμε τὸ ὑπερβατικό ἀδιέξοδο τῆς ὑποστάσεως και νὰ ἀποκαλύψουμε τήν ἐσχατη αλήθεια, τὸν μέσα μας Θεό.

4. Οἱ ἄνθρωποι στή σύγχρονη κοινωνία, ἔχουμε ἀποκάμει και κα-

4. Ν. Μπερντιάεφ «Ἀλήθεια και Ἀποκάλυψη, μεταφρ. Χρ. Μαλεβίτση σ. 63.

5. βλ. Κ. Γεωργούλην, ἐνθ. ἀνωτέρω σ. 113.

τακαθήσει. Ἡ τεχνοκρατία τῆς ἐποχῆς, πὸν μετέτρεψε τὸ κέρως τῆς ἀμαλθείας, ἀπὸ μυθικό, σὲ κέρως τῆς τεχνολογίας (6) μᾶς ἔκανε νὰ χάσουμε τὸ δρόμο μας, γιατί ἔχουμε χάσει τήν πίστι: μας και τήν ἀγάπη: «φεῦ, ἡ πίστις ἐσβέσθη, ἡ ἀγάπη ἐσβέσθη». Βλέπουμε τούς ἐαυτούς μας, στὸν ἐνδοκόσμιο χώρο, μόνο σάν ἐαυτούς και γινόμαστε ἄδικοι, ἄπληστοι και ἀναξιοπρεπεῖς: ἀρνούμεθα τήν τιμή, τήν περιουσία και τήν ἐλευθερία τοῦ ἄλλου, τοῦ συνανθρώπου μας, και λησιμονοῦμε ὅτι εἴμαστε θεία δημιουργήματα, με θεία ἀπαστολή νὰ συνυπάρχουμε με τούς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἔτσι, ἔχουμε ἀποθῆ τραγικές ἀξίες τῆς ζωῆς, με σημασία ἀριθμητική και ὄχι: ποιοτική και ἀσφυκτιοῦμε, με τήν ἀριθμοποίηση, στή σύγχρονη ὕλιστική κοινωνία. Και πρέπει νὰ πῆ κανεῖς ὅτι ὁ καθ' ἕνας μας εἶναι «μία φύσις χωρὶς ὑποκείμενο και μία ἐλευθερία χωρὶς ἀντικείμενο» (7): πὸν βυθίζεται ὅλο και περισσότερό σ' ἕνα κοινούργιο μηχανοκρατούμενο μεσαιώνα. Αὐτῇ τήν τραγική πορεία μας στή ζωῆ με τήν ἀντικειμενοποίησί μας και τήν πλήρη ὑποταγή τῆς ἐλευθερίας μας και τῆς βουλήσεως μας στίς ἀδυναμίες και τὰ πάθη μας, δίνουν, με τήν πιὸ ζωντανή ἀφηγηματικότητα, μερικά μυστικά κειμενα.

«Διετρέξαμεν Ἄνατολήν και Δύτιν, Βορράν και Νότον, ἐπιζητοῦντες τὸν ἀπωλεσθέντα λόγον. Τὸ καλύπτον ἡμᾶς σκότος, ἡ πλά-

6. πρβλ. Χρ. Μαλεβίτσην «ἡ ἐσωτερική διάστασις» σ. 14.

7. Β. Κυπριαῖος ΕΕΝ 4)73 σ. 289

νη και ἡ ἀμάθεια ἐσώρευσαν πρὸ τῶν βημάτων ἡμῶν πλείστα ἐμπόδια... Ὁμοιάζομεν πρὸς τοὺς ὁδοιπόρους τῆς ἐρήμου, οἵτινες οὐδεμίαν βλέπουσιν ὄσιν, εἰμὴ τὸ μέλλον νὰ καλύψῃ αὐτοὺς νέφος τῆς αἴμου. Κατεπεσαμεν ἐξηγτημένοι, ἀποτεθαρρημένοι, ἀσθμαινοντες, σχεδὸν ἀναίσθητοι, ἡ ἀγωνία ἐπλησίαζεν ὁ δὲ θάνατος ἴστατο πρὸ ἡμῶν ἀπειλητικός. Ἐπὶ πόσον χρόνον διήρκεσεν ἡ ἀφάνεια ἡμῶν αὕτη τὸ ἀγνοοῦμεν. Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ δυναμέθα νὰ θεβαίωσωμεν εἶναι ὅτι ἡ εἰς τὴν ζωὴν ἐπάνοδος μας ἐσημειώθη δι' ἐκτάκτου γεγονότος.» Καὶ ἐξαγγέλλεται ἡ ἀνεύρεσις τοῦ λόγου: «Φωτεινὴ νεφέλη ἐφώτισε τὸν ὀρίζοντα τῶν σκέψεων καὶ ἀνεκάλεσεν ἡμᾶς εἰς τὴν ζωὴν... ἐνῶ ἐκ βάθους τῆς καρδίας μας ἠγέρθη μυστικὴ φωνὴ λέγουσα: «Θαρρεῖτε ἀπίστολοι τῆς ἀληθείας ἡ δὰς τῆς ἐλπίδος σὰς φωτίζει καὶ εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ εὐρίσκεται ἡ ἀραπή. Ὀλίγη προσπάθεια καὶ θὰ φθάσητε εἰς τὸν σκοπὸν σας... I.N.R.I. Ἰδὲ ὁ λόγος. Ὁ Λόγος ἀνευρέθη».

Ἄνευρίσκεται ὅμως πράγματι ὁ Λόγος; Ἄνευρίσκεται ἡ αἰωνία ἀλήθεια, ὁ Θεός; Βεβαίως ὄχι. Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ὑπαρχει ἡ πραγματικότης τοῦ Θεοῦ, χωρὶς τὴν ἀποκάλυψιν, παρὰ μόνον μετὰ τὴν πίστιν. Τὴν πίστιν πρὸς τὸ Θεό, καὶ ὄχι τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ.

Ἀλήθεια εἶναι ἡ «ὁδὸς πρὸς τὴν ἀλήθειαν» ποὺ εἶναι καὶ ἡ καθαρὴ φιλοσοφικὴ θέσις γιὰ τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἰδὲ ἡ ὁδὸς αὕτη.... I.N.R.I. Τὸ ἀρχέτυπον τοῦ Χριστοῦ, τὸ σύμβολο τοῦ Ἰησοῦ, ποὺ πρέπει νὰ μετουσιωθῇ σὲ πραγματικότητα, τὴ δικὴ μας πραγματι-

κότητα. Αὐτό, θὰ γίνη «διὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐπιστήμης, τῆς σπουδῆς τῆς φύσεως, τῆς κατανοήσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἀρχῆς τῶν Ροδοσταύρων καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἠθικῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν συνειδήσί μας». I.N.R.I. εἶναι ἡ μόνη μας ἐλπίς. Αὕτη ἐκπηγάξει ἀπ' τὸ ζόφο καὶ μᾶς διανοίγει τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς. Ὅταν βιώσουμε τὸ σύμβολο I.N.R.I. ἡ βούλησίς μας θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς καὶ ἡ ψυχὴ μας θὰ πλημμυρίσῃ ἀπὸ ἀγάπην. Ἀγάπη ποὺ θὰ ἀντανακλᾷ μέσα μας τὴ σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Ἀγάπη, ποὺ θὰ διατείνῃ τὸν ἐσωτερικὸν μας ὑπερβατικὸν χῶρον, θὰ μᾶς φέρῃ κοντὰ στὸν συνάνθρωπον, καὶ θὰ μᾶς ἐξανθρωπίσῃ. Ἀγάπη ποὺ θὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὴν «ἐλευθερίαν» στὴν ἀπόλυτον μορφήν της, σὰν πηγὴ ὀλοκληρωμένης πραγματώσεως τῆς κάθε ἀξίας καὶ σὰν «ἀνώτατο δέον» (8). Γι' αὐτὸ ὁδοιποροῦμε. Ὅδοιποροῦμε συνεχῶς καὶ ἀναζητοῦμε «πατρίδα ἐλευθερίαν καὶ προστάτιδα δικαίου», ἡ ἐλπίς δὲ φωτίζει τὴν ψυχὴν μας, σὰν τὸ μοναδικὸν φῶς, στὸ πυκνὸ σκότος ποὺ μᾶς περιβάλλει καὶ τὸ ζόφο ποὺ κατακλύζει τὸ πνεῦμα μας, ὅτι θὰ φθάσουμε κάποτε εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ. Ἡ «δὰς τῆς ἐλπίδος» δὲ γίνεται νὰ σήσῃ. Ὁ μᾶς φωτίξῃ στὴ συνεχῆ ὁδοιπορίαν μας, γιὰ τὴν πραγματώσιν τῆς μετουσιώσεως σὲ πραγματικότητα, τοῦ συμβόλου Χριστοῦ, τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας του.

8. πρβλ. Κ. Τσάτσον, «τὸ ἀγαθὸ ὡς ἀρχὴ τῆς Πράξεως», Φιλοσοφ.α, περιοδ. ἐκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1971, σ. 41 ἐπ. ἰδίᾳ 49.

Ἡ πραγμάτωσις τῆς μετουσιώσεως αὐτῆς, θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὸ δρόμο τῆς ὀλοκληρωμένης ἐλευθερίας μας καὶ τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ καὶ θὰ οὐσιώσῃ τὸ ὄραμα μιᾶς «ἐν Θεῷ» ἀνθρωπότητα, ἐλευθερίας, ἠνωμένης καὶ εὐτυχημένης, μιᾶς ἀνθρωπότητας πού θὰ ἀγάζεται ἀπὸ τὸ σύμβολο I.N.R.I., θὰ ριπίζεται ἀπὸ τὸν ἄνεμο τῆς ἀγάπης καὶ θὰ κοσμηῆται ἀπ' τὴν ἁρμονία καὶ τὴν νομοτέλεια τοῦ Παγκόσμιου χώρου.

4. Ἄς συνεχίζουμε λοιπὸν τὴν ὁδοιπορία μας, κρατοῦντες τὶς ραβδούς τῆς λογικῆς καὶ τῆς συνέσεως καὶ σὰν φιλόσοφοι ἄς διοδοῦμαστε στὶς πηγές τῆς ἐλευθερίας μας. Πρέπει νὰ ἐπιστρέψουμε στοὺς ἑαυτοὺς μας, νὰ ἐξαντικειμενοποιήσουμε τὴ σκέψι μας καὶ τὴ ζωὴ μας, καὶ νὰ βιώσουμε τὸ σύμβολο I.N.R.I. τότε θὰ ἀποκαλύψουμε τὸν λόγο, τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, μέσα μας. Ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, φανερώνεται μέσῳ τῆς ἀγάπης τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτό, σὰν ἄνθρωποι, ὀφείλουμε νὰ διαγράψουμε τὸ χῶρο τῆς ζωῆς, ὅπως τὸν διαγράφει ἡ ὀριζόντιος γραμμὴ τοῦ σταυροῦ καὶ νὰ τὸν κοσμήσουμε μὲ τὸ ῥόδο τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης. Ὀφείλουμε νὰ διαποτίσουμε τὴ ζωὴ μας μὲ τὴν χριστολογικὴ διαλεκτικὴ, καὶ τὸ σύμβολο I.N.R.I., νὰ ἀπαλλαγῶμε ἀπὸ τὸ ἄγχος τοῦ θανάτου, καὶ νὰ συνειδητοποιήσουμε τὰ ἔσχατα ὄρια. Πέρα ἀπὸ τὰ ὄρια αὐτά, ὑπάρχει τὸ κρῦο χῶμα τοῦ τάφου καὶ τὸ ἀπροσμέτρητο σκότος του, ὅπου χαίνουσι τὰ «βάθη τῶν ἀβύσσων». Ἐκεῖ σταματᾷ ὁ λογισμὸς. ἡ πραγματικότης καὶ ἀρχί-

ζει ἡ ὑπέρβασις. Ὅμως, μένει πάντα ἡ ἐλπίς, καὶ ὅπως γράφει ὁ Γκαϊτε (9) «μέσα στὰ βάθη τῶν ἀβύσσων, πρωτανάθει ἡ σπίδα τοῦ φωτὸς καὶ ἡ κατάβασι στὸν Ἄδη εἶναι ἐπαγγελία γιὰ μιὰν ἀνάληψη στοὺς οὐρανοὺς».

Φθάνει νὰ καταστήσουμε μοναδικὸ σκοπὸ τὴν παρούσα ζωὴ καὶ τὸ χῶρο τῆς. Αὐτὸ τὸ χῶρο, πρέπει νὰ γεμίσουμε μὲ τὸ σύμβολο I.N.R.I. καὶ μὲ τὴν πίστι μας στὴν ἀθανασία μας καὶ στὸ Θεό· καὶ ἴσως κάποτε φθάσουμε στὶς ὕψιστες, στὶς μοναδικές στιγμὲς τῆς ἐλευθερίας μας, στὶς ὁποῖες εἶναι ἀκουστὴ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ζήσουμε τοῦ λοιποῦ τῆ ζωῆ μας μὲ τὴν ὀδήγησί του. Οἱ ἄνθρωποι μποροῦν νὰ ζήσουν μὲ τὴν ὀδήγησιν τοῦ Θεοῦ, πού «πραγματοποιεῖται ἐπάνω στὸ δρόμο τῆς ἴδιας τῆς ἐλευθερίας τους» (10).

Στὴ φιλοσοφικὴ μας πίστι λοιπὸν ἄς θεμελιώσουμε τὴ γνῶσι τοῦ Θεοῦ καὶ μέσῳ τοῦ ὑπερβατικοῦ χώρου τῆς ἀγάπης ἄς ὀλοκληρώσουμε τὴν ἀσκησὶ τῆς ἐλευθερίας μας, «ουσιώνοντες τὸ σύμβολο I.N.R.I. καὶ τιμῶντες τὸν ὑπέροχο διδάσκαλο τῆς ἀρετῆς, τὸν Χριστό· καὶ τότε τὴν κατάβασί μας στὸν Ἄδη «θὰ ἀκολουθήσῃ μιὰ ἀνάληψις στοὺς οὐρανοὺς», πρὸς τὸ Θεό· γιὰτὶ ἡ λάμψις τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης καταυγάζει τὸ δρόμο πού ὀδηγεῖ κοντὰ του.

9. βλεπ. Κ. Γεωργούλην, ἐνθ. ὀνωτ. σ. 117.

10. Κάρλ Γιόσπερς ἐνθ. ὀνωτ. σ. 154.

ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΙΑΤΡΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Πλατωνικοὶ καὶ Νεοπλατωνικοὶ

ὑπό Δρος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Π. ΡΟΖΟΥ

Καθολικῶς παραδεκτὴ εἶναι πλέον ἢ πεποιθήσις ὅτι ὄρια χρονικά δὲν δύνανται νὰ ὁροθετήσουν τὴν μεγάλην καὶ μοναδικὴν ἱστορικὴν περίοδον τῆς Ἀναγεννήσεως. Οὔτε συγκεκριμένα καὶ σαφῶς καθωρισμένα γενεσιουργὰ αἷτια ἀποδέχεται σήμερον ὁ μελετητὴς τῆς ἱστορίας. Ἀφ' ἑτέρου ἡ μεγάλη στροφή τοῦ πνεύματος κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, διὰ τῆς ζωγραφικῆς ἀπλῶς καὶ μόνον ἐκδηλοῦται· εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ τὸ πνεῦμα, κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἀναγεννήσεως, ὑφίσταται μίαν ὀλοκληρωτικὴν ἀλλοίωσιν, ἡ ὁποία τείνει καὶ τελικῶς καταλήγει, ἐντὸς τῶν τριῶν αἰῶνων τῆς ἐν λόγῳ περιόδου, εἰς τὴν πλήρη ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ κάθε τι ἐκ τοῦ μακροῦ Μεσαίωνος καθιερωμένου καὶ παραδεδεγμένου.

Γνώσις καὶ πίστις, ἄνθρωπος καὶ θεός, σῶμα καὶ ψυχὴ προσλαμβάνουν ἐντελῶς νέας ἐννοιολογικὰς διαστάσεις, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ὅλη ἀντιμετώπισις τῶν προβλημάτων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ζωῆς, τῆς θεωρίας τοὔτέστιν καὶ τῆς πράξεως, ὑφίσταται ριζικὴν ἀναθεώρησιν. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν αὐθεντίαν, ἡ ἰσχυρὰ ροπή πρὸς κάθε τι νέον, ἡ ἐπιστροφή εἰς τὸ κλασσικὸν ἰδεῶδες καὶ ἡ τοποθέτησις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ κέντρον πάσης μελέτης καὶ ἐκδηλώσεως ἀποτελοῦν ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά, ἅτινα προσοδεῖν τὸ ὕφος καὶ τὴν χροιάν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φαινομένων τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ κόσμου. (A. C. -stiglioni).

Ἡ ἱατρικὴ ἐπιστῆμη ἀείποτε, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας δανειζομένη θεμελιώδεις οἰκοδομικοὺς λίθους τοῦ ἐπιστημονικοῦ τῆς ἔργου, ἰδιαίτέρως ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς κολοσσιαίας ἐκείνης πνευματικῆς κινήσεως.

Δὲν ἀποτελεῖ, συνεπῶς, περιεργον φαινόμενον τὸ γεγονός ὅτι ἐκλεκτὰ τῆς οἰκογενείας τῶν φιλοσόφων μέλη ὑπῆρξαν κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν δόκιμοι ἱατροί, οἵτινες, πλὴν τῆς ἱεράς τοῦ Ἱπποκράτους τέχνης καὶ τῆς ὑψηλῆς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος σοφίας κατέστησαν μύσται καὶ θεράποντες ἐκλεκτοί. Καὶ ἐπειδὴ τῆς φιλοσοφίας τὴν ἀκατανίκητον γοητείαν δὲν δυνάμεθα ἐν ταῖς με-

λέταις ἡμῶν νὰ ἀποφύγωμεν, θέλομεν μεταφέρει ἐνταῦθα, ὅσον δυνάμεθα συντομώτερον, τὰς θεμελιώδεις ἀπόψεις τῶν φιλοσοφούντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἱατρῶν, ἀκολουθοῦντες τὸ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου σοφοῦ Κων. Λογοθέτου προκριθὲν σύστημα κατατάξεως.

Ἡ στροφή εἰς τὸν κλασσικισμὸν συνίστατο, βασικῶς, εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι αἱ θεωρίαι τῶν μεγάλων τῆς ἀρχαιότητος σοφῶν, παρέμειναν ἄγνωστοι κατὰ τὸν Μέσον Αἰῶνα. Ἀντιθέτως μάλιστα. Ὁξύταται ἦσαν αἱ διαμάχαι καθ' ὅλην τὴν μακραίωνα περίοδον τοῦ σκότους. Ἐπίκεντρον ὅμως πάσης συζητήσεως ὑπῆρξεν ἡ δογματικὴ προσκόλλησις εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐκκλησίας. Τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων σοφῶν δὲν ἐμελετῶντο χωρὶς τὴν προκατάληψιν τῆς πίστεως καὶ χωρὶς συστηματικὴν προσπάθειαν προσαρμογῆς ἢ ἔρμηνείας των θάσει τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Ἡ Ἀναγέννησις ἐσήμανε ἀκριβῶς τὴν στροφήν εἰς τὴν μελέτην αὐτήν. Ἀπετίναξε τὸν ζυγὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐζήτησε ν' ἀνεύρῃ τὴν πραγματικὴν οὐσίαν τῶν κλασσικῶν κειμένων.

Ἡ ἀνακαίνισις ἐπομένως τῆς Πλατωνικῆς Φιλοσοφίας θὰ ἔδει νὰ ἀποτελέσῃ οὐσιώδεις μέλημα τῶν διανοητῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Εἰς τὸ παρὸν πόνημα προβαίνομεν εἰς βραχείαν ἀνασκόπησιν τῶν ἀντιλήψεων τῶν φιλοσόφων ἱατρῶν τῆς ὁμάδος τῶν Πλατωνιστῶν καὶ εἰς ἀξιολόγησιν τῆς συμβολῆς των εἰς τὴν ὀρθὴν ἔρμηνείαν τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ ἀρχηγέτου τῆς μεγάλης σχολῆς τοῦ Ἰδεαλισμοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἐξαιρέτων πνευμάτων τοῦ Πλήθωνος καὶ τοῦ Βησσαρίωνος, οἵτινες, φεύγοντες τὴν ἄλωσιν τῆς Πόλεως, μετέφεραν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἅπασαν τὴν Βυζαντινὴν καὶ ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γραμματείαν, ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Πλατωνικῆς Φιλοσοφίας κατέχει καὶ ὁ Μαρκελλο Φικίνο ἢ Marcilio Ficinus (1433 - 1499).

Οὗτος ἐγεννήθη εἰς Φλωρεντίαν καὶ ἠκολούθησε τὸ οἰκογενειακὸν ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ. Ταχέως εἰσῆλθεν εἰς τὸν κύκλον τῶν προοδευτικῶν πνευμάτων τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀπετέλεσεν ἐκλεκτὸν μέλος τῆς ὁμηγύρευος τοῦ Μπρουνελλέσκι, τοῦ Ντονατέλλο, τοῦ Φρά Ἀντζέλικο, τοῦ Ντὲ Νίκολι καὶ τῶν λοιπῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐτύγχανον τῆς εὐεργετικῆς προστασίας τῶν φωτισμένων ἡγετῶν τοῦ οἴκου τῶν Μεδίκων. Καὶ ὅταν ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων ἔπεισε τὸν Κόζιμο (Cosimo de Medici, 1389 - 1464), θαυμαστὴν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, νὰ ἰδρύσῃ εἰς Φλωρεντίαν μίαν νέαν Πλατωνικὴν Ἀκαδημίαν, ὁ Φικίνος ἐπελέγη ὡς ὁ πρῶτος Διευθυντὴς αὐτῆς. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐκτίμησις τοῦ Φλωρεντινοῦ ἀρχοντος πρὸς τὸν Ficino ὥστε ὠρυσεν αὐτόν, ἀμοιβὴ μετὰ τοῦ Cristoforo Landino διδάσκαλον καὶ παιδαγωγὸν τοῦ ἐγγονοῦ καὶ μετέπειτα διαδόχου του L o-

genzo του «Magnifico». Ὁ Φικίνος θά ὁμολογήσῃ ἀργότερον: «Ὁφείλω πολλά στόν Πλάτωνα, ὄχι ὅμως λιγώτερα στόν Κόζιμο». (Π. Κανελλόπουλος). Δέν ἐδίδαξε μόνον τόν ἐγγόνον τοῦ εὐεργέτου του ὁ Φικίνος· ἔγινε φίλος καί εἰσηλθεν εἰς τόν εὐρύν κύκλον τῶν νέων πνευμάτων τῆς ἐποχῆς του, ἐν ἀντιθέσει μέ τόν ἕτερον διδάσκαλον, τόν Χριστόφορον Λαντίνον, ἕνδεκα ἔτη πρεσβύτερον, ὅστις παρέμεινε εἰς τὸ περιθώριον τοῦ κύκλου. Εἰς ἡλικίαν 36 ἐτῶν ὁ Ficino ἦταν ἤδη, τὸ 1469, ὅταν ὁ Lorenzo ἔγινε ἀρχηγός τοῦ οἴκου τῶν Μεδίκων, ὠλοκληρωμένος πνευματικός ἀνθρώπος, ὅστις προκαλεῖ τόν σεβασμόν καί ἐπιβάλλεται ἀπολύτως εἰς τόν κύκλον τοῦ Magnifico ὅπου ὁ Μποτιτσέλλι εἶναι 24 ἐτῶν, ὁ Γκιρλαντάγιο 20, ὁ ποιητής Λουίτζι Πούλτσι 37 καί ὁ Λεονάρντο Ντὰ Βίντσι 17. Μὲ μικράν διαφοράν ἀκολουθοῦν ὁ Πίκο ντέλα Μιράντολα, ὁ Μιχαήλ Ἄγγελος καί ὁ Παράκελσος. Ἡ ἐπίδρασις συνεπῶς τοῦ ἡγέτου τῆς Φλωρεντινῆς Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας εἰς τὴν πνευματικὴν συγκρότησιν τοσοῦτον γιγαντιαίων πνευμάτων καί ἀναμφισβήτητος ὑπῆρξε καί τὴν γνώσιν τῆς διδασκαλίας του καθιστᾷ ἐξόχως ἐνδιαφέρουσαν. Διὰ τὴν Ἱστορίαν δὲ τῆς Ἰατρικῆς ἀποκτᾷ ἰδιαιτέραν ἀξίαν ἡ μελέτη τῶν φιλοσοφικῶν του ἀντιλήψεων ἐφ' ὅσον, ἱατρός ὁ ἴδιος, τοποθετεῖται εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς σειρᾶς διανοητῶν, οἵτινες διεμόρφωσαν τὴν μετέπειτα ἱατρικὴν σκέψιν ἐπὶ ἐντελῶς νέων θάσεων καί προσέδωσαν εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην τελείως διάφορον τοῦ παρελθόντος ὄψιν.

Ἡ ὄντολογία τοῦ Φικίνου εἶναι, βασικῶς, Πλατωνικὴ με ἐντόνους ἀποκλίσεις πρὸς τοὺς νεοπλατωνικούς. Θεωρεῖ τόν κόσμον ὡς συγκροτούμενον ἀπὸ διαφόρους βαθμίδας μεταξύ τῶν ὁποίων διατηρεῖται πλήρης ἀρμονία. Τὴν κατωτάτην βαθμίδα καταλαμβάνει ἡ ὕλη. Αὕτη εἶναι ἡ σωματικὴ βαθμὶς, ἀποτελεῖται ἐξ ἀπειρῶν μερῶν καί εἶναι ἀδρανής. Ὑπερθεν αὐτῆς τοποθετεῖται ἡ ποιότης, ἣτις παρέχει τὴν εἰδολογικὴν ὑπόστασιν εἰς τὸ σῶμα καί δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς εἶδος. Ἐνταῦθα παρατηρεῖται Ἀριστοτελικὴ τις ἀπόκλισις. Τὸ εἶδος τοῦτο, ἐπειδὴ συνάπτεται μετὰ τὴν ὕλην, ἀποβάλλει τὰ χαρακτηριστικά του καί καθίσταται, ὡς ἐκεῖνη, μεριστὴ, παθητικὴ καί πολλαπλῆ. Δέν εἶναι λοιπὸν ἡ τελεία ποιότης. Αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὴν τρίτην βαθμίδα καί εἶναι ἡ ψυχή. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν σωματικὴν ποιότητα εἶναι ἀνώλεθρος, ἀπλή καί ἐνιαία. Ὑπεράνω αὐτῆς κεῖται ἕτερα βαθμὶς, ἣν καταλαμβάνει ὁ ἄγγελος, ὅστις ὡς οὐσία καί δύναμις παραμένει ἀκίνητος καί ἀναλλοίωτος. Τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα καταλαμβάνει ὁ θεός. Οὗτος εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἐνότης, ἡ ἀγαθότης καί ἡ ὑπερτάτη ἀλήθεια. Δι' ὃ καί εἶναι εἰς καί μοναδικός, ἐνῶ αἱ κατώτεροι βαθμίδες τῆς ὑπάρξεως διασπῶνται εἰς μέγαν ἐπὶ μέρους ἀριθμόν.

Ὁ Θεὸς εἶναι ἀπηλλαγμένος ὑλικῆς ὑποστάσεως. Εἶναι πνεύμα, καθαρὰ ἐνέργεια καὶ νόησις. Διαθέτει ἀπόλυτον βούλησιν, ἐνεργεῖ ὄχι ὡς φυσικὴ δύναμις, ἀλλ' ὡς νοητικὴ αἰτία. Πάντα τὰ ὄντα ἐδημιουργήθησαν ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ ὄχι δι' ἀπορροῆς, ὡς διατείνεται ὁ Πλωτῖνος καὶ ὁ Πρόκλος. (Κ. Λογοθέτης).

Εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ψυχῆς ὁ Φικίνος εἶναι πιστὸς πλατωνιστής. Ἡ Παγκόσμιος Ψυχὴ, κινουσα ἀρχὴ ὅλου τοῦ σύμπαντος, συνάπτεται μὲ τὴν ὕλην, τὸν κόσμον τοὔτέστιν τῶν αἰσθητῶν, διὰ τοῦ πνεύματος. Οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἡ κάθοδος τῶν ἰδεῶν ἐκ τῆς οὐρανόσφαιρας εἰς τὰ ἐπίγεια ὄντα διὰ νὰ προσφέρουν ἀληθῆ γινῶσιν. Ὁ νοὺς ἐξασφαλίζει τὴν συμμετοχὴν τῆς ψυχῆς εἰς ἅπαντα τὰ ὄντα. Ὁ νοὺς ἐποπτεύει τὰ νοητὰ, ἢ αἰσθησις τὰ αἰσθητὰ. Ἡ γνῶσις ἐνταῦθα εἶναι ἄμεσος. Ἡ τρίτη δύναμις τῆς ψυχῆς, ὁ λόγος, προσφέρει ἕμμεσον γνῶσιν. Ἡ θεωρία τῆς ἀναμνήσεως ἐπαναλαμβάνεται. Ὁ νοὺς ἔχει ἕμφυτον γνῶσιν. Ἀπὸ τὴν σφαῖραν τῶν ἰδεῶν αἱ ἔννοιαι κατέρχονται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ γίνονται γνώσεις δι' ἀναμνήσεως τῶν ἀρχετύπων αὐτῶν, δηλ. τῶν ἰδεῶν. Ἄρα ἡ γνῶσις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ὑπὸ τοῦ θεοῦ νοῦ· καὶ τότε μόνον εἶναι ἀληθῆς δσάκις συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἰδέαν. Ἄλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀρκεῖται κατὰ τὸν Φικίνον, εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας μόνον. Φαίνεται ὅτι προχωρεῖ ἔτι πλεόν. Ἐπιχειρεῖ νὰ καταστή ἡ ἰδία σύμπαν — νὰ ἐξομοιωθῆ πρὸς τὸν Θεόν. Μὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν βούλησιν, ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ προσπαθεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς ἅπαντα τὰ ὄντα. Τέλος ἐπιχειρεῖ νὰ θεοποιηθῆ. Καὶ δύναται νὰ τὸ ἐπιτύχῃ ἀφοῦ καὶ ἡ ἰδία εἶναι ἀθάνατος. (Brehier). Ἡ ἀνθρωποκεντρικὴ ὕψις τῆς φιλοσοφίας του εἶναι ἐνταῦθα ἐμφανῆς. Ἐπίσης ποιά τις Πυθαγορικὴ διάθεσις ἀναγνωρίσεως ψυχῆς εἰς ἅπαντα τὰ ὄντα, ἀφοῦ ὁ ἴδιος θεωρεῖ ὡς προδρόμους τοῦ Πλάτωνος τὸν Ὀρφέα, τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Φιλόλαον (Τελευταῖος Πυθαγόρειος φιλοσοφός καὶ ἱατρός).

Ὁ Φικίνος ἐπεχείρησε νὰ συμβιβάσῃ τὸν Πλατωνισμὸν μὲ τὸν Χριστιανισμὸν. Παρ' ὅλον ὅτι ἀνεγνώριζε τὴν ἀνωτερότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἔπαυσε νὰ πιστεύῃ καὶ εἰς τὴν ἀξίαν ὄλων τῶν βρησκειῶν, συνδυάζων ἀρμονικώτατα τὴν γνῶσιν μὲ τὴν ζωὴν. Τε δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ μετέχῃ εἰς τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς ὠδήγησε, ἀργότερον, εἰς ποιάν τινα ἐλευθεριότητα τῶν ἡθῶν, συνεπεῖα τῆς ὁποίας ὁ Ficino ἔγινε μοναχὸς καὶ ἀφιερῶθη εἰς τὴν προσπάθειαν συμπιλιώσεως Πλατωνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ. (Π. Κανελλόπουλος).

Ἡ ἐπίδρασις τῆς διδασκαλίας τοῦ Φικίνου ἐπὶ τῶν συγχρόνων του ὑπῆρξε σημαντικὴ ἐφ' ὅλης τῆς Εὐρώπης, τὰ δὲ βιβλία του ἀνεγινώσκοντο εὐρύτατα μέχρι καὶ τοῦ 12' αἰῶνος. Ὁ Φικίνος μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ

Πλωτίνου, ώρισμένα του Ίαμβλίχου και τινα του Πρόκλου (Νεοπλατωνικοί), μετ' άξιολόγων ύπομηματισμών.

Έκ τών Ιδίων του έργων σημαντικόν θεωρείται τó Theologica Platonica de immortalitate videlicet animarum et aeterna felicitate libri 18 (1474). Έκ τών λοιπών σημειώνονται τά «De christiana religione», «De vita coelitus conservanda». Άπολογία τις και Έπιστολαί. Άπαντα έξεδόθησαν τó πρώτον τó 1561· έκ τών μετέπειτα έκδόσεων καλύτερα θεωρείται τών Παρισίων τού 1641.

Σημαντική ύπήρξε και ή επίδρασις τού Ficino επί της διαμορφώσεως της Ιατρικής σκέψεως της έποχής του και τών μεταγενεστέρων. Ίατρος της αύλης τών Μεδίκων επί πολλά έτη, αλλά και διδάσκαλος καθιερωμένος, ήσκησε σημαντικήν έπιρροήν επί της διδασκαλίας της Ιατρικής εις τά άκμάζοντα Ίταλικά Πανεπιστήμια και συνέβαλεν εις την άπελευθέρωσιν της Ιατρικής σκέψεως άπό την άγκυλωτικήν προσκόλλησιν εις τάς δογματικώς καθιερωμένας Γαληνικάς πεποιθήσεις. Ο μαθητής του Leonicensus, καθηγητής εις τó Πανεπιστήμιον της Φερράρας, ήταν άπό τούς πρώτους τολμήσαντας νά άμφισβητήσουν εύθέως και άπό καθέδρας τήν αύθεντίαν τού Γαληνού (Α. Castiglioni). Οδτος ύπήρξε διδάσκαλος τού Παρακέλσου, ó όποίος έξύχναζεν επί μακρόν εις τó Πανεπιστήμιον της Ιταλικής αύτης πόλεως.

Έκ τών λοιπών Πλατωνικών ένδιαφέρει ένταύθα ó Έρρίκος Κορνήλιος Agrippa von Nettesheim (1486 - 1535). Οδτος άνήκει εις την ομάδα τών ύποστάντων την επίδρασιν τού Φικίνου και τών Μεδίκων Νεοπλατωνικών Mirandolla Pico, Zorji Reuchlin κ.ά. Έσπούδασε νομικήν και Ιατρικήν, ήν ήσκησεν επί μακρόν εις Γερμανίαν. Ησχολήθη έν τούτοις και με την φιλολογίαν και φιλοσοφίαν ακολουθήσας τάς καθβαλιστικές άπόψεις τού Ίωάννου Reuchlin τού έπονομασθέντος Καπνίωνος. Συνέγραψεν έργον «Περί άποκρύφου φιλοσοφίας» (De occulta philosophia Colonia. 1510), έν ώ διακρίνει τρείς κόσμους, τó βασίλειον τών στοιχείων, τόν ουράνιον κόσμον τών άσπέρων και τόν νοερόν κόσμον τών άγγέλων. Πιστεύει ότι ó Θεός έδημιούργησε τόν κόσμον έκ τού μηδενός, ή δέ παγκόσμιος ψυχή πληροί τά πάντα, τά δέ τών αισθητών τέσσαρα στοιχεία ύπόκεινται αύτης. Άργότερον ó Άγρίππας ήρχισε νά άμφισβάλλη διά την άξίαν τών έπιστημών και έτράπη πρός την μαγείαν, δι' ής δυνάμεθα νά διακρίνωμεν τάς ύπαρχούσας εις τά όντα δυνάμεις και νά χρησιμοποιήσωμεν έπωφελώς αύτάς. Η μαγεία όμως αύτη είναι «φυσική» μαγεία και δέν έπιτυγχάνεται δι' έπωδών, συμβόλων και έξορκισμών. Η νόσος δέν διαγιγνώσκεται ούτε θεραπεύεται δι' άπορρήτων σημείων και γοητειών, αλλά διά της «διαγνώσεως της αιτιώδους συναφείας». (Κ. Λογοθέτης). Εις τó έργον του «De

vanitate et incertitudine scientiarum» (Περί κενότητος καὶ ἀβεβαιότητος τῶν ἐπιστημῶν, Κολωνία, 1527-34), ἐπικρίνει τὴν φιλοσοφίαν καὶ σχολαστικὴν θεολογίαν, τὴν ἀστρολογίαν καὶ ἀλχημείαν, τὰς παρεκτροπὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν τοῦ καιροῦ του. (Brehier) Ὁ Cornelius Agrippa ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν πλέον ἀλαζόνων ἱατρῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἰατρός τῆς Λουίζης τῆς Σαβοΐας, μητρός τοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α΄, εἰρωνεύεται τοὺς πάντας καὶ ἐπικρίνει τὴν ἐπιστήμην τοῦ καιροῦ του. Διώκεται καὶ φυλακίζεται, ἀλλὰ δὲν ἀλλάσσει ἰδέας. Ἡ τέχνη τοῦ Raymond Lulle καὶ ἡ Ἀλχημεία τοῦ ἦσαν ἰδιαιτέρως προσφιλεῖς. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἐράσμου, συγγραφέως τοῦ «Ἐγκωμίου τῆς Παραφροσύνης», καὶ ἔγραψε τὸν «Ὑμνον τοῦ Εὐήθους» ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ Εὐαγγελικοῦ «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι». Ὑμνησεν ἰδιαιτέρως τὸ γυναικεῖον φύλον καὶ ἰδίως τὴν ἡρωίδα Jehanne d'Arc. (Πουρναρόπουλος).

Ὁ Πλατωνισμὸς καὶ Νεοπλατωνισμὸς, διὰ τῶν διδασκαλιῶν τούτων, ἐμφανίζεται ἀνανεωμένος, ἀπομακρύνεται τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ προσεγγίζει πρὸς τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως, ἥτις τὰ μάλα ὠφέλησε τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν ἱατρικὴν εἰδικώτερον κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους. (Briety).

Ἕνα πολὺ καλὸ βιβλίον

A. Besant - C. Leadbeater

Ἡ Ἀτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ

Μετάφρασις ΔΗΜ. Κ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Σελίδες 400 – Δρχ. 150

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΣΦΙΓΓΟΣ»

Μελέται 'Εσωτερισμοῦ καὶ 'Αποκρύφου Φιλοσοφίας

Διεύθυνσις - Διαχείρησις: Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ

ΑΘΗΝΑΙ (608), 'Αρκαδίας 64 (Νοσοκ. Παίδων) - Τηλ. 7783781

'Η πλέον περιεκτικὴ καὶ πλουσιωτέρα συλλογὴ ἔργων 'Εσωτερισμοῦ, Μυστηριοσοφίας καὶ 'Αποκρύφου Γνώσεως. Τόμοι διατιθέμενοι ἢ ἀποστελλόμενοι ἐλεύθ. ταχ. ἐξόδων εἰς τοὺς ἐμβάζοντας τὴν ἀξίαν των διὰ ταχ. ἐπιταγῆς ἢ ἐπὶ ἀντικαταβολῆ.

Τὰ ἐκδοθέντα ἔργα δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς τέσσαρας κατηγορίας:

Α) 'Αρχαία 'Ελλην. Παράδοσις: (Συμβολαὶ εἰς ἀρχ. ἑλλ. ἀνθρωποσοφίαν, 'Ιεροκλέους καὶ Fabre d'Olivet, Σχόλια εἰς τὰ Χρυσᾶ ἔπη τῶν Πυθαγορείων, 'Ερμῆς Τρισμέγιστος, Χαλδαϊκὰ Λόγια, Πυθαγόρεια Μυστικά καὶ ἀπόρρητα εἰς τὸν Πλούταρχον, Λόγοι 'Ιουλιανοῦ εἰς Βασιλέα 'Ηλιον καὶ Μητέρα τῶν Θεῶν, Σαλούστιος, Περὶ Θεῶν καὶ Κόσμου, Περὶ Νοῦ καὶ ψυχῆς τῶν Πλατωνικῶν)

Β) 'Εγχειρίδιον 'Εσωτερικῆς Φιλοσοφίας

α) Θεωρία (Θεός, Κόσμος, 'Ανθρωπος)

β) Παραδοσιακαὶ 'Επιστῆμαι ('Αστρολογία, Μαντικὴ, Ταρῶ, 'Αλχημεία, Σπαγειρία, Μαγεία, 'Ιατροσοφία ('Απόκρυφος Θεραπευτικὴ)

Γ) 'Εξάτομον 'Εγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν (Α-Ω) πλουσίως εἰκονογραφημένον καὶ μὲ συνοπτικὴν ἀνάλυσιν ὄλων τῶν ὄρων καὶ ὀνομάτων τοῦ 'Εσωτερισμοῦ. 'Εκτενὴς βιβλιογραφία (ἑλληνικὴ καὶ ξένη)

Δ) Πλεῖστα ἔργα πρωτότυπα καὶ ἐν μεταφράσει ἐπὶ τῶν ἀρχαίων Μυστηριων, 'Ινδουισμού, 'Ελευθεροτεκτονισμοῦ, 'Αποκρυφισμοῦ, 'Εσωτερισμοῦ, Μυήσεως κ.ἄ.

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΛΕΠΤΟΜΕΡΗ ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΝ ΤΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ
ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΒΟΥΝΗ

“Όταν στερεύη ἡ πηγὴ τῆς Δημιουργίας

«ΠΡΩΙΑ» 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1931

Ἐὰν ὑπῆρχε καμμία ἀνάγκη καὶ ἄλλων πειστηρίων περὶ τοῦ ὅτι ὁ Δυτικὸς Πολιτισμὸς πνέει τὰ λοιόθια, θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς ν’ ἀναφέρῃ ἕνα σύμπτωμα πάρα πολὺ χαρακτηριστικόν: Εἰς τὸ πεδῖον τῆς διανοητικῆς παραγωγῆς ἐπικρατεῖ, σήμερον ἰδίως, ἡ τάσις τῆς ἀνασκαλίσεως ὄλων τῶν δυνατῶν λεπτομερειῶν μερικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα συχνὰ δὲν εἶχαν καὶ μεγάλην σημασίαν. Καὶ παρατηρεῖται μίᾳ ἔκπτωσις τῆς πνευματικῆς λεγομένης δημιουργίας, ἔκπτωσις ποῦ ἐκδηλώνεται, κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια, μὲ τὴν ὑπερπαραγωγὴν βιογραφικῶν μονογραφικῶν καὶ δοκιμῶν, μὲ τὴν πλημμύραν τῶν «Ἀπομνημονευμάτων», μὲ τὴν νοσηρὰν ἐπιμονὴν εἰς τὴν ἐξακρίθωσιν μικρολόγων ἀσημαντοτήτων διὰ κάποιον γεγονός, ἔστω καὶ μεγάλῃς σημασίας διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἐξέλιξιν, διὰ τὴν ζωὴν ἑνὸς συγγραφέως, ἢ καλλιτέχνου, ἔστω καὶ πραγματικοῦ δημιουργοῦ.

Αὐτὴ ἡ μικρολόγος πολυπραγμοσύνη, ποῦ ξεγελεῖ πρὸ πάντων ὄσους πάσχουν ἀπὸ αὐτὴν καὶ τοὺς δίδει τὴν θλιβεράν διανοητικὴν οἴησιν τῆς «πολυμαθείας», εἶνε ἀλάθητον σύμπτωμα μίᾳς ἐποχῆς πνευματικῆς καταπτώσεως. “Όταν οἱ λαοὶ διανύουν μίαν περίοδον πραγματικῆς δημιουργικότητος, δὲν ἔχουν καιρὸν νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰς λεπτεπιλέπτους αὐτὰς μικρολογίας. Ζοῦν τὴν ζωὴν συναρμονισμένοι μὲ τὸν γενναῖον ρυθμὸν τῆς καὶ ὅσοι ζοῦν πραγματικῶς — δηλαδὴ συνεργάζονται δημιουργικῶς μὲ τὴν Ζωὴν — δὲν ἤμποροῦν νὰ τὴν ἐπισκοπήσουν μὲ διάθεσιν κριτικὴν. Αὐτὸ ἤμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ κανεὶς μόνον ὅταν θρεθῇ ἔξω ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς ἀθάνατης Ζωῆς, ὅταν ἀρχίσῃ νὰ στειρεύῃ μέσα του ἡ Πηγὴ τῆς Δημιουργίας — ὅταν ἔχη γηράσει ἐσωτερικῶς, οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ φυσικὴ ἡλικία του. Διὰ τοὺς νέους ὁργανισμούς, — εἴτε ἄτομα εἶνε, εἴτε λαοί, εἴτε ἀνθρώπινα συγκροτήματα — τὸ παρελθὸν δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν. Οἱ νέοι δὲν σκοτίζονται ποτὲ διὰ τὸ «χθές»: τὸ λησμονοῦν χωρὶς καμμίαν δυσκολίαν· ζοῦν ἐντατικῶς εἰς ἕνα «τώρα», ἐλκυόμενοι, ὡσὰν ἀπὸ μαγνήτην ἰσχυρότατον, πρὸς ἕνα αὖριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ νεανικὴ

αίσιοδοξία των προεκβάλλει εις πράγμα ὅλας τὰς ἐφέσεις, τὰς τάσεις, τὰς ἐπιθυμίας των. Ἀντιθέτως, ὅσοι ἐγήρασαν ζοῦν μετὰ τὴν ὀλοόενα περισσότερο καταθλιπτικὴν ἀνάμνησιν τοῦ «χθῆς». Προσπαθοῦν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν προϊούσαν στείρωσιν τῆς ἐσωτέρας των δημιουργικότητος μετὰ τὴν ἀντλησιν ἀναμνήσεων ἀπὸ τὴν προτέραν των πνευματικὴν ἀλκὴν καὶ ἐφ' ὅσον ἡ φθορὰ πλησιάζει πρὸς τὴν συμπλήρωσιν τῆς, τόσον ἡ ἀπεγνωσμένη τάσις πρὸς τὴν ἀνασκόπησιν γίνεται περισσότερο ἀγωνιώδης καὶ μικροπράγμων καὶ ἀσημαντολόγος.

Τοῦτο συμβαίνει μετὰ τὴν μεγαλύτεραν μερίδα τῶν «διανοουμένων» τοῦ τέλους αὐτοῦ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δυτικοῦ Πολιτισμοῦ. Μικρολογοῦν περιπλανώμενοι εἰς κριτικούς λαθυρίθους· ἐννοοῦν νὰ συλλέξουν ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ θίου διαφόρων μεγάλων, μετρίων, μικρῶν καὶ ἐλαχίστων ἀνδρῶν ἐντροφοῦν εἰς τὴν ἀνεκδοτολόγον ἀπομνημονευματογραφίαν ἀνάγουν εἰς ζητήματα πνευματικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπειροελαχίστας λεπτομερειακὰς ἀναξιότητας· καὶ ποτὲ ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀδαιανοῦ «ὑφους», τῆς ἀνοησίας ποὺ λέγεται «λογοπαίγνιον» (ἄλλο, αὐτό, ἀλάθητον σύμπτωμα πνευματικῆς ἐκπτώσεως), τῆς κοπιώδους προσπαθείας διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ τί ἔκαμνεν εἰς τὴν τάδε ἐποχὴν ὁ τάδε μέγας ἢ μέτριος ἀνὴρ, δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὴν σημερινὴν θλιθεράν ἀποθέωσιν. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἦτο τόσον ἐπίκαιρον τὸ σατυρικὸν ἐπίγραμμα τοῦ Σολωμοῦ, ποὺ ἐπιγράφεται «Ξερὴ πολυμάθεια»:

«Ἐδῶ ἦταν κάποιος ἄνθρωπος κ' ἐκεῖ ἦταν κάποιος τόπος».

Ἡ μικρολόγος αὐτὴ διανοητικὴ πολυπραγμοσύνη εἶνε τὸ φυσικὸν κατακάθισμα καὶ κατάντημα μιᾶς καταρρεύσεως ποὺ ἄρχισεν ἀπὸ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅταν, κατὰ τὸ 1848, ἠκούσθησαν οἱ πρῶτοι σοβαροὶ τριγμοὶ ἐνὸς πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ καθεστώτος, στερημένου τῆς παλαιᾶς — καλῆς ἢ κακῆς — πίστεως καὶ γυμνοῦ ἀπὸ οἰανδήποτε νέαν πνευματικότητα. Ἐξεδηλώθη, ἐν πρώτοις, μετὰ τὴν ἀνῆσιν τῆς κριτικῆς. Ἡ κριτικὴ, παρ' ὅλην τὴν ὀρισμένην ἀξίαν τῆς, εἶνε καὶ αὐτὴ σημεῖον καταπτώσεως· δὲν εἶνε θετικὴ δημιουργία. Ὅταν ἡ δημιουργικότης κουρασθῇ, τότε φυτρώνει τὸ λεπτοφυὲς καὶ ἄομον ἄνθος τῆς κριτικῆς — ἄνθος ποὺ φύεται μόνον εἰς ἐκτάσεις ποὺ ἀπεξηράνθησαν καὶ ἐπτώχυναν ἀπὸ κάθε ρωμαλέαν καὶ ἀδράν θλάσθησιν πνευματικὴν. Τὰς ἐποχὰς τῆς εὐτυχισμένης ἀνῆσεως τῶν μεγάλων πολιτισμῶν, ἐποχὰς γενναίας δημιουργίας, κανεὶς δὲν εἶχε καιρὸν νὰ κάμνη κριτικὴν. Ὑπῆρχεν ἕνας κοινὸς γνώμων τοῦ καλοῦ, τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ μέτρου, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ-

λοι υπήκουαν αὐτομάτως, χωρὶς ἐπιπονον προσπάθειαν, φυσικά, ἀβίαστα. Διότι εἰς αὐτὰς τὰς σπανίας καὶ εὐλογημένας ἐποχὰς τῶν ἀνθρωπίνων ἐξελίξεων, οἱ ἄνθρωποι εἶνε συγχորδισμένοι μὲ τὸν μεγάλον ρυθμὸν τῆς Ζωῆς, ἀκολουθοῦν αὐθορμητῶς τοὺς νόμους τῆς καὶ δημιουργοῦν. Ἐνῶ ἡ κριτικὴ εἶνε ἡ ἐνσυνειδήτος καὶ ἐπίμοχθος προσπάθεια τῆς ἀνακτῆσεως μιᾶς χαμένης ἤδη δημιουργικότητος. Ὅταν κανεῖς — ἄτομον ἢ λαὸς — δὲν εἶνε πλέον ἰκανὸς νὰ ζήσῃ τὴν Ζωὴν, τὴν ἀναλύει, τὴν κάμνει ἀντικείμενον κριτικῆς μελέτης, τὴν «φιλοσοφεῖ».

Μήπως, ὁμως, αὐτὴ ἡ κριτικὴ, ποὺ ἤκμασεν ἐπὶ ἕναν αἰῶνα, κατώρθωσε τίποτε; Μήπως ἀνεχαίτισε τίποτε; Μήπως μετέβαλε τίποτε; Ἄπ' ἐναντίας' ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ, κατ' ἀνάγκην, ὡς προῖον παρακμῆς, ἔπρεπε νὰ ἔχη — καὶ τὰ ἔχει — ὄλα τῆς παρακμῆς τὰ στοιχεῖα, δὲν κατώρθωσε τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ἐπιτείνῃ τὴν σύγχυσιν τῶν πνευμάτων. Κάθε κριτικὸς, — καὶ ὁ λόγος εἶνε περὶ τῶν διασημοτέρων — προσέφερεν εἰς τοὺς διανοουμένους καὶ τοὺς καλλιτέχνας τῆς ἐποχῆς τοῦ ἕνα ζευγάρι ματογουάλια τῆς ἰδικῆς του συνταγῆς διὰ τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀποπλανητικοῦ ἀστιγματισμοῦ τῶν συγχρόνων του. Ἄλλὰ μήπως ἦτο βέβαιον, ὅτι ὁ ἴδιος ἔβλεπε σωστά, ὅτι ἦτο ἀπολύτως ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὸ περιβάλλον τῆς παρακμῆς, ποὺ τὸν ἐδημιούργησε, ἀπολύτως ἐλευθερός;

Ἔτσι, εἰς τὰς μεταβατικὰς αὐτὰς περιόδους ἐπικρατεῖ ἕνας πνευματικὸς κλυδωνισμὸς, μία ἀσυνέπεια, ἀσυμμετρία καὶ σπασμωδικότης τάσεων καὶ ψηλαφήσεων. Ἡ ἀνωτέρα ἐκείνη ἐκδήλωσις τοῦ ἀνθρώπου ποὺ λέγεται τέχνη, ἐξευτελίζεται εἰς «τεχνοτροπίας». Ὁ καλλιτέχνης. — ἔκτος ἂν εἶνε καλλιτέχνης ἀληθινὸς — χάνει τὸ αἶσθημα τῆς ἀρμονίας, τὴν θαθεῖαν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, καὶ γλυστρᾷ εἰς τοὺς «τρόπους». Ἄντ' ἴν' ἀπευθύνεται εἰς τὴν αἰωνιότητα, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀντλεῖ ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς, κραυγάζει ὑστερικῶς εἰς τὸ κενόν, εἰς τὸ χάος. Καὶ βλέπομεν, εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν μας νὰ ἐναλλάσσωνται, ἀντὶ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, διάφορα πραξικοπήματα ποικιλωνύμων «σχολῶν» — ἕνα πλῆθος διανοητικῶν ἀκροθασιῶν εἰς τὸ πεδίου τῆς Τέχνης, ποὺ χαρακτηρίζονται μὲ παράξενα ὀνόματα λήγοντα εἰς «ισμὸς» -- κλασικισμὸς, ρωμαντισμὸς, παρνασσισμός, ντεκανταντισμὸς, ἐξπρεσσιονισμὸς, ἱμπρεσσιονισμὸς, κυβισμὸς, φουτουρισμὸς...



Εἰς τὴν ἐπιστήμην συμβαίνουν τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας — διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως τοῦ ποτισμοῦ τῶν Ἀρχαίων Ἀθηνῶν — ἡ Ἐπιστῆμη ἦτο μία καὶ ἀδιαίρετος, ὅπως ἀδιαίρετος καὶ μία ἦτο πάντοτε δι' ὄλους τοὺς ἀρ-

χαιοτέρους του Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἦτο κτῆμα τῶν ἐξαιρετικῶν πνευμάτων, ἀλλ' ἤμποροῦσεν ὁ καθείς νά τήν πλησιάσῃ, ἂν εἶχεν ἀρκετά πνευματικά διὰ τοῦτο ἐφόδια. Ὁ ἐπιστήμων ἦτο τότε πανεπιστήμων πραγματικός. Ὅσον καί ἂν, κατ' ἀνάγκην πού ἀπορρέει ἀπό τήν φύσιν τήν ἰδίαν τῆς λειτουργίας τοῦ πνεύματος διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου, ὑπῆρχαν ὀλίγοι εἰδικευμένοι ἐπιστήμονες, ὅπως ὁ Γαληνός, ὁ Ἀρχιμήδης, οἱ σκεπτόμενοι τῆς ἐποχῆς ἐξήταζαν ὅλας τὰς πλευράς τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπιστητοῦ· δὲν ἐχώριζαν τήν Γνώσιν εἰς κεφάλαια εἰδικά· ἡ Ἀστρονομία, ἡ Γεωμετρία, ἡ Φιλοσοφία δὲν εἶχαν σύνορα μεταξύ των· ὁ Πυθαγόρας δὲν ἐξεχώριζε τήν φιλοσοφικήν του σκέψιν ἀπό τήν ἐπιστήμην τῶν ἀριθμῶν. Οἱ ἐπιστήμονες τῶν εὐτυχισμένων ἐποχῶν ἑνὸς ἀκμαίου πολιτισμοῦ εἶνε πνεύματα γενικά, ἱκανά νά περιλάβουν εἰς τήν διανοητικὴν των προοπτικὴν ἕνα σύνολον — καὶ σύνολον ἀδιαίρετον καὶ αἰώνιον εἶνε ἡ Ζωή.

Σήμερον, ἡ πνευματικὴ κατάπτωσης, πού εἶνε τὸ σύμπτωμα τοῦ φθίνοντος πολιτισμοῦ, ἐκδηλώνεται, εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν πεδίον, μὲ τὸν καθημερινῶς ἐπιτεινόμενον πολλαπλασιασμόν τῶν εἰδικότητων καὶ μὲ τὴν ἀναγωγὴν εἰς κλάδους εἰδικούς ὄλων ἐκείνων τῶν δευτερευουσῶν ἐδρῶν τοῦ πολυεδρικοῦ πρίσματος τῆς Γνώσεως. Καὶ ἡ εἰδίκευσις αὐτὴ ὄχι μόνον φονεύει τὴν γενικὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν, πού εἶνε ἀπαραίτητος, ἀλλὰ καὶ δημιουργεῖ ὀλοένα νέας πηγὰς ἐπιστημονικῆς πτωχαλαζονείας: ὀρίστε νά πείσετε ἕναν σημερινόν «ἀνθρωπογεωγράφον», ὅτι ἡ εἰδικότης του ἔχει σχέσιν μὲ πράγματα λεπτομερειακὰ πού ἕνας ἀληθινὸς ἐπιστήμων θὰ τὰ ἐγνώριζε κατὰ βάθος εἰς τὰς μεγάλας των γραμμάς, καὶ θὰ ἤμποροῦσεν, ἂν εἶχεν ὄρεξιν καὶ καιρὸν καὶ, πρὸ πάντων, αἰτίαν λογικὴν, νά τὰ ἐπεξεργασθῇ εἰς τὰς λεπτομερείας των κάθε στιγμῆν. Ὅμοίως ἕνας εἰδικὸς εἰς τὴν «θρησκολογίαν» θὰ ἐπαραξενεύετο πολὺ ἂν τοῦ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι πολυπραγμονεῖ καὶ ἀσημαντολογεῖ ἀπὸ τῆς γενικῆς ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως.

Ἐπῆρξε καὶ ἄλλοτε μία ἐποχὴ, πού ἕνας πολιτισμὸς ἐπολυπραγμονοῦσε καὶ ἀσημαντολογοῦσε διανοητικῶς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, κατὰ τὰ χρόνια τῆς παρακμῆς του. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ μικρολόγος ἐποχὴ τῆς Ἑλληνικῆς καταπτώσεως μᾶς εἶνε πολὺ γνωστὴ καὶ εἶνε παράδειγμα πολὺ ἐνδιαφέρον. Ἀντὶ τῆς βαθείας, ἀπλῆς σκέψεως, τὸ περίτεχνον, τὸ πολυσύνθετον, τὸ περίπλοκον σόφισμα, ὁ ἀκροβατικὸς συλλογισμὸς. Ἀντὶ μιᾶς πηγαίας δημιουργικότητος, ἡ δουλικὴ μίμησις. Ἀντὶ τοῦ γενναίου αἰσθήματος ἀπέναντι ἑνὸς ἔργου καλλιτεχνικοῦ, τοῦ αἰσθήματος πού ἦτο

ή άμεσος απόκρισις τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γησιαν ἐσωτερικὴν φωνὴν τοῦ δημιουργοῦ, τὸ πονήρευμα τῆς τεχνολογίας, τῆς γραμματολογίας, τῆς διανοητικῆς ἀνατομίας, τῆς κριτικῆς. Ἀντὶ τῆς πλουσίας ἀρμονικότητος, ἡ ἐκλέπτυνσις ἢ ἀσθενική. Ἀντὶ τοῦ αἰσθηματος, ἡ αἰσθηματικότης. Ἀντὶ τῆς νοήσεως, ἡ «διανοητικότης».

Οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχαν ἰδικόν των πολιτισμόν, καλλιέργειαν ἰδικήν των, ὅταν ἐπεκράτησαν χάρις εἰς τὴν κρατικὴν των ὀργάνωσιν καὶ εἰς μίαν πολιτειακὴν πειθαρχίαν, πάρα πολὺ ὑλόφρονα καὶ ἀβαθῆ. Οἱ Ἐτροῦσκοὶ ἀφήκαν εἰς τὸ Λάτιον μίαν πενιχροτάτην πνευματικὴν κληρονομίαν. Ἡ διανόησις των ἐξυπηρετοῦσε μόνον τὰς ἀνάγκας ἀπλοϊκῶν ἀγροτῶν. Καὶ ὅταν τὸ Λάτιον ἔγινε Ρώμη καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν θρεμμάτων τῆς λυκαίνης ἐξάπλωναν τὴν κυριαρχίαν των ἐπάνω εἰς τὴν τότε γνωστὴν οἰκουμένην, οἱ Ρωμαῖοι ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην μιᾶς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς διακοσμήσεως τοῦ κρατικοῦ των οἰκοδομήματος. Ἐπῆραν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ τῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, πού εἶχε καὶ αὐτὴ ξεπέσει εἰς ἰστυτοῦτον σοφιστείας καὶ ἀδειανῆς ρητορείας, καὶ τὸν μετέφρασαν κατὰ τὸν τρόπον των. Ἡ δουλικὴ μίμησις ἦτο τὸ περισσότερον καταφανὲς χαρακτηριστικόν τοῦ Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὸ ἡμιθάρβαρον Λάτιον ὁ Λίβιος Ἀνδρόνικος, ἕνας Ἑλλην δοῦλος, ἦτο ὁ πρῶτος πού μετέφρασεν εἰς ἀτέχνους, Ἐτρουσκικοὺς ρυθμούς, τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου. Ὁ Ἐννιος, ἀργότερα, ἔκαμε κάτι χειρότερον: τοὺς μετέφρασεν εἰς δακτυλικὸν ἑξάμετρον καὶ ἐπολιτογράφησεν εἰς τὴν Ρώμην ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ μέτρα, χωρὶς νὰ τοῦ περάσῃ ἀπὸ τὸν νοῦν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ μετρικὴ ἐβασίζετο εἰς τὴν προσωδιακὴν ἐναλλαγὴν τῶν μακρῶν καὶ τῶν θραχέων, τῶν ὀξέων καὶ βαρέων τόνων τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς καὶ ὅτι ἡ προφορὰ τῆς Λατινικῆς ἦτο βασικῶς διαφορετικὴ, τονικὴ. Ὁμοίως ὁ ἑάρβαρος Μούμμιος ἐκουβαλοῦσεν εἰς τὴν Ρώμην καρabiές ἀπὸ Ἑλληνικὰ γλυπτὰ διὰ νὰ πλουτίσῃ τὴν κυρίαρχον μὲ τὰ λάφυρα τοῦ καλλιτεχνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ὑποδουλωθείσης Ἑλλάδος. Ὅλ' αὐτὰ, ὅμως, δὲν ἀφωμοιώθησαν ποτὲ ἀπὸ τὴν πολυσύνθετον ἀνθρωπίνην μᾶζαν πού ἐλέγετο Ρώμη. Καὶ ὁ ψεύτικος καὶ κίβδηλος πολιτισμὸς τῆς ἐξετράπη εἰς τὴν γενικὴν ἀποχαλίνωσιν πού ἐσημείωσε τὴν ἀρχὴν τῆς πτώσεώς της, τῆς κατακρημνίσεώς της ἀπὸ τὸ φύσημα μιᾶς ψυχικῆς ἐπαναστάσεως πού ἦτο ὁ Χριστιανισμὸς.



Ἀσημαντολογία, μικροπραγμοσύνη, περίπλοκος ἀναλυτικὴ μανία, ἀκατάσχετος ροπὴ πρὸς ἀτελείωτην ὑποδιαίρεισιν τῆς ἐιδιεύσεως τῶν κατὰ μέρος γνώσεων, περίτεχνος ἐλικοδρομία τῆς

διανοήσεως, συλλογιστικοί ακροβατισμοί, ύστερική ευαισθησία, αγωνιώδεις ψηλαφήσεις — όλα, εν γένει, τὰ συμπτώματα τῆς ἀπωλείας τῆς σωστῆς προοπτικῆς, τῆς ὑγιοῦς πνευματικῆς δράσεως, ὅλα τὰ ἀλάθητα συμπτώματα τῆς καταρρεύσεως ἑνὸς πολιτισμοῦ, τὰ βλέπομεν εἰς τὴν σημερινήν μας ἐποχὴν. Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ μερικὰ «γενικὰ» πνεύματα ποῦ σκέπτονται καὶ βλέπουν μέσα εἰς μίαν Αἰωνιότητα, ὅπως ὁ Ἄϊνσταϊν. Καὶ ἤρχισαν ν' ἀκούωνται, ἀραιαὶ ἀκόμη, ἀλλὰ χαρακτηριστικαὶ τῆς προσεγγίσεως μιᾶς νέας αὐγῆς, μερικαὶ φωναὶ μιᾶς νέας πνευματικῆς ἀφύπνισεως.

Αὐτὴ θὰ πραγματοποιηθῆ ὅταν διαλυθῆ βαθμηδὸν ἡ ἀπόπνικτικὴ αὐτὴ ὀμίχλη τῆς σημερινῆς χαώδους ὑστερίας. Καί, διὰ τὴν διαλυθῆ, ἀπαιτεῖται ἡ γενναία, ἡ ζωογόνος πνοὴ τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Ὅσον περισσότερο ἐπιτακτικὴ γίνεται ἡ διψα τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς, ἡ διψα τῆς διαυγοῦς ἐκτάσεως, τοῦ καθαροῦ πνευματικοῦ ἀέρος, τόσον τὸ τελικὸν γκρέμισμα ὄλων τῶν προσκομμάτων, ὄλων τῶν ψευδῶν ποῦ συναπαρτίζουν τὸν Δυτικὸν αὐτὸν πολιτισμὸν θὰ πλησιάζη νὰ πραγματοποιηθῆ. Διότι — ὡς μὴν ἀπατάται κανεὶς — χωρὶς αὐτὴν τὴν μεγάλην πνευματικὴν ἐπανάστασιν, ἡ ἐπανεύρεσις τῆς πραγματικῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας δὲν εἶνε δυνατὴ.

N. ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Μ Η Τ Ι Σ

Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας

Β' ἔκδοσις, ἀναθεωρημένη. ΣΕΛΙΔΕΣ 320

Πωλεῖται δεμένον δρχ. 140

Εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ ΙΛΙΟΥ

Ἀποστείλατε ταχικὴν ἐπιταγὴν διὰ νὰ τὸ λάβετε ταχυδρομικῶς εἰς τὴν δ'εὐθυνσιν ποῦ θὰ ἀναγράψετε εἰς τὴν ἐπιταγὴν.

ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ

‘Υπὸ ΠΛΑΤΩΝΟΣ Ε. ΔΡΑΚΟΥΛΗ, 1894

(Ἐκ τῆς 5ης ἐκδόσεως τοῦ 1925)

ΜΕΡΟΣ Δ’

Δέον νὰ ἐνθουώμεθα ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν αὐξάνει μόνον λόγῳ ἡλικίας, ἀλλ’ αὐξάνει καὶ λόγῳ ἐξελιξίσεως. “Ὅπως ἡ θλάθη τῆς σπινθουλικῆς στήλης κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν συμβάσα κωλύει τὴν αὐξήσιν καὶ ἀφίνει τὸν παθόντα κυφόν, οὕτω καὶ ἡ διατάραξις τῆς ἰσορροπίας τῶν ἰδιοτήτων τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας, κωλύει τὴν ἐξέλιξιν καὶ ἀφίνει τὸν παθόντα ἠθικῶς κυφόν ἢ νάνον. Ἄνομιολογεῖται σήμερον σχεδὸν ἀπανταχοῦ ὅτι ὑποφώσκει νέα τις ἔκτη αἰσθησις δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀντιλαμβάνεται ἀνεξαρτήτως τῶν πέντε ἄλλων αἰσθητηρίων. Πράγματι ἀναπτυσσόμενῃ ἡ αἰσθησις αὕτη ἔσται τὸ ἀληθὲς ὄργανον γνώσεως καὶ σοφίας. Ἀληθῶς πολὺ νάνοι θὰ ἦμεθα αἰωνίως ἐὰν κατεδικαζώμεθα νὰ μένωμεν εἰς τὸ ἔλεος τῶν πέντε πενιχρῶν ἡμῶν αἰσθήσεων. Ἡ ἐμμονὴ εἰς τὴν κρεοφαγίαν θὰ ἰσοῦτο ἀκριβῶς πρὸς τοαύτην καταδίκην. Ἡ θραδεῖα ἐκρίζωσις τῆς ἕξεως θὰ ἰσοδυναμῆται πρὸς θραδεῖαν ἀναπτύξιν τῆς ἕκτης αἰσθήσεως καὶ ἡ ταχέα πρὸς ταχέα. Εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι οἱ ἀπέχοντες τοῦ κρέατος ἔχουν τὸ νέον ἀντιληπτικὸν ὄργανον — ὅπερ καλῶ διαίσθησιν — μᾶλλον ἀνεπτυγμένον καὶ εἶνε ἀναγκαῖον συμπέρασμα ὅτι τὰ τέκνα αὐτῶν, ἐκτὸς ἐὰν κρεοφαγήσουν, θὰ ἔχουν αὐτὸ ἔτι μᾶλλον ἀνεπτυγμένον. Ἐπειδὴ σῶμα καὶ πνεῦμα ἐπιδροῦν ἐπ’ ἀλλήλων, κάλλος σαματικὸν ἔσται συνέπεια ὑγιоῦς πνεύματος, καὶ σθένος ψυχικὸν συνέπεια ὑγιоῦς σώματος. Ἀληθῶς δὲν δύναται τις νὰ παράσχη μεγαλύτεραν εὐεργεσίαν εἰς τὰ τέκνα του καὶ εἰς τὸ ἀνθρώπινον Γένος, εἰμὴ ἐνσταλάζων εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῶν εὐζύς ἐξ ἀρχῆς ἀπέχθειαν πρὸς τὴν ἕξιν τῆς κρεοφαγίας, καὶ συναίσθησιν ἀδελφότητος πρὸς πᾶν ἀνεπιθλασθῆς ἔμψυχον ὄν. Εἶνε τρεῖς βαθμοὶ ἀποχῆς διὰ τῶν ὁποίων δέον νὰ διέλθῃ ὅστις δὲν δύναται ἀμέσως νὰ ἀρνηθῆ τὸ κρέας. Πρέπει ἐν πρώτοις ν’ ἀπόσχη τοῦ κρέατος τῶν θηλαστικῶν, εἴτα τοῦ τῶν πτηνῶν, κατόπιν τοῦ τῶν ἰχθύων, οἷτινες ἔρχονται τελευταῖοι ἐν τῇ κλίμακι τῆς ὀργανικῆς ἀναπτύξεως, καὶ νὰ περιορισθῆ (ἢ μᾶλλον νὰ ἐκταθῆ) εἰς τὴν χρῆσιν τῶν προϊόντων τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, ἕτινα εἰσὶ τόσῳ πρῶκίλα καὶ τόσῳ δεικτικὰ πολλαπλασιασμοῦ. Ἀναλόγως τῆς

ιδιοσυγκρασίας τινός οί βαθμοί τῆς ἀποχῆς δύνανται νά γίνουν περισσότεροι. Οὕτω τὸ πρῶτον στάδιον θά συνίστατο εἰς τὴν ἀραιώσιν τῆς κρεοφαγίας ἀποφευγαμένης δις, εἶτα τρίς, εἶτα τετράκις τῆς ἐβδομάδος, ἢ εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ πνεύματος, ὑφ' ὃ τις κρεοφαγεῖ. Ἐπὶ παραδείγματι, ἀποφασίσας νά ἀρνηθῆ τὴν ἔξιν, δύναται νά ἐξακολουθῆ κρεοφαγῶν, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ ἐκάστοτε νά καταδικάζῃ τὴν ἔξιν ὡς ἀπάνθρωπον, καὶ νά λυπῆται διότι ἐνδίδει εἰς αὐτὴν, πάντοτε ἐπιφυλαπτόμενος νά τὴν ἐγκαταλείψῃ καὶ πιστῶς ἀφορῶν εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀνάμιάκτου διαίτης, ἐπέρωθεν προτρέπων ἄλλους νά πράττουν ὁμοίως καὶ ὑπεθυμίζων αὐτοῖς καὶ ἑαυτῷ ὅτι ἡ κρεοφαγία συνεπάγεται τὴν καταστροφὴν παντός ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος ἔχει εὐγενὲς καὶ ἀριστον, ἔτι δὲ τὴν τρομοκρασίαν παρὰ τοῖς κατωτέροις ἡμῶν ἀδελφοῖς, τοῖς ζώοις, ἅτινα βαρβάρως φονεύονται καὶ ἀπανθρώπως θασσανίζονται. Τοῦ οὕτω σκεπτομένου καὶ ἐνεργούντος ἡ κρεοφαγία δὲν δύναται νά ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρὸν. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον θά γεννηθῆ ἐν αὐτῷ τόσῳ ἰσχυρὸν αἰσθημα κατὰ τῆς ἔξεως, ὥστε οὐδὲ κατ' ὄψιν θά ἀνέχεται τὸ κρέας. Τῷ προλέγω ὅμως μίαν δοκιμασίαν, ἣν ἤδη ὑφίσταμαι. Θά ἀναγκάζεται νά ἀλλάσῃ δρόμον ἀσάκις διέρχεται ἔξωθεν κρεοπωλείου, ἢ ὡς ἐγὼ πράπτω συνήθως, θά φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ χειρόμακτον βραχὲν δι' εὐκαλύπτου, ὅπως ὑπεραιοπίζη τὸ σφραγτικὸν σύστημα κατὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν ἐκ τοῦ σφαγιείου μικροβίων. Ἄλλ' ἡ δοκιμασία αὕτη εἶνε ἐξ ἐκείνων, ἐφ' αἷς τις δέον νά σεμνύεται μᾶλλον ἢ νά δυσανασχετῆ, οὐδὲ θά ὑπῆρχον ὅλως σφαγεῖα, πιστεύω, ἐν κοινωσίᾳ τῆς τὰ μέλη θά εἶχον τὸ αἰσθημα τοῦτο.

Εἶνε θεβαίως λογικὸν καὶ ἐπάναναγκες κατ' ἀρχάς νά ἐγκαταλειφθῆ ἡ βρώσις τοῦ κρέατος τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων ὀργανισμῶν ἐχόντων ζώων, ἅτινα καὶ ὑποφέρουν πλεϊότερον καὶ ἰσχυρότερα οἰκογενειακὰ συναισθηήματα ἔχουν. Δὲν εἶνε τόσῳ σκληρὸν, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ ἀλιεῖα ὄσω ἢ ἀπάνθρωπος ἐπὶ σφαγῆ ἀφαίρεισι τῶν τέκνων τῆς ἀγελάδος, ἣτις αἰσθάνεται ὅλον τὸ ἄλγος, οὐ εἰσι δεκτικὰ μητρικὰ στήθη. Βραδύτερον θά κατανοήσῃ ὁ ἀρνηθεὶς τὴν κρεοφαγίαν ὅτι καὶ οἱ ἰχθεῖς δὲν ζοῦν ὅπως ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτῶν τρέφεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζοῦν διὰ νά ζοῦν. Εἶνε πρόσφατος ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνακάλυψις ὅτι ἡ θάλασσα θά ἐσῆπτετο ἂν μὴ ὑπῆρχον ἰχθεῖς. Εὐκόλως δύναται τις νά φαντασθῆ εἰς οἷαν φρικαλέαν νεκρόπολιν θά μεταβάλλετο ὁ πλανήτης μας, εἴ ποτε ἡ θάλασσα ἐσῆπτετο. Δὲν εἶνε, εὐτυχῶς, φόβος νά ἐξαντληθῆ τὸ γένος τῶν ἰχθύων. Τὸ ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως σημαντικὸν διδάγμα εἶνε ἄλλο: Πάντα τὰ στοιχεῖα, ἅτινα θά ἀπετέλουν τὴν σῆψιν τῆς θαλάσσης, ἂν μὴ ὑπῆρχον ἰχθεῖς, ἀποτελεσοῦν ἤδη τὴν σάρκα τῶν ἰχθύων. Οὕτω πᾶν ἔμψυχον πρέπει βαθμιδῶν νά ἀποκλεισθῆ τέλειον ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἐλατήριον

τώρα του άπιστικισμού τούτου εΐνε ποικίλον, αλλά δύναται νά άναχθῆ εΐς τρεΐς κατηγορίας, ἤτοι: λόγω οικονομίας, λόγω υγείας καὶ λόγω ἠθικῆς. Τούς λόγω πνευματικῆς διαυγείας κατατακτέον εΐς τούς λόγω υγείας άπέχοντας του κρέατος. Ἐν αὐτοῖς συναριθμείται ὁ Βύρων, ἐνῶ ὁ ἕτερος μέγας ποιητῆς Σέλλεϋ άπειχε του κρέατος λόγω ἠθικῆς. (Ἴδε ἄρθρον μου ἐν τῷ Παρνασσῷ Ἀπριλίου καὶ Μαΐου 1892). Πιστεύω ὅτι δέν θά εΐχεν ἡ άπό κρέατος άποχή τόσον μεγάλην σημασίαν, ἐάν ὑπῆρχον μόνοι οἱ λόγοι τῆς οικονομίας καὶ τῆς υγείας, ὡσαυδήποτε σοβαρός καὶ ἄν εΐνε ὁ λόγος τῆς υγείας. Τόσω πεπεισμένοι εΐμι περὶ τούτου, ὡστε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀναμορφώθεισης διαίτησ μου, ὅτε ἠλαυνόμην ἐκ λόγων υγείας, μήπω ἀνακαλύψας καὶ τόν παμμεγέθη λόγον τῆς ἠθικῆς, ἔθεώρουν τὸ ζήτημα ὡς ὄλως προσωπικόν καὶ δέν ἔκρινα ἑμαυτὸν ὑπόχρεον νά ἐκφράζωμαι πολὺ ἐπὶ τούτου. Ἄλλ' ἤδη αἰσθάνομαι ὅτι θά ἔφερον εὐθύνην, ἐάν μὴ ἔλεγον δημοσίᾳ ὅτι οὐδέν συνδέεται πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς τόσω πολὺ ὅσω τὸ εἶδος τῆς τροφῆς του ἀνθρώπου. Ἐάν μοι ἐζητεῖτο ὁ ὀρισμὸς του θαρβάρου, θά ἐσημάτιζον αὐτὸν ἐκ δύο στοιχείων. Θά ὄριζον ὡς θάρβαρον πάντα ὅστις α) ἄσμένως καὶ ἄνευ διαμαρτυρήσεως συναγωνίζεται πρὸς τούς ὁμοίους του περὶ βιοπορισμοῦ καὶ β) τρέφεται ἐκ τῆς σαρκὸς ἐμψύχων ὄντων.

Ἐπιστολή τις ἦν ἔλαθον ἐξ Ἀθηνῶν ἀντιπροσωπεύει τάξιν ἀγάμων, ποθούντων ν' ἀρνηθοῦν τὴν κρεοφαγίαν, ἀλλὰ ἀπαντῶντων δυσκολίας ἔνεκα ἑλλείψεως ἐστιατορίων καταλλήλων. Αἱ δυσκολίαι, ὡς ἀνέπτυξα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, οὐδαμῶς δικαιολογοῦν τὴν διατήρησιν τῆς ἔξεως. Ἐξ ἐναντίας ἐπισπεύδουν τὴν ἐκρίζωσιν αὐτῆς. Ἀναμφιβόλως ὅταν τις εὐτυχῆ νά ἔχη οἰκογένειαν καὶ τὰ μέλη αὐτῆς πάντα νά ὁμοφρονοῦν αὐτῷ ἐν τῷ ζήτηματι τούτῳ, ἔχει εὐκρίαια, ὧν οἱ θιοῦντες ἄνευ οἰκογενείας στεροῦνται. Ἄλλ' ὁ εἰλικρινῆς πόθος εΐνε ἰσχυροτάτη δύναμις. Οὐδέν ἐν τῇ φύσει, ὅπερ ἔχει λόγον ὑπάρξεως, δύναται νά μείνη ἄνευ μορφῆς καὶ σαρκός. Θά ἤρκει ἀπλή ἔκφρασις τῶν σπουδαίως διατιθεμένων νά ἐγκαταλείψουν τὸ κρέας, ὅπως δημιουργηθῆ ζήτησις καὶ τοῦλάχιστον ἐν ἐστιατόριον θά προέκυπτε πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ζήτησεως. Ὅσοι εΐνε πεπεισμένοι περὶ του ὀλεθρίου τῆς κρεοφαγίας δέν ἔχουν ἢ νά δημοσιεύουν συστηματικῶς τὴν πεποιθήσιν των, καὶ δέν θά ἀπαιτεῖτο νά εΐνε τις ἐκτάκτως ἀγγίχους, ὅπως ἔχων ὀλίγα χρήματα καὶ καλὸν μάγειρον ἀποφάσισι νά ἀνοίξῃ κατάλληλον ἐστιατόριον ὅπερ ἐπὶ του παρόντος θά εΐχε θεβαίως τὸ μονοπώλιον τῶν Πυθαγορείων καὶ καρποδιαίτων. Ἄλλ' ἡ ἐπιτυχία του θά ἐξηρτάτο κατὰ μέγιστον μέρος ἐκ τῆς αὐστηρᾶς τηρήσεως του κανόνος, ὅπως μηδέποτε εἰσαχθῆ εἰς αὐτὸ ζωϊκὴ οὐσία οἰαδήποτε (ἐξαιρέσει ὧν καὶ γάλακτος). Διὰ καλῆς μαγειρικῆς ἐκλεκτῶν καρπῶν μάλιστα θ' ἀπέσπα πολλοὺς πελάτας ἀπό τῶν

κρεοφαγικῶν ξενοδοχείων, ὧν καὶ αἱ τιμαὶ θὰ εἶνε πάντοτε μεγαλύτεραι καὶ αἱ τροφαὶ ἀνθυγιειναί. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ χρῆσις τῶν ὧν, τοῦ γάλακτος καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ εἰδῶν εἶνε μέγα βοήθημα καὶ μολονότι καὶ ταῦτα ἀφαιροῦνται ἀπὸ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ κόσμου τῶν ζῶων, πρέπει τις ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ τάξη αὐτὰ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν καρπῶν. Τὰ γαλακτοπωλεῖα τῶν Ἀθηνῶν, οἷα ἀνεπτύχθησαν ἰδίως ἐπ' ἐσχάτων, εἶνε λίαν εὐοίωνος θεσμός προσιδιάζων τῇ Ἑλλάδι. Ἀπαιτεῖται πολὺ μικρὰ ἐνέργεια ἐκ μέρους τῶν συνηγόρων τῆς κρεοφαγίας καὶ πολὺ μικρὰ δαπάνη ἐκ μέρους τῶν διευθυνόντων τὰ ἐξαιρέτα αὐτὰ ἀθηναϊκὰ γαλακτοπωλεῖα ἵνα μετατραποῦν εἰς ἀκρεοφαγικὰ ἐστιατόρια. Αἱ Ἀθηναῖοι τότε θὰ ἠμῶντωντο πρὸς τὸ Λονδίνον. ὡς πρὸς τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ γαλακτοπῶλαι θὰ εὐδοκίμουν ἐκτάκτως ὑπὸ ἐμπορικὴν ἐπισημν.

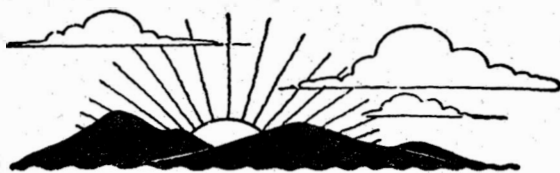
Ὅπως ἐπεκράτησεν ἡ ἰδέα, ὅτι αἱ ὀπῶραι εἰσὶ μόνον κατάλληλοι μετὰ τὸ γεῦμα, πρὸς ἀπλήν ὑγρασιν τοῦ οὐρανίσκου, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ θεωρῶνται κυρία τροφή, οὕτω καὶ περὶ καρύων ἐπεκράτησεν ἡ πλάνη ὅτι χρησιμεύουν μόνον πρὸς κατασκευὴν γλυκυσμάτων. Κάρυα παντὸς εἴδους, ἀμύγδαλα καὶ κάστανα περιέχουν τόσῳ συγκεντρωμένην θρεπτικὴν οὐσίαν, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ ὄχι μόνον ὀλιγίστη δόσις ἐξ αὐτῶν ἀρκεῖ, ἀλλὰ καὶ μεταδίδουν εἰς τὸν ὄργανισμὸν ἀπαραίτητα στοιχεῖα ζωῆς καὶ σθένους, στοιχεῖα ἅτινα τὸ κρέας δὲν περιέχει. Τὰ συστατικὰ τοῦ καρύου διατηροῦν τὴν θερμότητα τοῦ σώματος εἰς τὸ ἀναγκαῖον αὐτῆς σημεῖον. Τὸ ἔλαιον αὐτοῦ εἶνε πολύτιμον ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐπὶ κατασκευῇ ἰνῶν, ἀλλὰ τὰ κάρυα, ὅπως πᾶσα ἄλλη τροφή, πρέπει νὰ μασσῶνται πολὺ μέχρις οὗ μεταβληθοῦν χημικῶς, διὰ τοῦ σιέλου Οὐδεμία ἄλλη τροφή περιέχει τόσα πλαστικὰ καὶ θερμογόνα στοιχεῖα. Ὁ ἐν τοῖς καρύοις περιεχόμενος σίδηρος ὑπάρχει ἐν τοιαύτῃ ἀναλογίᾳ, ὥστε ἡ συστηματικὴ χρῆσις αὐτῶν εἰσάγει εἰς τὸν ὄργανισμὸν ὅσην δόσιν σιδήρου ἀναγκάζεται ἡρωικῶς ὁ κρεοφάγος νὰ λάβῃ κατὰ τῆς ἀναίμιας καὶ ἀτονίας, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ σίδηρος, ὡς φάρμακον λαμβανόμενος ἐν βραχεῖ διαστήματι ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς, παραμένει εἰς τὸ σύστημα καὶ ἐναποθέτει τὰ σπέρματα ἄλλων νοσημάτων, οἷον νευραλγίας, ποδάγρας κλπ., ἐνῶ εἰσαγόμενος διὰ τῶν καρύων δὲν ἔχει τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ἀλλὰ προεπενεργεῖ μόνον εὐεργετικῶς. Πράγματι πᾶσαι αἱ ὀρυκταὶ οὐσῖαι αἱ διδόμεναι ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, ἐν μεμονωμένῃ καταστάσει, ὡς φάρμακον κατὰ τῶν νόσων, περιέχονται ἐν προσηκούσῃ ἀναλογίᾳ, εἰς τὰς διαφόρους ὀπῶρας, τὰ κάρυα καὶ τὰ ὄσπρια, ἐπὶ τῷ τέλει ἵνα προλαμβάνωνται αἱ νόσοι. Ἀκόμη καὶ τὸ ἄλας καὶ τὸ σάκχαρον, οὗ ἔχομεν ἀνάγκην, δίδεται ἡμῖν καταλληλότερον διὰ τῶν προϊόντων τῆς γῆς. Τεκμήριον τούτου ἱκανὸν εἶνε τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ποιούμενοι μεγάλην χρῆσιν ὀρέων καὶ ἄλμυρῶν

δὲν ἀγαποῦν τὰς ἀπώρας καὶ τὰν ἀπαλιν. Αἱ γυναῖκες αἰτίνας ποιοῦνται ὀλιγωτέραν ἢ οἱ ἄνδρες χρῆσιν ποτῶν, τρώγουν καρπούς μετὰ μείζονος ἡδονῆς, εἰσὶ δὲ μακροβιώτεροι, γενικῶς εἰπεῖν, καὶ τὴν διαίτησιν ἔχουν μᾶλλον ἀνεπτυγμένην. Ἡ ἀφθονώτερα λοιπὸν καὶ συστηματικὴ χρῆσις τῶν καρπῶν, ἀπαλλάττει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐν τῇ διαίτῃ ἐπικρατούσης ἀναρχίας, καὶ βοηθεῖ εἰς ἀναμόρφωσιν. Τοῦτου ἕνεκα τὸ πρῶτον θῆμα τοῦ ἀσπαζομένου τὸ νέον διαιτητικὸν σύστημα εἶνε ὁ προβιβασμός τῶν καρπῶν εἰς τὴν πρώτην μοῖραν, ἀπὸ τῆς τελευταίας εἰς ἣν τάσσομεν αὐτοὺς ὡς τροφήν. Πραγματικῶς θὰ ἔπραττέ τις κάλλιστα τρώγων αὐτοὺς ἀμέσως πρὸ τοῦ γεύματος. Τὸ ἐντεῦθεν ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ἡ ἐλάττωσις τῆς ποσότητος τοῦ κρέατος καὶ βαθμηδὸν ἡ ἀποσκοράκισις αὐτοῦ. Ἐν συναφεῖᾳ πρὸς τὰς ιδιότητας τῶν καρῶν, δύο λέξεις θαυμασμοῦ ἔχω νὰ ἀφιερῶσω εἰς τὰς ἀρετὰς τῶν σπόρων, κόκκων καὶ πυρήνων. Οἱ σπόροι τῶν μῆλων, τῶν ἀπίων, τῶν κυδωνίων καὶ τῶν σταφυλῶν, εἶνε ἐστὶαί οὕτως εἰπεῖν νευρικῆς ζωτικότητος καὶ πλήρεις ἠλεκτρισμοῦ. Τὸ αὐτὸ σχεδὸν λεκτέον καὶ περὶ τῶν ὀσπρίων, ἰδίως τῶν πιζελίων. Καὶ οἱ σπόροι δέον νὰ μασῶνται πολὺ, ἵνα ἡ οὐσία αὐτῶν ἀφομοιοῦται ὑπὸ τοῦ αἵματος καὶ μεταδίδεται εἰς αὐτὸ ἡ νευρότης, ἡ ἀποτελοῦσα ὄρον ἀπαραίτητον δράσεως καὶ ἐνεργείας. Οἱ πυρήνες τοῦ πορτοκαλίου, λέγεται, ὅτι ἔχουν μεγάλην ἀντιυπερτικὴν ἐπιρροήν.

Εἶνε ἐσφαλμένη ἡ ἰδέα ὅτι πρέπει τις νὰ τρώγῃ διπλασίαν ποσότητα φυτικῶν οὐσιῶν, ὅπως αὗται ἰσοφαρίσουν τὴν συνήθη ποσότητα κρέατος. Ἐξ ἐναντίας αἱ φυτικαὶ οὐσίαι δέον νὰ λαμβάνωνται ἐν μικροτέρᾳ ποσότητι. Ὅσοι ἀπέτυχον ἐν τῇ πρὸς ἀκρεοφαγίαν ἀποπειρᾷ τῶν, ἀπέτυχον ἕνεκα τῆς πλάνης ταύτης, συνεπέᾳ τῆς ὁποίας, τρώγοντες πλείοτερον τοῦ δέοντος, παρεκώλυσαν τὴν κανονικὴν πέψιν καὶ ἐπομένως τὴν θρέψιν. Κατ' ἀρχὰς αἰσθάνεται τις ὅτι μετ' ὀλίγην ὥραν πρέπει νὰ φάγῃ πάλιν καὶ ἐντεῦθεν πηδᾷ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀκρεοφαγία δὲν ἱκανοποιεῖ τὸ σύστημα, ἡ δὲν συνάδει πρὸς τὴν κράσιν του, ἐνῶ φυσικώτερον θὰ ἦτο νὰ συμπεράνῃ ὅτι πρέπει νὰ τρώγῃ ὀλίγον καὶ συχνά. Ἡ συχνότης θὰ ἐπιβάλλεται αὐτῷ κατὰ τὰ πρῶτα ἰσως δύο ἔτη. Κατόπιν δὲν θὰ ἔχῃ ἀνάγκην, οὐδὲ πρέπει νὰ τρώγῃ πλείοτερον ἢ δις τῆς ἡμέρας καὶ ὀλίγον. Ἐν τούτοις ἐὰν στραφῇ εἰς τὰ ὡὰ ἢ τὸ γάλα καὶ καταστήσῃ αὐτὰ κυρίαν τροφήν του κατὰ τὰ πρῶτα δύο ἢ τρία ἔτη, ἐλαττώνων βαθμηδὸν τὸ κρέας, οὐδεμίαν τινὰ διατάραξιν θὰ ὑποστῇ. Εἶνε πιθανὸν κατ' ἀρχὰς νὰ ἀδιαθετήσῃ, ἀλλὰ μακρὰν τοῦ ν' ἀποθαρρυνθῇ ἐντεῦθεν, λογικώτατα δέον νὰ ἐνθαρρυνθῇ, ἐνθυμούμεος ὅτι ἡ ἀσθένεια εἶνε τρόπος ἐξόδου συσσωρευθέντος ἐν τῷ συστήματι δηλητηρίου, ἣν διευκολύνει ἡ νέα δίαιτα. Κατὰ τῆς ἀποθαρρύνσεως θὰ συνετέλει λίαν ὁ εὐάρεστος τρόπος τῆς παρασκευῆς τῶν ἐδεσμάτων καὶ ἡ φιλόκαλος παράθεσις αὐτῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, τὰ βασιανιστήρια, ἡ τρομοκρατία καὶ ἡ ἡμερησία ἐκατόμηθη νοσημόνων καὶ εὐγενῶν ὑπάρξεων, χάριν βαρβαρίου ἕξεως κατὰ τυφλὴν παράδοσιν συντηρηθείσης, καταδείκνυται ἔργον παραφροσύνης, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας ἡ ἀνθρωπότης θὰ πάσχη μέχρις οὗ ἀποδόσει τὴν εἰς τὰ ὑπανθρώπινα ὄντα ὀφειλομένην δικαιοσύνην. Οὐδεμία ἀνωτέρα δύναμις ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ εἴμεθα τόσῳ ἀπάνθρωποι. Ἀπλοῦς δὲ ἀναλογισμὸς ὅτι οὐ μόνον ἐν ἀνατομικῇ εὐεξίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν κοινωνικῇ εὐδαιμονίᾳ καὶ ὑγείᾳ θὰ ἐζῶμεν τρεφόμενοι ὑπὸ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, ἡδύνατο νὰ πληρῶσθαι ἡμᾶς ἐνθουσιασμοῦ, καὶ ἱκανῆς θελήσεως, ὅπως ὑπερνικήσωμεν τὰ ἐπιπροσθούντα εἰς τὴν ἐγκατάλειπν τῆς κρεοφαγίας προσκόμιματα. Τὸ αἶσθημα τοῦ πρὸς τὰ λοιπὰ ζῶα ὑφισταμένου δεσμοῦ ἀδελφότητος εἶνε θεμελιώδης ἀρχή, ἐφ' ἧς βασίζεται πᾶσα ἡ σοφία καὶ ἡ πρόοδος καὶ ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον ἐπικουρίαν πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ κοινωνικοῦ ἰδεώδους, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου τόσοι ἀγῶνες διεξήχθησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ αἶνιγμα τῆς Σφιγγὸς θὰ μένει αἰωνίως ἄλυτον, ἂν μὴ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν τε ἀνθρωπίνην καὶ τὴν ὑπανθρώπινην σύστασιν τῆς παγκοσμίου ζωῆς, καθ' ἃ καὶ ἡ Σφίγιξ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο φύσεων συμβολίζει. Πάντες οἱ ἀνθρώπινοι πόθοι ἐξηρτηνται ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἀξιώματος ὅτι οὐδεμία ὑπάρξις δύναται νὰ εἶνε εὐδαίμων, ἐὰν δὲν εἶνε ἀνεξαρτέτως ὀλαίαι ὑπάρξεις εὐδαίμονες. Τοῦτο εἶνε ἡ δικαιολογητικὴ θάσις τῆς ἄρδην μεταβολῆς τοῦ τε διαιτητικοῦ καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ καθεστώτος τῆς κοινωνίας. Οὕτω μόνον εἶνε δυνατόν ν' ἀποτίσωμεν τὸ πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους βαρὺ ἡμῶν χρέος. Λόγος ὑπάρξεως τοῦ παρόντος εἶνε τὸ μέλλον. Ὑπὸ χρεοῦμεθα μοιραίως ν' ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ μέλλοντος. Ζῶμεν καὶ ὑπάρχομεν ὄχι χάριν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ χάριν τῶν μεταγενεστέρων, διὰ τὰς τύχας τῶν ὁποίων φέρομεν τὴν πᾶσαν εὐθύνην.



ΜΙΧΑΗΛ ΣΕΡΒΕΤΟΣ 1509 - 1553

ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΝ 1515 - 1563

ΔΥΟ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

Τοῦ ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως εἶναι ἱερό. Κάθε τιμὴ ὀφείλεται σ' Ἐκείνους πὺ ἐ πάλαιψαν γιὰ νὰ καταπολεμήσουν τὸν φανατισμὸ καὶ τὴν μισαλλοδοξία, ὑπερασπίζοντας τὸ ἀναφαίρετο δικαίωμα πὺ ἔχει κάθε ἄνθρωπος νὰ θρησκεύεται σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο πὺ προτιμᾶει.

Στὸν εὐγενῆ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως θὰ ἐξάρωμε σήμερα, ἔπειτα ἀπὸ τέσσερες καὶ πλέον αἰῶνες, δύο ἀθλητές καὶ μάρτυρες, πὺ ἡ περίπτωση τους δείχνει ἀνάγλυφα πόσον ὑποκεινταὶ στὸν δαίμονα τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς μισαλλοδοξίας ἀκομη καὶ τὰ σχετικῶς φωτισμένα πνεύματα. Εἶναι ὁ Μιχαὴλ Σερβέτος καὶ ὁ Σεβαστιανὸς Καστελλιόν, θύματα τοῦ φανατισμοῦ τοῦ Καλθίνου, πὺ τὴν ἱστορία τους τὴν ἐκθέτει τόσο γλαφυρὰ ὁ Στέφαν Τσβάιχ στὸ θαυμάσιο ἐιβλίο του «Καστελλιόν καὶ Καλθίνος».

Ἄλλὰ προτοῦ εἰσέλθωμε στὸ θέμα μας πρέπει νὰ δώσωμε μὴν εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ νὰ μιλῆσωμε συνοπτικὰ γιὰ τὴ θρη-

σκευτικὴ Μεταρρύθμιση τῆς Δύσεως καὶ τοὺς πῖο φημισμένους ἀρχηγούς της, τὸν Λούθηρο, τὸν Ζβίγγλιο, τὸν Καλθίνο.

**

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὁ σκοτεινὸς Μεσαίωνας ἔληξε. Βρισκόμεθα στοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως. Οἱ μεγάλοι θαλασσοπόροι ἔχουν πλατύνει τὰ ὄρια τοῦ γνωστοῦ κόσμου. Ὁ Ἔρασμος ἔχει δημιουργήσει τὴν ἀνθρωπιστικὴ κίνηση, τὸν περίφημον Οὐμανισμό. Ἄλλὰ ἡ παντοδυναμία καὶ ἡ διαφθορὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐρίσκονται πάντοτε σὲ ἀκμῆ. Ἡ ἀπειλὴ τῆς Κολάσεως καὶ τοῦ ἀφορισμοῦ κρατοῦν σὲ ὑποταγὴ τοὺς ἡγεμόνες καὶ τὸν λαό. Τὰ περίφημα «συχωροχάρτια» ἔχουν δημιουργήσει ἕνα σκανδαλώδες ἐμπόριο.

Στὴν ἀκατάβλητη παντοδυναμία τοῦ Πάπα ἐτόλμησε νὰ σηκῶση τὸ ἀνάστημά του ἕνας ἀπλὸς παπᾶς: Ὁ Μαρτίνος Λούθηρος. Γεννήθηκε στὴ Σαξωνία τὸ 1483 ἀπὸ φτωχοὺς γονεῖς. Ἐσπούδασε ρι-

λοσοφία και έγινε παπᾶς. Τὸ 1517 ἐδυροκόλλησε στὸν ἡγεμονικὸ Ναὸ τῆς Βίττενμπεργκ 95 «θέσεις», μὲ τὶς ὁποῖες ἐπετίθετο ἐναντίον τῶν διδασκαλιῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Στὴν ἀρχὴ ὁ Πάπας Λέων 10ος δὲν ἔδωσε σημασία. Ἄλλὰ τὸ κίνημα τοῦ Λουθήρου ἐφούντωσε. Οἱ γερμανικὲς χῶρες ἐπῆραν τὸ μέρος του, καθὼς και ἡ κίνηση τῶν ἀνθρωπιστῶν τοῦ Ἐρασμου, πρὸ πάντων ὁ νεαρὸς και ἐνθουσιώδης Ἑλληνιστὴς Μελάγχιδων.

Ὁ Λούθηρος χτυποῦσε τὴν παντοδυναμία τοῦ Πάπα, τὴν πολυτέλεια τῆς αὐλῆς του, τὴν ἀγαμία τοῦ κλήρου, τὶς παντὸς εἶδους καταχρήσεις, τὰ συχωροχάρτια, τὶς διώξεις τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως.

Ὁ Πάπας κατεδίκασε και ἀφώρισε τὸν Λούθηρο και τοὺς ὁπαδούς του. Ἄλλὰ ὁ Λούθηρος, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς τῆς Βίττενμπεργκ, ἔκαψε τὴν παπικὴ βούλα. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας συνεχάλεσε τὴ δίαίτα τοῦ Γερμανικοῦ Ἐθνους και ἐκάλεσε τὸν Λούθηρο νὰ ἀπολογηθῆ γιὰ τὶς κατηγορίες τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Λούθηρος παρουσιάσθηκε στὴ δίαίτα, ὅπου ἀρνήθηκε νὰ ἀπικηρύξῃ τὶς πεποιδήσεις του. Κατέφυγε σ' ἕναν πύργο και ἐκεῖ ἀσχολήθηκε μὲ τὴ μετάφραση τῆς Ἀγίας Γραφῆς στὴ Γερμανικὴ γλῶσσα.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ὁπαδοί του και ἡ σπουδάζουσα νεολαία ἐκήρυξαν τὸν πόλεμο στὶς καθολικὲς ἐκκλησίες. Ἀνέτρεψαν τὶς ἱερὲς Τράπεζες, κατέστρεψαν τὶς εἰκόνας και τὰ ἀγάλματα, ἐσχόρπισαν τὰ λεγόμενα ἱερὰ λείψανα. Ὁ

Λούθηρος ἐνυμφεύθη μιὰ καλόγηρᾶ, μὲ τὴν ὁποία ἔκαμε 6 παιδιά.

Ὅταν ὅμως οἱ Γερμανοὶ χωρικοί, ἀκολουθώντας τὰ φιλελεύθερα διδάγματα του, ἐπανεστάτησαν ἐναντίον τῶν χωροδεσποτῶν, ὁ Λούθηρος ἐστράφηκε ἐναντίον τους. Τοὺς ἐχαρακτήρισε ληστὲς και ἐκάλεσε τοὺς ἡγεμόνες νὰ τοὺς σκοτώσουν σὰν λυσασμένα σκυλιά. Οἱ νέες αὐτὲς ἀντιλήψεις τοῦ Λουθήρου ἐψύχραναν τοὺς ἀνθρωπιστάς, οἱ ὅποιοι τὸν ἐγκατέλειψαν. Ὁ Ἐρασμος ἔκαμε ἀνασκευὴ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Λουθήρου περὶ ἀπολύτου προορισμοῦ, ὑπερασπιζόμενος τὴν ἐλευθερία τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως.

Συγχρόνως μὲ τὸν Λούθηρο ἐνεφανίσθη στὴν Ἑλβετία ὁ φιλόσοφος, ἀνθρωπιστὴς και θεολόγος ἱερεὺς Σβίγγλιος, ὁ ὁποῖος ἕνα χρόνο πρὶν ἀπὸ τὸν Λούθηρο ἐκήρυξε τὶς μεταρρυθμιστικὲς του ἀντιλήψεις, στηριζόμενος στὸν ὀρθολογισμό, ἐνῶ ὁ Λούθηρος ἐνεπέετο μᾶλλον ἀπὸ μυστικοπαθεῖς ροπές. Μετὰ δύο χρόνια ὁ Σβίγγλιος ἐτοποθετήθη ἐφημέριος στὴ Ζυρίχη, ἐλευθέραν πόλιν, τῆς ὁποίας τὸ Συμβούλιον τοῦ ἀνέθεσε νὰ ἐφαρμόσῃ τὶς μεταρρυθμιστικὲς του ιδέες.

Εἰκόνας, ἀγάλματα, ἱερὰ λείψανα, ἅγιες Τράπεζες, ἀρμόνια, ὅλα κατεστράφησαν. Οἱ καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν ἀφαιρέθηκαν. Ἡ καθολικὴ λειτουργία καταργήθηκε. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ και μοναστηριακὰ κτήματα πούληθηκαν και τὰ χρήματα χρησιμοποιοῦντο γιὰ τὴν ἐκπαίδευση και φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς. Ἡ ἀγαμία τοῦ κλήρου καταργήθηκε. Ὁ Σβίγγλιος και

οί άλλοι κληρικοί και καλόγεροι ένυμφεύθησαν. Τό μοναχικό σχήμα όνομάστηκε «ένδυμα ύποκρισίας».

Άλλά οί όρεινοί χωρικοί έμειναν πιστοί στον καθολικισμό και έπηκολούθησε σκληρός πόλεμος, κατά τον όποϊον οί όπαδοί τής Μεταρρυθμίσεως ένικήθησαν και ό Ζείγγλιος έσκοτώθηκε. Τό πτώμα του έκόπηκε σέ τέσσερα τεμάχια, τά όποια έκάησαν.

Μετά τον Λούθηρο και τον Σείγγλιο, έρχόμεθα στον Καλξίνο. Ο Καλξίνος ήταν 25 χρόνια νεώτερος από τους άλλους δύο. Γεννήθηκε στή Γαλλία. Έσπούδασε νομικά και φιλολογία. Προσεχώρησε στις διδασκαλίες του Λουθήρου και απέχώρησε από την Καθολική Έκκλησία. Φοβούμενος την Ίερή Έξέταση έφυγε από τή Γαλλία και περιπλανήθηκε τρία χρόνια. Περνώντας τό 1536 από τή Γενεύη τής Έλβετίας, ή όποιον είχε δεχθή τή Μεταρρύθμιση, παρεκλήθη νά αναλάβη τήν όργάνωση τής νέας Προτεστάντικης Έκκλησίας.

**

Η Γενεύη ήταν έλευθέρα πόλις, διοικουμένη από τό Συμβούλιον των πολιτών της. Οί όπαδοί τής Μεταρρυθμίσεως, με επί κεφαλής κάποιον Φαρέλ, παπα έπανάστατη, θορυβοποιό και δημεγέρτη, άνέτρεψαν τό καθεστώς τής Καθολικής Έκκλησίας, έδίωξαν τον έπίσκοπο, έβγαλαν από τις εκκλησίες τις εικόνες και όλα τά «σύμβολα τής δεισιδαιμονίας» και στις 21 Μαΐου 1536, σέ Συνέλευση των πολιτών τής Γενεύης, άποφάσισαν «νά ζήσουν σύμφωνα με τό Έθαγγέλιο και με τον Λόγο του

Θεού». Τότε ό Καλξίνος έφθασε στή Γενεύη. Ήταν μόλις 27 έτων, αλλά ήταν ήδη γνωστός θεολόγος. Ο Φαρέλ τον επισκέπτεται και τον πείθει νά παραμείνη στή Γενεύη. Τό Συμβούλιον τής πόλεως τον διορίζει «άναγνώστη τής Άγίας Γραφής». Μετά τρεις μήνες ό Καλξίνος υποβάλλει στο Συμβούλιο μιá κατήχηση με 21 άρθρα πίστεως. Η κατήχηση γίνεται δεκτή. Άλλά ή άποδοχή της δέν είναι αρκετή για τον Καλξίνο. Η Έκκλησία έχει τήν ύποχρέωση νά επιβάλη πλήρη ύπακοή σέ όλους τους άνθρώπους και νά τιμωρή τήν άδιαφορία. Άπαιτεί, λοιπόν, από τό Συμβούλιο νά ύποχρεωθουν οί κάτοικοι τής Γενεύης νά άποδεχθουν δημόσια τήν κατήχηση. Νά τους οδηγήσουν κατά δεκάδες στή Μητρόπολη και νά όρκισθουν. "Όποιος δέν τό δεχθή, νά φύγη από τή Γενεύη." Έτσι ή «Έλευθερία του Χριστιανού» που εκήρυξε ό Λούθηρος, καταργείται. Επιβάλλεται ή πνευματική δικτατορία του Καλξίνου.

Άλλά οί κάτοικοι τής Γενεύης δέν είναι πρόθυμοι νά υποκυψουν. Έδέχθησαν με έλευθερη συνείδηση τήν Μεταρρύθμιση. Δέν θά δεχθουν τώρα νά τους οδηγήσουν δεκάδεκα στή Μητρόπολη για νά όρκισθουν ύπακοή στα άρθρα πίστεως του ξένου ιεροκήρυκα, που θεωρεί έγκλημα νά τραγουδήσουν πίνοντας κρασί ή νά φορέσουν καινούργια ρούχα με χτυπητά χρώματα. Δημιουργείται αντίδραση εναντίον του Καλξίνου. Στις καινούργιες εκλογές τό κόμμα του βρίσκεται σέ μειοψηφία. Ο Καλξίνος πεισμώνει. Πάντοτε θυμώνει όταν εκφράζεται γνώμη διαφορετική ά-



ΜΙΧΑΗΛ ΣΕΡΒΕΤΟΣ

πὸ τὴ δική του. «Ὅ,τι διδάσκω τὸ ἔχω ἀπὸ τὸν Θεοῦ», λέγει. "Ὅποιος σκέπτεται διαφορετικὰ ἀπ' αὐτὸν εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι ἔρχεται σὲ ἀντιδικία μὲ τὸ νέο Συμβούλιο καὶ κηρύσσει ἀνταρσία ἀπὸ τὸν ἄμβωνα. Τότε τὸ Συμβούλιο ἐξορίζει τὸν Καλβίνο. Τὸν πρῶτο γύρο τὸν ἔχασε ὁ Καλβίνος.

Φεύγει στὸ Στρασβούργο, ὅπου νυμφεύεται μιὰ χήρα. Ἐν τῷ μεταξὺ τῆ Γενεύῃ οἱ καθολικοὶ ξαναπαίρνουν θάρρος καὶ κινούνται δραστήρια. Τότε πολλοὶ νοσταλγοῦν τὸν Καλβίνο. Τὸ Συμβούλιον ἀρχίζει ἀλληλογραφία μαζί του. Τὸν καλοῦν νὰ ξαναγυρίσῃ. Ὁ Καλβίνος ἀρνεῖται. Τὸ Συμβούλιον ὑπόσχηται νὰ πειθαρχῇ στὶς ἐντολές του. Ὁ Καλβίνος δέχεται καὶ ὕστερα ἀπὸ διετῆ ἐξορία ξαναγυρίζει θριαμβευτικά. Κέρδισε τὸν δεύτερο καὶ τελευταῖο γύρο.

Τώρα εἶναι ὁ ἀδιαφιλονίκητος

πνευματικὸς δικτάτωρ τῆς Γενεύης. Κάθε ἀτομικὴ ἐλευθερία καταργεῖται. Θριαμβεῖ ἡ μισαλλοδοξία. Καὶ ἐνῶ ἡ Μεταρρύθμιση εἶναι κίνημα θρησκευτικῆς ἀπελευθερώσεως, μὲ τὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου γιὰ ὑπέρτατο κριτῆ, ὁ Καλβίνος καταργεῖ κάθε ἐλευθερία τῆς συνείδησεως, ἐπιβάλλοντας ἀδιάλλακτη, ἀντὶ τῆς Παπικῆς, τὴ δική του Προτεστάντικη Ὁρθοδοξία. Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶναι πουριτανός, θὰ ἐπιβάλῃ σὲ ὀλόκληρη τὴ Γενεύῃ τὸν πουριτανισμό. Ἡ Γενεύη θὰ γίνῃ πόλις στὴν ὁποία δὲν θὰ ὑπάρχῃ διασφορὰ καὶ ἁμαρτία. "Ὅλοι θὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀποκαλύπτεται στὸν Καλβίνο. Κάθε εὐχαρίστηση, ἀκόμη καὶ ἡ πιὸ ἀθώα, εἶναι γιὰ τὸν Καλβίνο ἁμαρτία.

Γιὰ νὰ ἀνυψωθῇ ἡ ἀξία τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ ὑποσταλῇ ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Θὰ ἐπιβληθῇ, λοιπὸν, σκληρότης καὶ πειθαρχία, μέχρις ἐξουθενώσεως. Ἰδρύεται Κομιστόριον κληρικῶν, γιὰ νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπάνω στὴν ἠθικὴ τῶν πολιτῶν τῆς Γενεύης. Ἐλεγχος στὰ ἔργα, στὸς λόγους, στὶς γνώμες, στὶς ἰδέες. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀστυνομία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπισκέπτεται κάθε σπίτι, ἡμέρα καὶ νύχτα. Ἡ Ἰσπανικὴ Ἰσρὰ Ἐξέταση ὠχριά. Διαρκεῖς ἐρωτήσεις, ἐρευνες, ἐξετάσεις. Ἐλέγχεται ὁ τρόπος τῆς ἐνδυμασίας. ἡ τροφή κάθε οἰκογενείας, ἡ διαγωγή ὄλων. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ κατοχὴ κανενὸς βιβλίου ποῦ δὲν ἔχει ἔγκριση ἀπὸ τὸ Κομιστόριον. Ἀπαγορεύονται τὰ τραγοῦδια, τὰ μουσικὰ ὄργανα, οἱ λαϊκὲς γιορτές, οἱ χοροὶ, τὸ πατινάρισμα, τὸ πιετό, τὰ παιγνίδια οἱ χτυπητὲς φορεσιές, τὰ χρυσᾶ ἔ

ἀσημένια κεντήματα, τὰ ἐπίχρυσα κουμπιά, τὰ χτενίσματα, ὅλα τα κοσμήματα. Γίνεται αὐστηρὸς ἐλεγχος ἂν πῆγαν ὅλοι τὴν Κυριακὴ στὴν ἐκκλησία, μήπως ἄργησαν νὰ πᾶνε, μήπως οἱ ξένοι στὰ πανδοχεῖα ἄρχισαν νὰ τρώγουν πρὶν προσευχηθοῦν. Ἀπαγορεύεται νὰ δίνουν στὰ παιδιὰ ὀνόματα τοῦ δὲν ἀναφέρονται στὴ Βίβλο. Ἀπαγορεύεται κάθε κρίση γιὰ τὰ πράγματα τῆς πόλεως ἢ γιὰ τὸν Καλβίνο, τὸν πνευματικὸ τῆς ἡγέτη. Καθιερώνεται λογοκρισία, κατασκοπεῖα, κατάδοση. Ὁ Καλβίνος προτιμᾷ νὰ καταδικασθῇ ἕνας ἄθῳος, παρά νὰ ξεφύγῃ ἕνας ἔνοχος. Πάνω ἀπὸ 50 καταδικάζονται σὲ θάνατο καὶ ἐκτελοῦνται.

Πάνω ἀπὸ 70 ἐξερρίζονται ἀπὸ τὴ Γενεύη. Ἐκατοντάδες οἱ φυλακισμένοι. Ἐπειδὴ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς αὐτοκτονοῦν, διαπάσεται νὰ ἀλυσοδέωνται. Φυλάκισις σὲ κάποιον διότι ἐχαμογέλασε σὲ βάπτισις, σὲ ἄλλον διότι ἀποκοιμήθηκε στὴν ἐκκλησία, σὲ ἄλλον διότι ἔπαιζε ζάρια, σὲ μιὰ κοπέλλα διότι ἐπατινάρισε, σὲ ἕναν τυφλὸ βιολιτζῆ ἐπειδὴ ἔπαιζε τὸν σκοπὸ ἑνὸς χοροῦ. Ἕνας, μαστιγώνεται διότι ἐμίλησε ἐναντίον τῶν ἰδεῶν τοῦ Καλβίνου. Ἄλλου, τοῦ τρυποῦν τὴ γλῶσσα, διότι μεθυσμένος ἔβρισε τὸν Καλβίνο. Ἄλλος, ἐκτελεῖται διότι ἐχαρκτήρισε τὸν Καλβίνον ὑποκριτῆ.

Ἡ τρομοκρατία ἔφερε τὰ θλιβερά της ἀποτελέσματα. Ἡ ἄλλοτε ἐλεύθερη καὶ χαρούμενη πόλις τῆς Γενεύης, τώρα ἔγινε σκυθρωπὴ, μελαγχολικὴ, πένθιμη. Κάθε χαραρ ἐξαφανίστηκε. Ἀκόμη καὶ τὰ παιδιὰ ἔχασαν τὴν ζωηρότητά τους. Ἡ δημοκρατικὴ ἐλευθερία ἐθυσιά-



ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΝ

στηκε στὴ δουλικότητα καὶ στὴν ὁμοιομορφία. ● Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Τσβάιχ, ἡ Γενεύη γιὰ 200 χρόνια δὲν ἔβγαλε οὔτε ἕνα ζωγράφου, οὔτε ἕνα μουσικὸ, οὔτε ἕνα συγγραφέα. Καὶ ὅταν, τέλος, γεννηθῆκε ἕνας μεγάλος ἄνθρωπος στὴ Γενεύη, ὀλόκληρη ἡ ζωὴ του ἦταν μιὰ ἐπανάστασις ἐναντίον τῆς καταπίεσεως τοῦ ἀτόμου. Ἦταν ὁ Ζᾶν-Ζᾶν Ρουσσώ, τὸ πιὸ φιλελεύθερο πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του.

Ὅσο προχωροῦν οἱ μῆνες, τόσο σκληραίνεται ἡ δικτατορία τοῦ Καλβίνου, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι πρέπει νὰ κρεμασθοῦν 700 ἢ 800 ἄτομα, γιὰ νὰ καθιερωθοῦν καλὰ ἡθῆ καὶ νὰ ἐπιδληθῇ πειθαρχία. Ὁ ἴδιος ὅμως καὶ οἱ πάστορες του δείχνουν μιὰ ἄθλια διαγωγὴ κατὰ τὴν διάρκειά μιᾶς μακρᾶς ἐπιδημίας πανώλους. Ἐνῶ ἦταν καθιερωμένο, σὲ περίπτωσι ἀσθενείας, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν νὰ καλοῦν ἰε-

ρέα, όταν ήλθε ή πανώλης, ο Καλβίνος και οι ιερείς του άρνούνται να προσέλθουν στους άσθενείς και αποδίδουν την πανώλη σε μαγεία. 34 γυναίκες κατηγορούνται ότι έκαμαν μάγια και καταδικάζονται ν' άνεβούν στην πυρά, αφού τις άνάγκασαν, με βασανιστήρια, να «όμολογήσουν» ότι αυτές έφεραν την πανώλη. Διότι άλειβαν τά χερούλια στις έξώθυρες τών σπιτιών με άλοιφή που είχαν κατασκευάσει από... περιττώματα του διαβόλου.

**

Άλλ' άν ο Καλβίνος και οι ιερείς του έγκατέλειψαν τó καθήκον τής περιθάλψεως τών άσθενων κατά τó διάστημα τής πανώλους, κάποιος άλλος άνυψώθηκε στην εκτίμηση τών πολιτών τής Γενεύης, για τήν άλτρουϊστική του συμπεριφορά. Αυτός ήταν ο Σεβαστιανός Καστελλιόν, διευθυντής Κολλεγίου στη Γενεύη, 6 χρόνια νεώτερος του Καλβίνου.

Γεννήθηκε στα σύνορα Γαλλίας και Έλβετίας. Έσπούδασε στη Λυών. Έγνώριζε γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά, λατινικά, ελληνικά, έβραϊκά. Έθεωρείτο ο σοφώτερος άνθρωπος τής εποχής του. Νέος έγραψε ποιήματα, αλλά τά έγκατέλειψε για ν' άφοσιωθεί στα προβλήματα τής εποχής του, που τó σπουδαιότερο ήταν ή θρησκευτική Μεταρρύθμιση. Στη Λυών είδε να καίνε τούς αίρετικούς μεταρρυθμιστάς. Ο ήρωϊσμός τών θυμάτων του έκαμε βαθύτατη έντύπωση και άποφασίζει να άγωνισθώ για τήν έλευθερία τής συνειδήσεως. Ψεύγει από τήν επικίνδυνη Γαλλία και πηγαίνει στο Στρασεούργο, για να συναντήσει εκεί τόν έξόριστο τότε

άπό τή Γενεύη ήγέτη τής Μεταρρυθμίσεως Καλβίνο, που τόν θεωρεί εκπρόσωπο τής πνευματικής έλευθερίας.

Όταν ο Καλβίνος γυρίζει στη Γενεύη, ο Καστελλιόν τόν άκολουθεί και διορίζεται καθηγητής στο Κολλέγιο τής Γενεύης. Μεταφράζει στα Λατινικά και εκδίδει, προς χρήσιν τών μαθητών, σε μορφή διαλόγων, άποσπάσματα άπό τή Βίβλο. 47 εκδόσεις άριθμεί τó διβλίο του αυτό.

Άποφασίζει να μεταφράση όλόκληρη τή Βίβλο στα λατινικά και στα γαλλικά, όπως τήν μετέφρασε ο Λούθηρος στα γερμανικά. Έργάζεται κάθε νύχτα. Άλλά για να εκδοθώ ή μετάφρασή του χρειάζεται τήν άδεια του Καλβίνου. Πηγαίνει, λοιπόν, στον Καλβίνο, για να ζητήσει τήν έγκρισή του. Συναντάει όμως τή δυσμένειά του είτε άπό ζηλοτυπία, είτε διότι ο Καλβίνος είχε προλογίσει μιάν άλλη μετάφραση και δέν του είναι ευχάριστο να παρουσιάση τώρα ο Καστελλιόν μιá δική του μετάφραση. Του λέγει ότι θά έξετάση τή μετάφρασή του και θά τήν διορθώση. Ο Καστελλιόν είναι μετριόφρων, άλλ' έχει τήν υπερηφάνεια του έλευθέρου ανθρώπου. Δέν είναι κατώτερος άπό τόν Καλβίνο στη γνώση τής έβραϊκής και τής ελληνικής. Πώς, λοιπόν, να δεχθώ τις διορθώσεις του; Προσφέρεται να του διαβάση άποσπάσματα άπό τή μετάφρασή του και λέγει ότι θά άκούση ευχαρίστως τις παρατηρήσεις του. Ο Καλβίνος άποκρούει κάθε συζήτηση. Ο Καστελλιόν φεύγει. Ο Καλβίνος άντιλαμβάνεται ότι ο Καστελλιόν είναι άνθρωπος έλεύθερος, επομένως έχθρος.

Ὁ Καστελλιὸν ἔχει πολυμελῆ οἰκογένεια. Ζητάει νὰ διορισθῆ ἱερέυς. Τὸ Συμβούλιον ἐγκρίνει. Ἄλλ' ὁ Καλθίνος ἀρνεῖται νὰ ἐπικυρώσῃ τὸν διορισμό, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ὁ Καστελλιὸν πλανᾶται στὴν ἐρμηνεία τῆς Βίβλου, λέγοντας ὅτι τὸ Ἄσμα ἀσμάτων δὲν εἶναι θρησκευτικὸ ποίημα, ἀλλ' ἐρωτικὸς ὕμνος στὴ Σουλαμίτιδα.

Τὸ Συμβούλιον προτείνει νὰ συζητήσουν ἰδιαιτέρως Καλθίνος καὶ Καστελλιὸν. Ὁ Καλθίνος ὅμως δὲν εἶναι συνηθισμένος νὰ συζητῆ, ἀλλὰ νὰ ἐκδίδῃ διαταγές. Ὁ Καστελλιὸν ἐξ ἄλλου θεωρεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως ὡς τὸ ὑπέρατον ἀγαθόν, πού γι' αὐτὸ ἀξίζει καὶ κάθε θυσία. Προτιμᾷ νὰ μὴ διορισθῆ, παρά ν' ἀπαρνηθῆ τίς ιδέες του. Δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὴ Γαλιλία καὶ τὴν Καθολικὴ Ἱερὴ Ἐξέταση, γιὰ νὰ ὑποταχθῆ στὴν Προτεστάντικη Ἱερὴ Ἐξέταση. Δὲν ἀπαρνήθηκε τὸ παλαιὸ δόγμα, γιὰ νὰ σκλαβωθῆ σ' ἓνα καινούργιο. Θὰ παλαίψῃ γιὰ μιὰ ἐλεύθερη μεταρρύθμιση καὶ ἀνεξίθρησκεία, ἐναντίον μιᾶς «ὀρθοδόξου» μεταρρυθμίσεως καὶ μισαλλοδοξίας. Καὶ μιὰ μέρα, σὲ δημόσια συγκέντρωση, παρακαλεῖ τοὺς «λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου» ν' ἀρχίσουν ἐλέγχοντες τὸν ἑαυτὸ τους, ἀντὶ νὰ ἐλέγχουν καὶ νὰ τιμωροῦν τοὺς ἄλλους.

Ὁ Καλθίνος εἶναι παρὼν. Δὲν ἀπαντᾷ καθόλου. Ἄλλὰ τὴν ἄλλη ἡμέρα κατηγορεῖ τὸν Καστελλιὸν στὸ Συμβούλιον, ὅτι ἔδιξε τὸν κληρο. Τὸ Συμβούλιο διστάζει νὰ τον καταδικάσῃ, διότι γνωρίζει τὴν ἠθικὴ ἀνωτερότητα τοῦ Καστελλιὸν. Ἀρκεῖται νὰ τοῦ ἐπιβάλλῃ ἐπίπληξη καὶ τοῦ ἀπαγορεύει νὰ κηρύττῃ. Ὁ Καστελλιὸν ζητεῖ νὰ

ἐγκαταλείψῃ τὴ διεύθυνση τοῦ Κολλεγίου καὶ τὴ Γενεὴν, ἀφοῦ τοῦ δώσουν ἔγγραφη βεβαίωση ὅτι παραιτήθηκε μόνος του. Τοῦ τὴ δίδουν καὶ φεύγει. Τότε οἱ Οὐμανισταὶ ἀντιλαμβάνονται τὴν τυραννικότητα τοῦ Καλθίνου. Ἀργότερα ὁ Βολταῖρος θὰ πῆ ὅτι ὁ Καλθίνος ζηλοτυποῦσε τὸν Καστελλιὸν, διότι ὁ Καστελλιὸν ἦταν σοφώτερος ἀπὸ ἐκείνον.

Ὁ μάρτυς τῆς ἐλευθέρως σκέψεως περιπλανᾶται χωρὶς θέσιν, χωρὶς χρήματα, μὲ τὸ στίγμα ὅτι ἦταν ἐχθρὸς τοῦ Καλθίνου. Ζητάει παντοῦ δουλειὰ καὶ διακηρύσσει ὅτι ὁ πνευματικὸς δεσποτισμὸς τοῦ Καλθίνου τὸν ἀνάγκασε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ Γενεὴν. Ὁ Καλθίνος τὸν ἐρίκει, ονομάζοντάς τον «σκυλί». Τέλος, βρίσκει μιὰ θέσιν διορθωτοῦ σ' ἓνα τυπογραφεῖο τῆς Βασιλείας. Συγχρόνως παραδίδει ἰδιωτικὰ μαθήματα, ἀλλὰ περνάει ἄθλια φτώχεια, αὐτὸς ὁ σοφώτερος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς. Τέλος, τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βασιλείας τοῦ δίδει τὴν ἔδραν τῶν Ἑλληνικῶν, χωρὶς αὐτὸ νὰ τοῦ καθιστᾷ ἀνετώτερη τὴ ζωὴ. Τὴ νύχτα μεταφράζει γιὰ τοὺς ἐκδοτες τῆς Βασιλείας. Συγχρόνως συνεχίζει τὴ μετάφραση τῆς Βίβλου. Ὁ Καστελλιὸν εἶναι ἓνας ἥρωας τοῦ πνεύματος, πού προτιμᾷ τὴ φτώχεια, παρά νὰ χάσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς σκέψεως, τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως. Ὅπως γράφει ὁ Τσοάιχ, ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ζήσῃ στὴ σκιά μιᾶς δικτατορίας, ὅπως ἡ δικτατορία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ αἰσθάνεται ἀσφαλῆς, ὅσο ὑπάρχῃ καὶ ἓνα ἀκόμη ἐλεύθερο πνεῦμα μέσα στὰ σύνορα τῆς κυριαρχίας της.

**

Ἄς ἀφήσωμε τώρα προσωρινὰ τὸν Καστελλιόν, γιὰ νὰ ἔλθωμε στὸν Μιχαὴλ Σερβέτο. Γεννήθηκε τὸ 1509 στὴν Ἰσπανία. Πνεῦμα ζωηρὸ καὶ ἀνήσυχο. Φιλόσοφος, ἰατρός, θεολόγος, 15 χρονῶν ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀραγωνία, γιὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὰ νύχια τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Ἀπὸ νέος ἀνεμίχθη ζωηρὰ στὴν προοδευτικὴ κίνηση τῆς ἐποχῆς του, δηλαδὴ στὴ θρησκευτικὴ Μεταρρύθμιση. Εἶναι φανατικὸς καὶ θορυβοποιός. Βρίσκει χλιαροὺς τὸν Λούθηρο, τὸν Ζβίγγλιο, τὸν Καλβίνο. Θεωρεῖ ἄκυρη τὴν Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τῆς Νικαίας, διότι ἐκήρυξε τὸ δόγμα τοῦ τρισυποστάτου, πὺ σύμφωνα μὲ τὶς ἰδέες του εἶναι ἀσυμβίβαστο μὲ τὴν Ἐνότητα τοῦ Θεοῦ. 22 χρονῶν δημοσιεύει βιβλίον μὲ τὶς ἀπόψεις του. Τὸν θεωροῦν ἐπικίνδυνον ἐπαναστάτη, καταστροφέα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Καταδιώκεται ἀπὸ παπιστὲς καὶ προτεστάντες.

Γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπ' ὄλους ἀλλάζει ὄνομα καὶ προσλαμβάνεται διορθωτῆς τυπογραφείου στὴ Λυών. Ἐκεῖ γράφει «Ἐισαγωγή στὴ Γεωγραφία τοῦ Πτολεμαίου» καὶ διορθώνοντας ἰατρικὰ συγγράμματα ἀποφασίζει νὰ σπουδάσῃ ἰατρικὴ. Στὸ Παρίσι, μὲ τὸ ὄνομα Βιλλανόβους, παρακολουθεῖ ἀνατομία, ἐκδίδει ἰατρικὸ βιβλίον καὶ ἀναγγέλλει σειρὰ μαθημάτων ἀστρονομίας, μαθηματικῶν, μετεωρολογίας, ἀστρολογίας. Οἱ γιατροὶ ξεσηκώνονται ἐναντίον του. Καταδικάζεται ἀπὸ τὸ Παρλαμέντο ὡς ἀστρολόγος. Ἐξαφανίζεται γιὰ δευτέρη φορά. Καὶ σὲ λίγο, ὡς Μιχαὴλ ντὲ Βιλλενέβ, πιστὸς καθολικὸς, προσλαμβάνεται ἰατρός

τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Βιέν. Ἀποκτᾶ μιὰ καλὴ πελατεία ἀσθενῶν, χωρὶς κανεὶς νὰ ὑποπτεῖται ὅτι ἔευσεβῆς ἰατρός τοῦ Ἐπισκόπου εἶναι ὁ νεαρὸς αἰρετικὸς ἢ ὁ πολυπράγμων ἐπιστήμων πὺ ἀνεστάτωσε τὸ Παρίσι.

Ἄλλὰ τὸ πνεῦμα του δὲν μπορεῖ νὰ ἡσυχάσῃ. Θέλει νὰ διαδόσῃ τὶς ἰδέες του ἐναντίον τοῦ τρισυποστάτου τῆς Θεότητος. Καὶ ἀσυλλόγιστα ἀπευθύνεται στὸν πῖο μισαλλόδοξο ἄνθρωπο, στὸν Καλβίνο, πὺ τὸν εἶχε γνωρίσει στὸ Παρίσι. Τοῦ γράφει μέσον ἐνὸς βιβλιοπώλου τῆς Λυών καὶ τοῦ ἐκθέτει τὶς ἰδέες του. Ὁ Καλβίνος στὴν ἀρχὴ τὸν ἀντικρούει δογματικά. Ἄλλὰ ὕστερα ἀρχίζει νὰ τὸν ἐρίζη. Ὁ Σερβέτος τοῦ στέλνει, μὲ πλήρη ἐμπιστοσύνη, χειρόγραφο τοῦ ἔργου πὺ ἐτοιμάζει. Ὁ Καλβίνος γίνεται θηρίον. Γράφει στὸν βιβλιοπώλη τῆς Λυών ὅτι δὲν ἔχει καιρὸ ν' ἀσχολῆται «μὲ τὶς αὐθάδεῖες ἐνὸς τρελλοῦ». Τότε ὁ Σερβέτος ἀντιλαμβάνεται τὸν φανατισμὸ τοῦ Καλβίνου καὶ τοῦ ζητᾷ νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὰ χειρόγραφα του καὶ νὰ σταματήσουν τὴν ἀλληλογραφία. Ἄλλ' ὁ Καλβίνος δὲν τοῦ ἀπαντᾷ καὶ δὲν τοῦ ἐπιστρέφει τὰ χειρόγραφα.

Ὁ Σερβέτος ἐτοιμάζει τὸ βιβλίον του ἀπὸ 700 σελίδες καὶ μὲ τὰ χρήματα πὺ κέρδιζε ὡς ἰατρός τὸ τυπώνει, περιφρονώντας τὸν κίνδυνον τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Οἱ τυπογράφοι ἐργάζονται κρυφά. Στὸ βιβλίον δὲν ἀναφέρεται ὄνομα συγγραφέως, οὔτε ἐκδότου. Μόνον στὴν τελευταία σελίδα τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματός του.

Ἄλλ' ὁ Καλβίνος ἀγρυπνεῖ. Πρὶν ἀκόμη κυκλοφορήσῃ τὸ βι-

βλίο, έχει στα χέρια του ένα αντί-τυπο. 'Αντί όμως ν' ανασκευάση από τον άμβωνα τὸ περιεχόμενο, παί-ζει τὸν ρόλο καταδότη τῆς καθολι-κῆς 'Ιερᾶς 'Εξετάσεως τῆς Γαλ-λίας. Βάζει ένα φίλο του, προτε-στάντη πρόσφυγα ἀπὸ τὴν Γαλλία, νὰ γράψῃ σ' ἕναν καθολικὸ συγγε-νῆ του στὴ Λυών, ἐκθειάζοντας τὸ αὐστηρὸν καθεστῶς τῆς Γενεύης σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴ Γαλλία, ὅπου ἀ-φήνουν ἐλεύθερη τὴν αἴρεση. Καὶ δίνει στὴν ἐπιστολή του κάθε πλη-ροφορία σχετικὰ μὲ τὸν Σερβέτο, πὺ κρύβεται κάτω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἱατροῦ τοῦ 'Επισκόπου. 'Ο πα-ραλήπτης παραδίδει τὸ γράμμα στὶς ἐκκλησιαστικὲς ἀρχές. 'Ο ἱατρὸς τοῦ 'Επισκόπου καλεῖται σὲ ἀπολογία. 'Αρνεῖται ἔντονα ὅτι εἶναι ὁ Σερβέτος. Οἱ τυπογράφοι ὀρ-κίζονται ὅτι δὲν ἐτύπωσαν τέτοιο βιβλίο. 'Η 'Ιερῆ 'Εξέταση δὲν τὸν ὑποβάλλει σὲ βασανιστήρια, ἴσως διότι τὸν προστατεύει ὁ 'Επίσκο-πος. Τὸν ἀφήνουν ἐλεύθερο. 'Αλλ' ἡ ἀλληλογραφία τοῦ φίλου τοῦ Καλβίνου ἐξακολουθεῖ. Δίδονται ἀδιάφευστα στοιχεῖα τῆς ταυτότη-τος τοῦ Σερβέτου, γράμματά του καὶ χειρόγραφα τοῦ ἔργου του. Δη-λαδῆ γράμματα σταλμένα στον Καλβίνο, τὰ ὁποῖα ὁ Καλβίνος πα-ρέδωσε γιὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν σὰν πειστήρια καὶ νὰ καταδικασθῆ ὁ Σερβέτος ἀπὸ τοὺς παπιστᾶς, τοὺς ὁποῖους ὁ Καλβίνος μάχεται.

'Ο Σερβέτος συλλαμβάνεται γιὰ δεύτερη φορά. Τοῦ δείχνουν τὰ πει-στήρια. 'Αναγκάζεται νὰ παραδε-χθῆ ὅτι εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ βι-βλίου. 'Ετοιμάζεται γι' αὐτὸν ἡ πυρά. 'Αλλ' ὁ Σερβέτος εἶτε διότι ἦταν ἀγαπητὸς ὡς ἱατρὸς, εἶτε διότι ἡ 'Ιερῆ 'Εξέταση ἐχθρεύον-

ταν περισσότερο τὸν Καλβίνο, πα-ρὰ τὸν Σερβέτο, ἀφήνεται νὰ δρα-πετεύσῃ. Καὶ τότε καίνε ἕνα ἀχυ-ρένιο ὁμοίωμά του, μὲ πέντε ἀντί-τυπα τοῦ βιβλίου του.

Γιὰ κάμποσο καιρὸ τὰ ἴχνη του χάνονται. 'Αλλὰ τὸν 'Απρίλιο τοῦ 1553 φθάνει στὴ Γενεύη καὶ πη-γαίνει στὴν ἐκκλησία ὅπου ἐκή-ρυξε ὁ Καλβίνος. Μόλις βγαίνει ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, τὸν συλλαμβά-νουν. Κατήγορος ἐμφανίζεται ὁ γραμματεὺς τοῦ Καλβίνου, μὲ 24 κεφάλαια κατηγορίας. 'Ο Σερβέ-τος τὰ ἀντικρούει. 'Ισχυρίζεται ὅτι δὲν προσέβαλε τὸν Καλβίνο, γιὰ τὸν ὁποῖον εἶπε μονάχα ὅτι δὲν εἶ-ναι ἀλάνθαστος. "Ὅτι οἱ διαφορὲς τοὺς εἶναι μόνον θεολογικὲς, πὺ δὲν μποροῦν νὰ κριθοῦν ἀπὸ ἕνα πολιτικὸ δικαστήριον. Εἶναι φανε-ρὸν ὅτι ὁ Σερβέτος δ' ἀθωώθῃ. Τότε παρουσιάζεται σὰν κατήγορος ὁ ἴδιος ὁ Καλβίνος. 'Ο Σερβέτος χάνει τὴν αὐτοκυριαρχία του. Πα-ρασύρεται σὲ θεολογικὲς συζητή-σεις, μπροστὰ στοὺς δικαστὲς πὺ δὲν καταλαβαίνουν, ἀλλ' ἐπηρεά-ζονται ἀπὸ τὸν Καλβίνο καὶ ἀρχί-ζουν νὰ θεωροῦν τὸν Σερβέτο σὰν ὄργανο τοῦ διαβόλου. 'Η ἀτμόσφαι-ρα βαραίνει ἐπικίνδυνα.

'Ο Σερβέτος εἶναι ξένος καὶ χω-ρὶς φίλους, ἀντιπαθῆς σὲ ὅλους. 'Αρνοῦνται νὰ τὸν παραδώσουν σὲ ἀπεσταλμένον τῆς γαλλικῆς δι-καισιότητος, πὺ τὸν ἐζήτησε γιὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὴν πυρὰ τῆς Βιέν, διότι θέλουν νὰ τὸν καταδικάσουν στὴ Γενεύη, ὥστε νὰ ἐπισχύσουν τὴν τρομοκρατία. 'Ο Σερβέτος εἶ-ναι ἀλυσοδεμένος μέσα σ' ἕνα μπου-δρουμι, κουρελιασμένος, βρώμικος, ψειριασμένος. Παραπονεῖται γιὰ τὴν κακομεταχείρισή του στὸ Συμ-

βούλιον, αλλά οι διαταγές τῷ Συμβουλίου για ἀνθρωπινώτερη μεταχείριση παραμένουν ἀνεκτέλεστες. Ἄλυσοδεμένος ὀδηγεῖται στο Δικαστήριο καὶ ἀντικρύζει ψυχρὸ κατήγορο τὸν Καλβίνο, μὲ τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ συζητήσῃ θεολογικὰ θέματα, σὰν ἴσος πρὸς ἴσον. Ἀγανακτεῖ καὶ τὸν ὀνομάζει ὀλορόνο. Οἱ δικασταὶ φρίττουν. Παίρνεται ὁμόφωνα ἡ ἀπόφασις, ν' ἀνέξη ὁ Σερβέτος στὴν πυρά. Ἐκπληκτος ὁ Σερβέτος ἀκούει τὴν καταδίκη του καὶ συντρίβεται. Ἐπιχειροῦν νὰ τοῦ ἀποσπάσουν ὁμολογία ὅτι ἐπλανήθη. Τότε ὁ Σερβέτος ἀνυψώνεται σὲ ἥρωα καὶ μάρτυρα τῶν πεποιθήσεών του. Ἀποκρούει τὶς προτάσεις ποῦ τοῦ κάνει ὁ Φαρέλ, ὁ φανατικὸς ὀπαδὸς τοῦ Καλβίνου. Ζητεῖ νὰ ἔλθῃ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἴδιον τὸν Καλβίνο, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπισκέπτεται ἀμέσως στὴ φυλακὴ καὶ τὸν ἐρωτᾷ ψυχρὰ διατὶ τὸν ἐκάλεσε. Ἐπιθυμία τοῦ Καλβίνου εἶναι νὰ τὸν παρακαλέσῃ ὁ Σερβέτος γιὰ τὴ σωτηρία του. Ἄλλ' ὁ Σερβέτος δὲν ζητεῖ παρά νὰ συμφιλιωθοῦν πρὶν πεθάνῃ. Ὁ Καλβίνος ζητεῖ ν' ἀνακαλέσῃ ὁ Σερβέτος τὴν πλάνη του. Ὁ Σερβέτος δὲν ὑποχωρεῖ στὶς πεποιθήσεις του. Ὁ Καλβίνος φεύγει ἀπὸ τὴ φυλακὴ ἀπρακτος.

Τὴν ἐπόμενη μέρα παίρνουν τὸν Σερβέτο ἀπὸ τὸ κελλὶ του. Σκελετωμένος καὶ βρώμικος σέρνει τὶς ἀλυσίδες του. Στὰ σκαλοπάτια τοῦ Δημαρχείου τὸν ἀναγκάζουν νὰ γονατίσῃ, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφασις νὰ καῖ στὴν πλατεῖα. Ὁ Σερβέτος ἱκετεύει νὰ μὴ τὸν κάψουν, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν. Τότε προχωρεῖ ὁ Φαρέλ καὶ τοῦ λέγει ὅτι θὰ τοῦ κάμουν τὴν

χάρη νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν ἀνὰ ἀγνωρίσῃ τὸ τρισυπόστατον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Σερβέτος ἀρνεῖται νὰ προδώσῃ τὶς ἰδέες του.

Ὁ μελλοθάνατος προχωρεῖ πρὸς τὸν τόπο τῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Φαρέλ βαδίζει κοντά του καὶ τὸν παροτρύνει ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν πλάνη του. Ὁ Σερβέτος ἀπαντᾷ ὅτι πεθαίνει ἄδικα καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸ νὰ συχωρέσῃ τοὺς δημίους του. Στὸν τόπο τῆς ἐκτελέσεως γονατίζει καὶ προσεύχεται.

Τὸν δένουν σ' ἓνα στῦλο καὶ τοποθετοῦν κοντά του τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ βιβλία του. Ὁ Σερβέτος ψιθυρίζει «Θεέ μου, Θεέ μου!». Ὁ Φαρέλ τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει: «Δὲν ἔχεις τίποτε ἄλλο νὰ πῆς;» Ὁ Σερβέτος ἀπαντᾷ: «Γιὰ τί ἄλλο, παρά γιὰ τὸν Θεό, μπορῶ νὰ μιλήσω;».

Ὁ Φαρέλ τὸν ἐγκαταλείπει. Ὁ δῆμιος βάζει φωτιά. Οἱ φλόγες ὑψώνονται. Ὁ ἀνθρωπος μὲ τὴν ἀδούλωτη σκέψη, θῦμα τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τοῦ φανατισμοῦ, δὲν ὑπάρχει πιά ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Ὁ πραγματικὸς δῆμιός του ζῆν ἐμφανίζεται στὴ σκηνὴ τῆς ἀποτρόπαιης ἐκτελέσεως. Κλεισμένος στὸ γραφεῖο του, ἀφήνει στὸν Φαρέλ καὶ στὸν τυπικὸ δῆμιό τὴν ἐκτέλεση τῆς ἀνόσιας καταδίκης. Τὴν ἐπομένη Κυριακὴ ἀνεβαίνει, χωρὶς τύψεις, στὸν ἄμβωνα, νὰ κηρύξῃ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ σ' ἓνα πλήθος σιωπηλὸ καὶ πειθαρχημένον.



Ἡ ἐκτέλεση τοῦ Σερβέτου ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτηση τῶν ἐλευθέρων καὶ ἀνεξιδιήσικων ἀνθρώπων, διότι ἦταν χτυπητὴ ἄρνηση τοῦ

ἀρχικῶς δόγματος τῆς Μεταρρυθμίσεως περὶ ἐλευθερίας συνειδήσεως. Ὁ Λούθηρος, ὁ Ζβίγγλιος, ὁ Μελάγγλων εἶχαν καταδικάσει κάθε βία σὲ ζητήματα συνειδήσεως. Ὁ Λούθηρος εἶχε πεί: «Ἡ αἵρεση εἶναι πνευματικὸ ζήτημα, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ξεπλυθῆ οὔτε μὲ τὸ νερό, οὔτε μὲ τὴ φωτιά». Ἡ Μεταρρυθμιση εἶχε ἐνθουσιάσει τοὺς ἐλευθέρους ἀνθρώπους, ἀκριβῶς διότι εἶχε διακηρύξει τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως σὰν τὸ ἱερώτερο δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τώρα ἔρχεται ὁ ἴδιος ὁ Μεσσίας τῆς Μεταρρυθμίσεως, ὁ Καλθίνος, νὰ χρησιμοποίησῃ τὴ φωτιά, γιὰ νὰ πνίξῃ τὴ φωνὴ ἐνὸς ἐλευθέρου ἀνθρώπου, χρησιμοποιώντας τὰ μέσα τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως.

Οἱ Οὐμανισταὶ καὶ διάφοροι προτεστάντες θεολόγοι ἐκφράζουν τὴν ἀγανάκτησίν τους. Ξένοι σοφοὶ ἐγκαταλείπουν ἐπιδεικτικὰ τὴ Γενεύη, ὅπου καταδιώκεται ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως. Ὁ Καλθίνος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ἀμυνθῆ. Ἐκδίδει ἕνα φυλλάδιο ἀπολογητικὸ γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ Σερβέτου. ποὺ βάζει νὰ τὸ προσυπογράψουν ὅλοι οἱ πάστορες τῆς Γενεύης. «Δὲν εἶναι δυνατὸν — γράφει — ν' ἀρήσωμε τὸν καθένα νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει, διότι τότε θὰ πάρουν θάρρος οἱ ἄθεοι καὶ οἱ ἐπικουρείοι. Μόνο τὸ ἀληθινὸ δόγμα πρέπει νὰ κηρύσσεται. Μιὰ τέτοια λογοκρισία δὲν εἶναι περιορισμὸς τῆς Ἐλευθερίας. Ὅποιος δικαιολογεῖ ἢ υπερασπίζεται ἕναν αἰρετικὸ, εἶναι ὁ ἴδιος ἔνοχος καὶ πρέπει νὰ τιμωρηθῆ».

Ἡ ἀπολογία τοῦ Καλθίνου καὶ ἡ ἐκκλήσῃ του γιὰ δίωξη τῶν αἰρετικῶν δὲν πείθουν τοὺς ἐλευθέρους

ἀνθρώπους, ποὺ βλέπουν τὴ Μεταρρυθμιση νὰ δικαιολογῆ καὶ νὰ ἐξυμνῆ τὰς μεθόδους τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Πολλοὶ γράφουν στὸν Καλθίνο, διαμαρτυρόμενοι. Ἐνας τοῦ γράφει: «Προτιμῶ νὰ χύσω τὸ αἷμα μου, παρὰ νὰ βλέπω τὰ χέρια μου στὸ αἷμα ἐνὸς ἀνθρώπου, ποὺ τὸ μόνο του ἔγκλημα εἶναι νὰ σκέπτεται διαφρετικὰ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς». Ἄλλὰ οἱ περισσότεροι δὲν τολμοῦν νὰ μιλήσουν. Πολλοὶ οὐμανισταὶ, θεολόγοι, σοφοί, τηροῦν φρόνιμη σιγή. Μερικοὶ δηλώνουν ὅτι δίκαια ἐκτελέστηκε ὁ Σερβέτος.

Τότε σηκώνεται μιὰ τιμια ἀνθρώπινη κραυγὴ, γιὰ νὰ καταγγείλῃ τὴν ἀρρετὰ καὶ ἀπερίφραστα τὸ ἐγκλημα ποὺ διαπράχθηκε. Ἡ φωνὴ αὐτὴ εἶναι τοῦ φίλου μας Σεβαστιανοῦ Καστελλιόν, καθηγητῆ τῆς Βασιλείας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ καταφύγιο τῶν οὐμανιστῶν, ἐκεῖ ποὺ ἔζησε ἄλλοτε ὁ Ἐρασμος. Ἐκεῖ ζοῦν πολλοὶ πρόσφυγες ποὺ διώχτηκαν γιὰ τὶς φιλοσοφικὰς ἰδέες τους. Δὲν συμφωνοῦν μεταξὺ τους, ἀλλὰ ἔχουν φιλικὰς σχέσεις καὶ σέβονται ὅλες τὶς γνώμες. Ἡ διαγωγή τοῦ δικτάτορα τῆς Γενεύης τοὺς προκαλεῖ τὴ φρίκη. Ἐὰν μείνῃ ἀναπάντητο τὸ φυλλάδιο τοῦ Καλθίνου, τὸ δίκαιον ὑποχωρεῖ στὴ βία. Ὅχι, δὲν θὰ μείνῃ ἀναπάντητο. Ἀφοῦ ὁ κόσμος ἐγνώρισε τὸ φῶς καὶ ἡ Μεταρρυθμιση διακήρυξε τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐπιστροφή στὸ πνευματικὸ σκοτάδι τοῦ Μεσαίωνα καὶ νὰ ἐξοντωθοῦν μὲ τὴ φωτιά ὅσοι ἔχουν ἀντίθετη γνώμη ἐπάνω σὲ ὀποιοδήποτε ζήτημα. Πρέπει νὰ διακηρυχθῆ ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως,

όσο και αν η εποχή είναι σκοτεινή και μισαλλόδοξη.

Ο Καλβίνος έχει επιβάλλει τρομοκρατία. Ο Καστελλιόν δὲν φοβάται, ἀλλὰ παίρνει προφυλακτικά μέτρα. Γράφει ἕνα βιβλίο με τὸν τίτλο «Πραγματεία γιὰ τοὺς αἰρετικούς», πού τὸ ἐκδίδει με τὸ ψευδώνυμο «Μαρτίνους Μπέλλιους». Ἀναφέρει στὸ βιβλίο ἀποσπάσματα Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οὐμανιστῶν καὶ προσωποκοτήτων τῆς Μεταρρυθμίσεως. «Ὅλα αὐτὰ τὰ κείμενα καταδικάζουν τὴ θανατικὴ ποινὴ γιὰ τοὺς αἰρετικούς. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα κείμενα ὑπάρχει καὶ ἕνα ἀπόσπασμα τοῦ ἴδιου τοῦ Καλβίνου, γραμμένο ὅταν ὁ Καλβίνος ἦταν μεταξὺ τῶν καταδικωμένων, πού ἔλεγε: «Δὲν εἶναι Χριστιανὸς ἐκεῖνος πού καταδιώκει με τὴ φωτιὰ καὶ με τὸ σίδερο ὅσους κατεδίκασε ἡ Ἐκκλησία καὶ τοὺς ἀρνεῖται τὰ στοιχειώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου».

Ο Καστελλιόν ἀναπτύσσει τὸ θέμα του με ὀγκολιδικὴ λογικὴ. «Μποροῦν νὰ διώκωνται οἱ αἰρετικοὶ γιὰ ἔγκλημα ἀποκλειστικὰ πνευματικό; Τί εἶναι αἵρεση; Ποιὸς εἶναι αἰρετικός; Ὅποιος δὲν πρεσβεύει τὸν ἀληθινὸ χριστιανισμό. Ἀλλὰ ποιὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς χριστιανισμός; Τῶν καθολικῶν; Τοῦ Λούθηρου; Τοῦ Ζείγγλιου; Τῶν ἀναβαπτιστῶν; Τοῦ Καλβίνου; Ὁ καθέννας μπορεῖ νὰ κἀνὴ σφάλματα. Γι' αὐτὸ πρέπει ὁ καθέννας νὰ σέβεται τὴ γνώμη τοῦ ἄλλου. Γιὰ τὸν καθολικὸ αἰρετικός εἶναι ὁ Καλβινιστὴς, γιὰ τὸν Καλβινιστὴ ὁ καθολικός. Ὁ ἴδιος ἀνθρώπος εἶναι πιστὸς στὴ Γαλλία, αἰρετικός στὴ Γενεύη. Πιστὸς

στὴ Γενεύη, αἰρετικός στὴ Γαλλία. Αἰρετικός σὲ μιὰ χώρα, μάρτυρας στὴ γειτονική. Λοιπὸν, αἰρετικός εἶναι αὐτὸς πού δὲν συμφωνεῖ με τὴ γάρνημα μας. Ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ταραχὴ τοῦ κόσμου εἶναι ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ μισαλλοδοξία. Μόνον ἡ ἀνεξιθρησκεία προφυλάσσει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴ εὐαργετήτητα. Ὁ καθέννας πρέπει ν' ἀνέται τὶς ιδέες τῶν ἄλλων καὶ νὰ μὴν καταδικάζῃ τὴν πίστη καὶ νόμος».

Μόλις ὁ Καλβίνος πληροφορεῖται τὴν ἐκδοσὴ τοῦ βιβλίου «Πραγματεία γιὰ τοὺς αἰρετικούς» ὑπὸ Μαρτίνου Μπέλλιους, πιέζει τὰ Συμβούλια τῶν Ἑλβετικῶν πόλεων νὰ ἀπαγορεύσουν τὴν κυκλοφορία του, γιὰ νὰ σταματήσῃ τὸ μήνυμα τῆς ἀνεξιθρησκείας. «Ἄν ἀνεχθοῦμε αὐτὰ πού γράφονται, τότε τί ἀπομένει ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ θρησκεία;»

Ἄλλὰ δὲν ἐπρόλαβε. Τὸ βιβλίο εἶχε κυκλοφορήσει. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Καλβίνου φωνάζουν ὅτι ἀποτελεῖ σκάνδαλο. Τί, λοιπὸν, μπορεῖ ὁ καθέννας νὰ ἐρμηνεύῃ ἐλεύθερα τὴν Ἁγία Γραφή;

Μιὰ καινούργια αἵρεση γεννιέται, πολὺ ἐπικίνδυνη, ὁ «Μπελλιανισμός», με δόγμα τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Ὁ Φαρέλ καὶ ὁ Καλβίνος θέλουν νὰ δοθῇ ἄμεση ἀπάντηση. Ἀναθέτουν στὸν Θεόδωρο ντὲ Μπέζ, πού θὰ εἶναι ὁ διάδοχος τοῦ Καλβίνου. Ὁ ντὲ Μπέζ ἐκδηλώνει ἕνα ἀπάνταστο μῖσος ἐναντίον κάθε πνευματικῆς ἐλευθερίας. Γράφει: «Ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως εἶναι διαβολικὸ δόγμα. Πρῶτα ἔρχεται ἡ πειθαρχία, ἔπειτα ὁ ἀνθρωπισμός. Ὅταν πρόκειται γιὰ τὸ δόγμα, ὁ

άνθρωπισμός είναι διαβολικός και έγκληματικός. Οί άρχές πρέπει να χτυπήσουν τούς αίρετικούς με ρομφαία. Κάθε ύπερασπιστής του Μπελλιανισμού να καίγεται σαν αίρετικός».

Τότε ο Καστελλιόν γράφει ένα άλλο βιβλίο, τὸ «CONTRA LIBELLUM CALVINI» (Έναντίον τοῦ λιβέλλου τοῦ Καλβίνου), στὸ ὁποῖο καταγγέλλει τὸν Ἰωάννη Καλβίνο, ἐνώπιον τῆς Παγκοσμίου συνειδήσεως, ὡς δολοφόνου τοῦ Μιχαήλ Σερβέτου. Ἐκθασιάζει ὅτι οὔτε ἐγκρίνει, οὔτε καταδικάζει τὶς ἀπόψεις τοῦ Σερβέτου. Τὸν ἐνδιαφέρει μόνον τὸ γεγονός τοῦ φόνου. Ἐνας ἄνθρωπος ἀνέστηκε στὴν πυρὰ γιὰ τὶς θρησκευτικὲς τοῦ ἀντιλήψεις. Αὐτὸ ἔγινε μὲ τὴν ὑποκίνηση τοῦ Ἰωάννου Καλβίνου. Στὶς διαμαρτυρίες πού ξεσηκώθηκαν, ὁ Καλβίνος μὲ ἓνα τοῦ βιβλίου δικαιολογεῖ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου. Αὐτὸ τὸ βιβλίο εἶναι πού χτυπάει. Δὲν ὑπερασπίζεται τὶς ἀπόψεις τοῦ Σερβέτου. «Δὲν ἔχω τὰ βιβλία του — γράφει — διότι τὰ ἔκαψε ὁ Καλβίνος καὶ δὲν ξέρω τί ἔγραψαν». Ἀνασχευάζει γραμμὴ πρὸς γραμμὴ τὸ βιβλίο τοῦ Καλβίνου. Ἐξετάζει τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης καὶ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἔγκλημα τοῦ Σερβέτου ἦταν ὅτι διαφωνοῦσε πρὸς τὸν Καλβίνο γιὰ τὴν ἐρμηνεῖα τῆς Βίβλου. Ἀλλὰ τί ἄλλο ἔκαναν οἱ ἄρχηγοὶ τῆς Μεταρρυθμίσεως; Ὁ ἴδιος ὁ Κηλβίνος καὶ ὁ Φαρέλ; Ὁ Καλβίνος νομίζει ὅτι εἶναι ἀλάναςτος. Ποιὸς τοῦ ἔδωσε τὴν ἰκανότητα νὰ κρίνῃ παιδὲ εἶναι σωστὸ καὶ ποιὸ ὄχι; Βεβαιώνει ὅτι τὸ ὀρθὸ δόγμα εἶναι τὸ δικό του. Τὸ ἴδιο λένε καὶ οἱ ἄλλοι γιὰ τὸ δικό τους. Δη-

λώνει ὅτι οἱ ἄλλοι βρίσκονται σὲ πλάνη. Τὸ ἴδιο λένε καὶ οἱ ἄλλοι γι' αὐτόν. Ποιὸς θὰ κρίνῃ καὶ ποιὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου γιὰ τούς ἑτεροδόξους; Καὶ ξαναδίνει τὸν λόγο σ' ἓνα παγκόσμια γνωστὸ θεολόγο, γιὰ ν' ἀντικρούσῃ τὸν πάστορα Καλβίνο. Αὐτὸς ὁ θεολόγος εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Καλβίνος, τοῦ ὁποίου παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἔργα του: «Εἶναι ἔγκλημα νὰ σκοτώνῃ κανεὶς τούς αίρετικούς, εἶναι ἀπάρνηση κάθε ἀνθρωπισμοῦ». Καὶ ἐρωτᾷ τὸν Καλβίνο: «Γιατὶ ἀπήντησες στὰ συγγράμματα τοῦ Σερβέτου μὲ τὴ βία; Γιατὶ δὲν μεταχειρίστηκες καὶ σὺ μόνον τὴν πέννα; Ἐχεις τὸ δικαίωμα νὰ διώξῃς τὸν αίρετικὸ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃς τὴ ζωὴ. Ὅταν κανεὶς σκοτώνῃ ἓνα ἄνθρωπο, δὲν ὑπερασπίζεται ἓνα δόγμα, ἀλλὰ σκοτώνει ἓνα ἄνθρωπο. Δὲν ἐπιβάλλει κανεὶς τὴν πίστη τοῦ καίγοντας, ἀλλ' ἀνεδαίνοντας ὁ ἴδιος στὴν πυρὰ. Ἀπαγόρευσε, Καλβίνε, στὰ ὄργιά σου νὰ χρησιμοποιοῦν τὴ βία. Ἄφητε τὸν καθένα νὰ μιλάῃ καὶ νὰ γράφῃ ἐλεύθερα, καὶ τότε θ' ἀπελευθερωθῇ ἡ ἀλήθεια. Τὸ Συμβουλίου τῆς Γενεύης ἔκανε κατάχρηση ἐξουσίας. Δὲν ἦταν ἀρμόδιο νὰ δικάσῃ. Ὁ τυφλὸς δὲν μπορεῖ νὰ κρίνῃ γιὰ χρώματα. Ἐπάνω στὴ μαρτυρία τοῦ Καλβίνου στηρίχτηκε καὶ σκότωσε ἓνα ἄνθρωπο. Ἐνα ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει: Ἐσκότωσες, Καλβίνε, τὸν Σερβέτου διότι ἐσκέπτετο αὐτὰ πού ἔλεγε, ἢ διότι ἔλεγε αὐτὰ πού ἐσκέπτετο;»

Τὸ «CONTRA LIBELLUM CALVINI» εἶναι πολὺ δυνατὸ. Ὁ

Καλβίνος και ἡ μισαλλοδοξία του ἀνατρέπονται πέρα γιὰ πέρα και μαστιγώνονται. Ἄλλὰ δὲν εἶχε καμμιά ἐπίδραση στοὺς συγχρόνους του, διότι ἀπλούστατα... κανεὶς δὲν τὸ διάβασε. Ἡ λογοκρισία τοῦ Καλβίνου αὐτὴ τὴ φορὰ ἐπέτυχε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κυκλοφορία του. Αἱ ἀρχαὶ τῆς Γενεύης πληροφορήθηκαν τὴν ἐπίθεση τοῦ Καστελλιὸν και ἔσπεισαν νὰ τὴν προλάβουν. Ἐκαμν διάβημα στὸ Συμβούλιον τῆς Βασιλείας, τὸ ὁποῖον ἐθυσίασε τὸν Καστελλιὸν στὴν ἐπιθυμία νὰ μὴ δυσαρεστήσουν τὴ Γενεύη. Ἀπαγορεύουν, λοιπὸν, τὴν κυκλοφορία τοῦ βιβλίου.

**

Ἄ Καστελλιὸν καταδικάστηκε στὴ σιγή. Εἶναι ἀνίσχυρος. Δὲν μπορεῖ νὰ γράψῃ, δὲν μπορεῖ ν' ἀμυνθῇ στὶς ἐπιθέσεις τῶν Καλβινικῶν. Βαθιὰ ἀπογοητευμένος, ἀλλ' ἀκλόνητος στὶς πεποιθήσεις του, ἀσχολεῖται μὲ τὶς ἐργασίες του, τὰ μαθήματά του στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βασιλείας και τὴ μετάφραση τῆς Βίβλου. Τοῦ ἀπηγόρευσαν νὰ γράψῃ, ἀλλὰ δὲν τοῦ ἀπηγόρευσαν νὰ ὁμιλῇ. Διδάσκει ἀπὸ τὴν Πανεπιστημιακὴ εἶδρα τὴν ἀνεξιδρνησκεία και τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Πρέπει, λοιπὸν, νὰ συντριψοῦν τὴν ἐπιρροή του. Τοῦ στήνουν παγίδες. Ἐνας συνάδελφός του καθηγητῆς τοῦ ζητεῖ νὰ ἐκθέσῃ τὶς ἀντιλήψεις του ἐπάνω στὴ θεωρία τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ. Ἄ Καστελλιὸν δέχεται μιὰ δημόσια συζήτηση, ἀλλὰ μόλις ἀρχίζει νὰ μιλάῃ πετάγεται κάποιος και τὸν κατηγορεῖ ὡς αἰρετικό. Ἄ Καστελλιὸν διακόπτει τὴν συζήτηση και ἀποσύρεται.

Ἄ Καστίνος δὲν παραιτεῖται ἀπὸ τὸν ἀγῶνα. Ἄφοῦ δὲν μποροῦν νὰ τὸν παρασύρουν σὲ ἐπικίνδυνες συζητήσεις, βάζουν σὲ κυκλοφορία διάφορες συκοφαντίες. Ἄλλὰ δὲν λείπουν και οἱ ὑπερασπιστὰι τοῦ Καστελλιὸν. Ἄ Μελάγγθων τοῦ γράφει ἕνα πολὺ φιλικὸ γράμμα και καταφέρεται ἐναντίον τῶν συκοφαντῶν του. Τὸ γράμμα τοῦ Μελάγγθωνος ἔχει μεγάλη ἐπίδραση στοὺς Οὐμανιστὰς. Ἄκόμη και στενοὶ φίλοι τοῦ Καλβίνου προσπαθοῦν νὰ τὸν πείσουν ν' ἀφήσῃ ἡσυχὰ τὸν Καστελλιὸν. Ἄ Καστίνος ἐξοργίζεται βλέποντας τὴν ἐκτίμησή του ἔχουν οἱ οὐμανιστὰι στὸν ἀντίπαλό του.

Ἄ Καστελλιὸν τυπώνει μυστικὰ ἕνα βιβλίον, μὲ τὸν τίτλον «Συμβουλαὶ πρὸς τὴ μαρτυρικὴ Γαλλία». Προσπαθεῖ μ' αὐτὸ ν' ἀποτρέψῃ τὴ διαμάχη καθολικῶν και οὐγενότων, ἡ ὁποία προκάλεσε τόσα θύματα και ὀδήγησε στὴ νύχτα τοῦ Ἄγ. Βαρθολομαίου (24.8.1572). Τονίζει ὅτι στὰ ζητήματα τῆς συνειδήσεως και τῆς πίστεως δὲν ὠφελεῖ ὁ ἐξαναγκασμὸς μὲ τὴ βία τῶν ὄπλων.

Τὸ φιλειρηνικὸ κήρυγμα ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερον ἐγκλημα γιὰ τὴ μισαλλοδοξία τῆς Γενεύης. Ἄ Θεόδωρος ντὲ Μπεζ ζητεῖ τὴν κεφαλὴ τοῦ Καστελλιὸν, τὸν ὁποῖον καταγγέλλει ὡς αἰρετικό. Τὸ Συμβούλιον τῆς Βασιλείας καλεῖται νὰ ζητήσῃ τὴ σύλληψή του. Εἶναι ὅμως γνωστὴ σὲ ὅλους ἡ ἀψογὴ ζωὴ τοῦ Καστελλιὸν. Δὲν μποροῦν εὐκόλως νὰ τὸν φυλακίσουν, ὅπως ἔγινε στὴ Γενεύη μὲ τὸν Σερβέτο. Τὸν παρακαλοῦν νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις στὴ Σύγκλητον τοῦ Πανεπιστημίου. Ἄ Καστελλιὸν ζητεῖ

νά ἔλθουν οἱ πραγματικοὶ κατήγοροί του, ὁ Καλβίνος καὶ ὁ Ντε Μπέζ, γιὰ ν' ἀποδείξουν ἔστω καὶ μιά ἀπὸ τίς κατηγορίες πού τοῦ ἀποδίδουν.

Ἄλλὰ τότε καὶ ἡ μοίρα στρεφεται ἐναντίον τοῦ Καστελλιόν. Ἐεσπάει στή Βασιλεία ἓνα σκάνδαλο. Σ' ἓνα πύργο ζοῦσε ἡσυχὰ ἓνας εὐγενὴς ξένος, φίλος τοῦ Καστελλιόν. Ὅταν πέθανε, ὅλοι οἱ κάτοικοι παρηκολούθησαν τὴν κηδεῖα του. Ἄλλ' ἔπειτα ἀπὸ μερικὸς μῆνες κυκλοφορεῖ ἡ φήμη ὅτι ὁ εὐγενὴς αὐτὸς ἄρχων, ὁ φίλος τοῦ Καστελλιόν, ἦταν ὁ περίφημος αἰρετικὸς ἀναβαπτιστὴς Δαυὶδ ντὲ Γιούρις. Αὐτόν, τὸν ἐχθρὸ τῆς Ἐκκλησίας, εἶχε τιμῆσει ἡ πόλις. Ξεθάβουν, λοιπόν, τὸ πτώμα του, τὸ κρεμοῦν καὶ τὸ καίνε. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Καστελλιόν ἐγνώριζε τὴν πραγματικὴ ταυτότητα τοῦ αἰρετικοῦ ἀναβαπτιστοῦ.

Ἐπομένως, εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Καστελλιόν προστατεύει τοὺς αἰρετικούς. Οἱ κατηγορίες, λοιπόν, τοῦ Καλβίνου καὶ τοῦ ντὲ Μπέζ εἶναι ἀληθινές. Τὸ Πανεπιστήμιον δὲν μπορεῖ πλέον νὰ ὑπερασπισθῇ ἓναν τέτοιον ἄνθρωπο, φίλο τῶν αἰρετικῶν, αἰρετικὸ καὶ τὸν ἴδιον. Ἡ πυρὰ θεωρεῖται βέβαιη γιὰ τὸν Καστελλιόν.

Ἄλλὰ δὲν ἀνάξει. Ὁ θάνατος ἔρχεται ξαφνικὰ νὰ λυτρώσῃ τὸν Καστελλιόν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, σὲ ἡλικία 48 χρόνων. Μὲ τὸν θάνατο τοῦ Καστελλιόν σταματᾷ ἡ ἐναντίον του συκοφαντικὴ ἐκστρατεία. Οἱ συμπολίτες του τὸν ἀγαποῦν. Τώρα ἀποδεικνύεται πόσο φτωχικὰ ἔζησε. Δὲν ὑπάρχουν χρηματὰ γιὰ τὴν κηδεῖα του, ἡ ὁποία γίνεται μὲ ἔρανο. Ὅλοι τρέχουν

νὰ συνοδεύσουν τὸν μεγάλο σοφὸ στὴν τελευταία του κατοικία. Οἱ φοιτητὰὶ σηκώνουν τὸ φέρετρο στοὺς ὤμους τοὺς καὶ χαραζοῦν στὸν τάφο του τιμητικὴ ἐπιγραφή. Ἡ Βασιλεία πενθεῖ, ἀλλὰ ἡ Γενεὴ πανηγυρίζει. Ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας πέθανε. Ὁ Καλβίνος ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸν ἰδεολογικὸ του ἀντίπαλο.

✱

Μὲ τὸν θάνατο τοῦ Καστελλιόν ὁ ἀγώνας του γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως καὶ τὴν ἀνεξιθρησκεία φάνηκε νὰ λησμονήθηκε. Γιὰ 50 χρόνια βαθιὰ σιωπὴ περιβάλλει τὸ ὄνομά του. Κανένας δὲν ἀσχολήθηκε μ' αὐτόν. Τὰ βιβλία του λησμονοῦνται. Οὔτε ἰδέα γιὰ νὰ ἀνατυπωθοῦν.

Ἄλλὰ στὸ πρῶτο τέταρτο τοῦ 17ου αἰῶνος, στὴν Ὀλλανδία, μερικοὶ πάστορες ἀντιδρῶν στὴν ἀδιαλλαξία τοῦ Καλβινισμοῦ. Καὶ τότε θυμοῦνται τὸν ξεχασμένον Καστελλιόν. Τὰ βιβλία του μεταφράζονται ὀλλανδικὰ καὶ προκαλοῦν τὰ γενικὰ ἐνδιαφέρον. Οἱ ἐκδόσεις τῶν ἔργων του ἐξαντλοῦνται. Πηγαινοῦν στὴ Βασιλεία ν' ἀνακαλύψουν ἀνέκδοτα ἔργα του. Γίνονται ὀλοένα καινούργιες ἐκδόσεις. Ὁ Καστελλιόν ἀναστήθηκε καὶ συμμετέχει στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἀνεξιθρησκεία καὶ τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψεως καὶ τῆς συνειδήσεως. Οἱ ἰδέες αὐτὲς ἐπιβάλλονται καὶ ἀναπτύσσονται — κατὰ περιεργὴ ἐπιταγὴ τῆς μοίρας — σ' αὐτὲς ἀγριῶς τίς χώρες, ὅπου ἐπεκράτησε ὁ Καλβινισμὸς σὰν θρησκεία. Στὴν Ὀλλανδία, στὴν Ἀγγλία, στὴν Ἀμερικὴ. Στὴ Γενεὴ

καταφεύγει ὁ Βολταίρος, ὁ ἀεχθρὸς τοῦ Θεοῦ», γιὰ νὰ βρῆ ἄσυλο ἐλευθερίας.

Παντοῦ οἱ ἐλεύθερες συνειδήσεις ἐνστερνίζονται τὶς ἰδέες τοῦ Καστελιὸν καὶ καταδικάζουν κάθε πνευματικὴ ἢ θρησκευτικὴ καταπίεση. Τὰ Συντάγματα τῶν πολιτισμένων καὶ προοδευτικῶν Κρατῶν διακηρύσσουν τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ τῆς συνειδήσεως.

Ὡς τόσο, παρ' ὅλες τὶς διακηρύξεις καὶ τὰ Συντάγματα, ὁ δαίμονας τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς μισαλλοδοξίας δὲν πέθανε. Πολλοὶ

εἶναι — ἀκόμη καὶ σήμερα — ἐκείνοι πού μάχονται τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τὴν ὑπερασπίζου. Ἡ πάλη ἀνάμεσα στὸ σκοτάδι καὶ στὸ φῶς, στὴν ὀπισθοδρομικότητα καὶ στὴν πρόοδο, στὴ μισαλλοδοξία καὶ στὸν σεβασμὸ τῆς γνώμης τῶν ἄλλων, συνεχίζεται ἀπὸ αἰῶνων καὶ ἐξακολουθεῖ ἀδιάκοπα.

Χρέος κάθε τιμίου ἀνθρώπου νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴν πρόοδο, νὰ μάχεται γιὰ τὴν ἀνεξιθρησκεία, νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἀλήθεια, νὰ ὑπερασπίζεται τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως καὶ τῆς συνειδήσεως.

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ



Ἄδետον 80. Δεμένον 120

ΕΚΛΟΓΑΙ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ



Ἄδետον 80. Δεμένον 130

ΕΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

Μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1976 οί ειδικοί τόμοι ΕΠΙΛΟΓΗΣ θεμάτων του ΙΛΙΣΟΥ α) Τῆς τριετίας 1956-1957-1958 και β) Τῆς τριετίας 1959-1960-1961 ἄνω τῶν 400 σελίδων ἕκαστος

ΘΑ ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΜΟΝΟΝ ΔΡΧ. 120 ΕΚΑΣΤΟΣ

Ἐκ τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1977 ἕκαστος τόμος Δραχ. 200. Συμβουλευόμεν τοὺς μὴ ἔχοντας εὐτοὺς τοὺς πολῦτιμους τόμους νὰ σπεύσουν νὰ τοὺς προμηθευθοῦν

ΔΡΧ. 120 ΜΟΝΟΝ ΜΕΧΡΙ 31ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1976

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

εἰδικοῦ τόμου ἐπιλογῆς τριετίας 1956 - 1957 - 1958

	Σελ.
Ἄντ. Ἀδριανόπουλος : (Βιογραφικὸν ἰσημεῖωμα)	251
« : Γένοι' οἷος ἐσσί μαθῶν	255
« : Ἡ Ἑλληνικὴ Θεοσοφία	260
« : Ὑποθήκαι Βιοτικῆς	262
Marg. Aimi : Ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἐντόμων	293
G. Arundale : Παντοῦ καὶ πάντοτε	394
Ἰω. Ἀ. Βασιλῆς : Ἀγοραῖσι μαντεῖαι καὶ ἐπικίνδυνος πνευματισμὸς	66
« : Μεγαλόπρεπες ψυχῆς σὲ μορφῆς ταπεινῶν ἀνθρώπων	185
« : Βαθεῖες ἀληθεῖες ἀπὸ στόμα ἀπλοῦκοῦ ἀνθρώπου	219
« : Καλωσύνη καὶ γγνωστικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρώπου	273
« : Τὰ λυτρωτικὰ φτερά τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς	309
« : Σπυρ Νάγος, ὄριμον παιδί τῆς Γῆς	371

D. Buxey	: 'Η άκρεωραγία	285
Γ. Δροσίνης	: Μήπως;...	306
Max Eastman	: Οί άδελφοί μας, τά Ζώα	292
Hel. Zachara	: Διατόραεις και Γαλήνη	303
C. Jinarajadasa	: Νετι - Νετι	278
Χρίστος Θηβαίος	: Περι 'Αληθείας	161
Δημ. 'Α. 'Ιωαννίδης	: 'Η Πυθαγόρειος φιλοσοφία	63
«	: Οί φιλόσοφοι 'Αλχημιστοι	177
«	: Μορφαί — 'Ιδιότητες — Νόμοι	215
«	: 'Η 'Ινδική Σοφία	281
«	: Οί Κάβειροι	307
«	: Οί 'Ελευσίνιοι	347
«	: Οί 'Ορφικοί	429
'Ανδρ. Καραντώνης	: 'Εγκόσμια Μεταφυσική	407
Νικ. Καρβούνης	: Τό λαοῦτο του άγγέλου	99
R. Kipling	: 'Ο Μθητής	395
Krishnamurti	: Συνομιλίες στην 'Εκάλη	23
«	: Για την ειρήνη του κόσμου και του πνεύματος	40
«	: Για μιá έσωτερική άτομική επανάσταση	71
«	: 'Ομαδικός και άτομικός κόσμος χωρίς ειρήνη	79
«	: Τρεις εύσεβείς έγwisται	174
»	: 'Απάνθισμα όμιλιών 1927—1934	323
K. Κωνσταντινίδης	: Κατακόμβες	208
O. Lodge	: Συνομιλία χελιδονιού με χελιδονόψαρο	159
Νικ. Λούβαρις	: 'Ο «Διδάσκαλος της Δικαιοσύνης» και τό Τάγμα των 'Εσσαίων	45
Μελισσάνθη	: «Πιστεύω»	351
K. Μελισσαρόπουλος	: Τό άνθος του Λευκού Λωτού	60
«	: Οί Ροδάταυροι	181
«	: 'Η άποψις της Μετενσαρκώσεως	267
«	: Πληροφοριακό σημείωμα για τον Κρισναμούρτι	319
»	: 'Η έννοια του Θεού	397
Rohit Mehta	: 'Εντολοι Χριστιανικού Μυστικισμού	427
Σπυρ. Νάγος	: 'Ο Διόνυσος	385

1976	ΕΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ	267
W. Whitman	: Βάση κάθε Μεταφυσικής	98
«	: Τὰ Ζῶα	291
K. Ούράνης	: Νοιώθω πῶς ἔζησα ἄλλοτες...	38
«	: Vita Nuova	158
Κωστής Παλαμᾶς	: Σοφία — Δύναμη — Ὁμορφιά καὶ Ἀγάπη	39
«	: Ἐν τὸ πᾶν	59
«	: Ἄπὸ τὸν «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου»	176
Π. Παναγιωτοῦνης	: Προσευχή ἑνὸς ἀπλοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν πυρηνική δύναμη	249
Λ. Πορφύρας	: Φωνές τῆς θάλασσας	212
Ἄρ. Προβελέγγιος	: Μέσα στὸν κόσμο	284
N. Sri Ram	: Ὁ ἄνθρωπος	27
«	: Ἀπαντήσεις σὲ ἐρωτήματα	35
«	: Ἀδελφότης στὴν καθημερινή Ζωή	157
«	: Ἀπαντήσεις σὲ ἐρωτήματα	213
«	: Γιὰ τὸν Κρισναμουρτι	313
Χρ. Ριζόπουλας	: Κωστής Παλαμᾶς (Θεοσοφικές ἐπιδράσεις)	13
«	: Ζαχαρίας Παπαντωνίου (Ἵπερβατικές ἀνησιχίες)	51
«	: Γεώργιος Ἀθάνας (Μεταφυσική ἄρνησις)	87
«	: Ἄγγελος Σικελιανός (Ὁρφική Μύησις)	109
«	: Διονύσιος Σολωμός (Ποιητής τῆς Πίστεως)	141
«	: Ἀνδρέας Κάλβος (Ἀντίλαοι τῆς Βίβλου)	189
«	: Νίκος Καζαντζάκης (Προφήτης Πανελευθερίας)	233
«	: Κωνστ. Καβάφης (Χωρὶς πνευματοδοξία)	353
»	: Ἄριστ. Προβελέγγιος (Κοσμογονικά προβλήματα)	409
Ἄγγ. Σικελιανός	: Γιατί βαθειά μου δόξασα...	218
«	: Ἱερὰ Ὁδός	350

268	ΙΛΙΣΟΣ	1976
Σωτ. Σκίρης	: 'Ο 'Αναμενόμενος	23
	: Μακάριος ὁ ὁδοιπόρος	232
'Αλ. Τζαζόπουλος	: 'Ο 'Ιλιός, πνευματικὸν κέντρον τῆς ἀρχαιότητος	8
Peter Freeman	: "Ἀνθρωποι καὶ Ζῶα	289
'Ο τίτλος μας		7
Ο κολασμένος		50
Η νεότης		86
Μιά ἡμέρα ζωῆς μὲ τοὺς Γιόγκι		104
Ελενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκι		119
Χένρυ Στήηλ "Ὀλκοττ		129
'Ας βγοῦμε ἐξω νὰ διδάξωμε		138
Φίντο		139
Αννα Φράνκ		205
Ποῦ εἶναι ἡ ἀλήθεια		209
Προσευχὴ τῶν Ζῶων		297
Ερῆτε καιρὸ...		346
'Η δίψα τῆς 'Αλήθειας		433
Α Π Ο Σ Π Α Σ Μ Α Τ Α		
A. Besant		26,37,352
H. P. Blavatsky		62,302
R. Tagor		62,160,296
N. Sri Ram		62
G. Arundale		140
Phil. Brooks		160
Πυθαγορειον		250
Δημόκριτος		250
'Επίκτητος		250
'Ερμῆς ὁ Τρισμέγιστος		302
Victor Hugo		302
'Ινδικὸ ρητὸ		352
John Wesley		393
John Coats		396
Robert Ingersol		426

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 120
μόνον μέχρι 31 Δεκεμβρίου ἐ. ἔ.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

είδικου τόμου ἐπιλογῆς τριετίας

1959 - 1960 - 1961

	Σελ.
Γεώρ. Αθάνας	: Αιώνια ειρήνη 242
Γ. Αναγνωστόπουλος	: Ύακινθα 364
G. Arundale	: Είναι άξιωσύνη 318
Ίω. Α. Βασιλῆς	: Στοχασμοί μπροστά σ' ένα λίκνο 43
«	: Σιβυλλικοί ψιθυροί στους Δελφούς 56
«	: Ο ίπποτισμός σάν ανθρωπιστικός θεσμός 163
«	: Ο Άνθρωπος 215
«	: Έπληρίασα την Άχερουσία... 378
Απ. Besant	: Ορισμός της Θεοσοφίας 304
Η. Ρ. Blavatsky	: Το κλειδί της Θεοσοφίας 74
J. Bruno	: Ύψιστος Θεός 116
Τακης Δόξας	: Προφητεία 7
Car. Gjellerup	: Ο προσκνητής Καμανύτα 101
Παν. Ζέρβας	: Ήσαν Μύσται Άσκληπιός και Ίπποκράτης; 335
Δημ. Α. Ίωαννίδης	: Η Μετενάρκωσις και η άρχαία Έλληνική Φιλοσοφία 31
»	: Έμπεδοκλής ο Άκραγαντίνος 53
«	: Οί άτομικοί φιλόσοφοι 141
«	: Παρμενίδης ο Έλεάτης 173
«	: Ίσημερικοί και Τροπαί 187
«	: Οί «έπικοινωνίες» με τό υπερπέραν 231
«	: Οί Δελφοί 332
Κ. Π. Καβάφης	: Σοφοί δέ προσιόντων 230
Παν. Κανελλόπουλος	: Σέ κάτι φταίω 229
Νίκος Καρβούνης	: Θεοσοφία και σύγχρονη σκέψις 89
«	: Πώς έβλεπε την εποχή μας 117
«	: Ο Γκαίτε ως Μύστης 121
«	: Προς τά άρχέτυπα 313
John Kennedy	: Ο πρώτος του λόγος 329
Rud. Kipling	: Άν... 131

270	ΙΛΙΣΟΣ	1976
Κων. Κιτρινιάρης	: Σωκρατική Γνώσις και Ἄρετή	65
«	: Ἄνθρωπος και Ἄνθρωπισμός	370
John Coats	: Ποιός ζητάει τήν εὐτυχία;	149
Ἰω. Κουτσοχέρας	: Ν' ἀγαπάτε	8
«	: Μήνυμα	327
J. Krishnamurti	: Φιλοδοξία — Φόβος	93
«	: Μέ τόν Κρισναμοῦρτι	152
«	: Δημιουργική εὐτυχία	160
«	: Περίμενέ με, ὦ φίλε...	239
Robert Lee	: Εἶθε	405
J. Van der Leeuw	: Ἡ κατάκτησις τῆς πραγματικότητος	98
Νικ. Λούβαρις	: Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ραμακρίσνα	269
Μελισσάνθη	: «Εἰρήνη πᾶσι»	240
«	: Τό τραγοῦδι τοῦ Κόσμου	328
«	: Ἡ ἐποχή τοῦ ὕπνου	407
Κ. Μελισσαρόπουλος	: Δημήτριος Γαλανός ὁ Ἀθηναῖος και αἱ μεταφράσεις τῶν Ἰνδικῶν	10
«	: ἘΞέλιξη ἢ Ἀνακύκλιση;	133
«	: Μοναδική ἢ κάθε στιγμή	203
«	: Ἡ Μεταφυσική στοὺς «Παραλλήλους Βίους» τοῦ Πλουτάρχου	279
«	: Ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς	323
R. Mehta	: Συγκρούσεις τοῦ αἰῶνα μας	145
Ν. Χάγερ Μπουφίδης	: Παράκληση στό Θεό	184
Σπυρ. Νάγος	: Ἡ Θεά Ἀφροδίτη	37
«	: Ὑποθήκαι	42
Νειχρού	: Στὰ παιδιὰ ὅλου τοῦ κόσμου	209
Ἰοσκ. Οὐάιλδ	: Τό ἀηδόνι και τὰ τριαντάφυλλα	359
Οὐώλτ Οὐίτμαν	: Τό κριτήριο τῆς σοφίας	140
«	: Ὁ ταξιδευτής	309
Κ. Οὐράνης	: Πανθεῖσμός	301
Οὐσπένσκυ	: Διάλογος Διδασκάλου — Μαθητοῦ	275

		Σελ.
Κ. Παλαμᾶς	: Τὸ μέγα μήνυμα	243
Ζ. Παπαντωνίου	: Ψαλμοί	214
Σαρ. Παυλέας	: Σῶμα κοί Ψυχὴ	9
Πλούτορχος	: Περί Εὐθυμίας	406
Ἄρ. Προβελέγγιος	: Ὡ βασιλέματα	73
S. Radhakrishnan	: Μεταμορφώσατε τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου	237
N. Sri Ram	: Ποιὸς θά μᾶς διδάξῃ τὴν σοφία	82
«	: Συζήτησις τρελλῶν	311
«	: Ἄνανέωσις τῶν ἑαυτῶν μας	346
Χρ. Ριζόπουλος	: Οἱ Ὀλύμπιοι	179
«	: Πλύσις ἐγκεφάλου	295
«	: Δέηση στό Φάληρο	341
«	: Μισαλλοδοξία σέ κοιμητήρια	399
Ἄλμπ. Σβάϊτσερ	: Κάτι περισσότερο	312
Σωτ. Σκίπης	: Ὁ Προμηθεὺς στόν Ὀλυμπο	228
Κ. Στεφανίδης	: Ἄνατολή καί Δύσις	349
Ραμπ. Ταγκόρ	: Τὰ ἐκατόχρονά του	312
Στέφ. Τσβάιχ	: Τὰ μάτια τοῦ αἰώνιου ἀδελφοῦ	244
N. Τυπάλδος	: Εἶπαμε...	172
Ρωμ. Φιλύρας	: Γύρισμα	236
Π. Χρονόπουλος	: Συρματοπλέγματα	377
Dan. Webster	: Ἄνατολή	331
Σήμερα		46
Μάθε νά διώχνης		139
Καλι Γιούγκα		177
Ἡ προσευχή τοῦ Μπετόβεν		185
Εἶσαι ἐπικριτής;		186
Ἡ ζωὴ διδάσκει		207
Τρεῖς ἀρετές		208
Ὁ χρυσὸς Κανὼνας τῆς Ἀνθρωπότητος		213
Ἐπάρχει ζωὴ μετὰ θάνατον;		260

Ο Βούδδας και τὸ πρόβατο	274
Τρεῖς ὁμολογίες πίστεως	276
Ἄσκησις διαλογισμοῦ	278
Ἐνθουσιασμός	294
Ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία	302
Γιόγκα Ἀδελφότητος	340
Σιωπὴ	363
Μετενάρκωσις καὶ Κάρμα	385
Ἄταραξία	408

Α Π Ο Σ Π Α Σ Μ Α Τ Α

Διογένης Λαέρτιος	35	Α. Μπέζαντ	178,273,404
Μάρκος Αὐρήλιος	35	Φαρίντ Ντίν Ἀιτάρ	202
Ρενάν	35	Κρίσναμουῦρτι	202
Δισραέλι	35	Γκοσίτε	212
Θ. Ἔδδισον	35	Μαχάτμα Γκάντι	259
Ἐπίκτητος	52,72	Μαίτερλινκ	259
Κάντ	100	Ἄγ. Αὐγουστίνος	259
N. Sri Ram	138	V. Drummond	174
Τζ. Χόεκλεϋ	144	Th. North	274
Ρουκμίνη Ντέβι	159	P. Ταγκόρ	339,398
Κα Κιουρί	159	K. Norris	398
Ἄλβ. Πάικ	176	Ραντακρίσαναν	398
Κίπλιγκ	178	Ἔμερσον	404
Τζέφφερσον	178		

Ἦ ΕΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

πωλήσεως ἐκάστου τόμου ΕΠΙΛΟΓΗΣ

ἀντὶ δρχ. 120 μόνον ἰσχύει

μέχρι 31ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1976

Πρὸς τὸ Περιοδικὸν «ΙΑΙΣΟΣ»

Δραγατσανίου 6

Ἀθήνας 122

Κύριοι,

Παρακαλῶ ἀποστέλατέ μου με δέμα: «ἐπὶ ἀντικαταβολῇ» τὰ κάτωθι σημειούμενα βιβλία, ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν, εἰς τὴν κάτωθι διεύθυνσίν μου.

(ὕπογραφή)

Μετὰ τιμῆς

Ὄνοματεπώνυμον

Διεύθυνσις

Βιβλία

Besant-Leadbearer	Ἡ Ἀτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ	Δρχ.	150
C. Jinarajadasa	Ἀπόκρυφος ἐξέλιξις Ἀνθρωπότητος		120
Irv. Cooper	Ἡ Μετεναρκασις	»	80
N. Sri Ram	Εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σοφίας	»	50
Βενετοῦ-Ἰλαρίωνος	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	»	30
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου	»	30
C. Leadbearer	Σ' ἐκείνους πού πενθεῦν	»	10
K. Μελισσαρόπουλος	Ὁ Ἰησοῦς	»	60
»	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κριονζμουῖρτι	»	80
»	ΜΗΤΙΣ (τὸ βιβλίον τῆς σοφίας)δεμ	»	140
»	Ἀποκρυφισμοὶ-Μυστικισμοὶ ἀδ. 40 δεμ	»	70
»	Εἰσαγωγή στὴ Θεοσοφία	»	100 » 150
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας	»	80 » 120
ΙΑΙΣΟΣ, Ἐπιλογὴ ἐτῶν 1956-57-58 διὰ τοὺς συνδρομητὰς		»	120
ΙΑΙΣΟΣ, Ἐπιλογὴ ἐτῶν 1959-60-61	»	»	» 120
Συνδρομὴ ΙΑΙΣΟΥ 1976 (ἐξ/ κοῦ \$.)		»	» 130

Σύνολον Δρχ.

ॐ



ΣΧΟΛΗΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ



Ποιτική 'Ανθολογία του «ΙΛΙΣΟΥ»

ΜΑΚΗΣ ΤΖΙΛΙΑΝΟΣ

‘Ο “Αη Γεράσιμος στο Χάρλεμ

Σκληροδούλεψαν οί πατέρες μας νά φτιάξουν
στο Χάρλεμ τ’ “Αϊ - Γεράσιμου τήν ἐκκλησία:
κι ἐκεῖ τήν πίστη καγκελόφραξαν μ’ ἀγία
ὑπομονή, τὰ δσιὰ τους νά διαφυλάξουν!

Τό ὑπόγειο νοίκιασαν καλά σ’ ἕνα σχολεῖο,
σπανιόλικο καί μαῦρο, γιά τίς καθημερινές
— νά μετριάσουν τὰ ἔξοδα — , ἀλλά τίς Κυριακές
μὲ σταυροκόπι, ἐράνους καί κεριά ὑμνοῦν τὸ Θεῖο!

Ἐργοδοτήθηκε γέρος καλλίφωνος παπαῶς:
τὰ ξώφυλλα χρυσᾶ καί σκαλιστά’ ναι στο Βαγγέλιο:
λευκόξανθοι ἄγγελοι φρουρά’ ναι κάθε Παναγιαῶς,

Οἱ εἰκόνες ἀργυρόχυτες, καί ὁ “Αγιός τους λευκός!...
Κι ἕνα μαυράκι, ὁ Τζόε, μιὰ μέρα ἀπόρησε μὲ γέλιο:
— Μήτε ἕναν ἄγγελο δὲν ἔχει μαῦρο ὁ Χριστιανισμός;

(Νέα Ἰόρκη, μέσα Μαρτίου 1975)

(Εμπειρίες, «Ἰηπόκαμος», Ν.Υ. 1975)

ΟΡΕΣΤΗΣ ΑΛΕΞΑΚΗΣ

Ἡ Καταδίκη

— Κατηγορούμενε, πλησίασε
Τὸ δικαστήριό σε καταδικάζει...

Ἐκλεψες τ' ἄσπρο ἀτλάζι τῶν νησιῶν
Τὴν δροσερὴ πανίδα τῶν κοιλάδων
Τὰ ταχύπλοα ἱστία τῶν ἀνέμων
Τοὺς μενεξέδες τῶν ἐπιταφίων
Τῆς αὐγῆς τὰ σήμαντρα στὴν αὐλὴ τοῦ Πάσχα
Τὸ ρόδι, τὸ κυδῶνι καὶ τὸ μοσχολίθιο

Ἐκαψες τὰ δεκαπενταετῆ χαμόγελα τῆς Ἀνοιξης
Φύταψες τὸ μαχαίρι σου στὰ στήθη τῶν πηγῶν
Τραυμάτισες τὰ περιστέρια. Μόλυνες
Τὰ περιστύλια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀνδρομέδας.

Γκρέμισες ὄλους τοὺς μικροὺς φράχτες τῶν πρωινῶν πουλιῶν
Σώριασες τὴν πολύχρωμη πόρτα τοῦ ἀδέξιου ἔρωτα
Ἔσπασες ὄλα τὰ εὐήχα κρύσταλλα ὄλα τὰ εὐθραυστα
Δάκρυα. Ἔσθησες τὰ χρυσὰ διάττοντα ἀστέρια
Τῶν παιδικῶν παραμυθιῶν. Πρόδωσες τὰ νερά
Τὰ κρίνα καὶ τὰ κάνιστρα. Ὑπομόνευσες
Τοὺς κήπους τῆς ἀστροφεγγιάς καὶ τοὺς αὐλοὺς φάρους
Τῶν ὑγρῶν μελανῶν σπηλαίων τῆς νύχτας.

Ξερρίζωσες τὰ δάση τῶν ἀνέμων
Ἐκανες νὰ σωπάσουν τὰ φλάουτα τῶν φιλιῶν
Θόλωσες τὸ χιόνι τῶν Παρθένων καὶ τίς λεμονιές τῶν νυμφῶν
Πυρπόλησες τὴν ἐναέρια γέφυρα τῶν χελιδονιῶν.
Καταδικάζεσαι στοὺς αἰῶνες τῶν νεκρῶν φεγγαριῶν
Νὰ περιφέρεσαι γυμνὸς στὴν ἐρημιὰ τῆς Πομπητίας.
Μέσα στὴν κρύα φωτιὰ νὰ κρυώνεις
Μὲς στὸ ξερὸ νερὸ νὰ διψᾷς
Μὲς στὰ φαντάσματα τοῦ ἔρωτα νὰ μονάζεις
Ἴσκιος στὴν ἐρημιὰ τῶν στερεωμάτων
Χωρὶς ἀπόκριση, χωρὶς συγκαμιδὴ
Πανέρημος Θεὸς σπαρασσόμενος
Στὰ γαμπὰ νύχια τοῦ Γύπα.

Πρωτομάρτυρες

Ἄνεμοι φέραν στὸ κατώφλι μας
 Τὸν θρήνο τῶν ὄδοιπορούντων
 Κηρύγματα κιθδήλων προφητῶν
 Συνθήματα, ὕμνους, βασκανεῖες.
 Γέμισε ὁ τόπος θαυματοποιούσ
 Διαλαλητές, ἐμπόρους, ἀθλοθέτες

Κι ἐνῶ Ἱερεῖς χρυσοποικίλων θρησκειῶν
 Καθαγιάζουν τὶς ἀγχόνες,
 Στὰ σκοτεινὰ κελιά τους ἀνυπόδητοι
 Οἱ αἰώνιοι Πρωτομάρτυρες προσιμένουν...

(Ἡ ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ ΤΩΝ ΓΥΡΙΣΜΩΝ, ἔκδ. 12ῃ Ὁρα, Ἀθήνα, Ἰαν. 1974)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ὁ Ἐπιγκράντες

Ὁλομόναχος πίνει
 καὶ κοιτάει τὴ φωτιά
 ποὺ στὸ τζάκι ἀργοσβήνει.

«Στίλλε Νάχτ - Χάιλιγκε Νάχτ»
 λέει καὶ κοιτάει τὸ χιόνι,
 καὶ κλαίει...

Οἱ λίγοι καὶ οἱ πολλοὶ

Λίγοι τὰ βράδουα πρὶν κοιμηθοῦν ρωτᾶνε:
 «Γι ἕκανα σήμερα;» καὶ βλέπουν
 πὼς δὲν ἔχουν κάνει τίποτα.

Λίγοι κοιμούνται ἀνήσυχτοι,
 μὲ ὄνειρα, μὲ ἐφιάλτες.
 Οἱ ἄλλοι, οἱ πολλοί, ποὺ ροχαλίζουνε,
 αὐριο θὰ ξυπνήσουνε
 τὰ χτεσινὰ νὰ συνεχίσουνε.

(Ἡ Ἔξοδος τῶν νεκρῶν, 1975)

ΚΩΣΤΑΣ ΕΡΑΝΙΩΤΗΣ

Οί νέοι

Τους νέους με τ' ἀφρόντιστα μαλλιά,
μὴ τοὺς λυπᾶσαι.
Αὐτοὶ φροντίζουν μόνο τὰ λουλούδια·
μὴ μαραθοῦν.

Ὅταν ἀκοῦς νὰ τραγουδοῦν,
ἀγγίζοντας με τὶς ζεστὲς φωνές τους
τὰ οὐράνια,
μὴ τοὺς βαρυγικομάς·
πρέπει νὰ σοῦ θυμίζουνε προφήτες.

Κι ὅταν μιλοῦν γιὰ ἰδανικά,
νὰ μὴ τοὺς κρίνεις με τὸ νοῦ.
Οἱ νέοι
πάντοτε σκέφτονται με τὴν καρδιά τους.

Ἀντιθέσεις

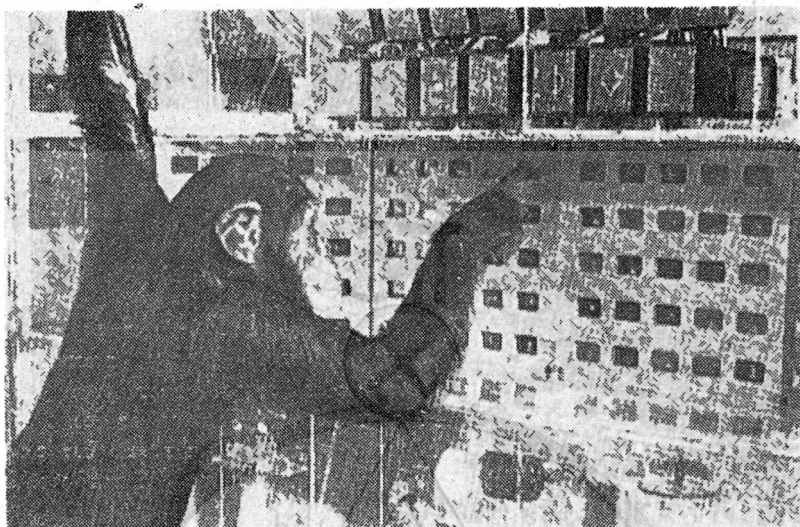
Μιλᾶμε γιὰ τὴν Ἀνάσταση
καὶ τὰ λουλούδια τῆς μυγδαλιάς,
μὰ καταργιόμαστε
τὸν Ἰούδα καὶ τὸν ἄνεμο.
Μιλᾶμε γιὰ τὴν ἀνοιξη
καὶ τὸ χαμόγελο,
μὰ καταργιόμαστε
τὴ βροχὴ καὶ τὸ δάκρυ...

Κι ὅμως,
χωρὶς τὸν Ἰούδα
Ἀνάσταση δὲ θὰ γινόταν.
Χωρὶς τὸν ἄνεμο
δὲν θὰ κάρπιζε ἡ μυγδαλιά.
Χωρὶς τὴ βροχὴ
δὲν θὰ λουλούδιζαν οἱ κῆποι.
Χωρὶς τὸ δάκρυ
τὸ χαμόγελο δὲν θὰ εἶχε σημασία...

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΟΥ «ΙΔΙΣΟΥ»
ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ



Περιποιήσεων ανθρώπινου βρέφους τυγχάνει ο γεννηθείς πρό τινων μηνών, εις τόν Ζωολογικόν Κήπον του Τσέστερ, δρακουπάγκος «Σίβα», εις τήν οίκίαν του έπιμελητού του ιδρύματος, όστις τόν έχει «μή στάξει και μή βρέξει» Σημειωτέον ότι, άμα τή γεννήσει του, ό «Σίβα» άπεπέμφθη άγρίως υπό τής μητρός του, ώς πράττουν συνήθως τά έν αιχμαλωσία θήλας πρωτοταγή, υιοθετήθη όμως στοργικώς υπό τής οικογενείας του έπιμελητού και κοιμάται τώρα εις τό λίκνον του μεγαλώσαντος, έν τῷ μεταξύ, τέκνου του.



Λάνα, ὁ πύθηκος πού μιλάει . . . Μὲ ἠλεκτρονικὸ μὴχάνημα

Ἡ σκηνὴ δὲν εἶναι φανταστική. Ἡ ἀφήγησις δὲν προέρχεται ἀπὸ κανένα ἔργον «ἐπιστημονικῆς φαντασίας». Τοῖχοι ἀπὸ διαφανὲς πλαστικό. Ἐνα μὴχάνημα μὲ πλῆθος πλῆκτρα φέροντα μυστηριώδη σύμβολα. Ἐνας χιμπατζῆς. Μὲ οἰγουριὰ κτυπάει τὰ πλῆκτρα, παρακολουθεῖ σὲ μιὰ ὀθόνη ψηλότερα, γιὰ νὰ ἐλέγξει τὸ ἀποτέλεσμα. Μετέδωσε ἕνα μήνυμα καὶ περιμένει τὴν ἀπάντησι ἐξωθεν. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, εἶναι θηλυκὸς καὶ τὸ ὄνομά της εἶναι Λάνα. Ἐσπασε τὸ μονοπώλιο τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντιλαμβάνεται ἕνα λεκτικὸ καὶ τὸ χρησιμοποιεῖ. Καὶ ἔχει σημειώσει ἐντυπωσιακὰς προόδους.

Τὰ πειράματα αὐτὰ γίνονται σ' ἕνα κέντρο ἐρευνῶν τοῦ Πανε-

πιστημίου Ἐϊμορυ τῆς Ἀτλάντα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐγκατεστημένο στὴν Γεωργία. Τὸ ἠλεκτρονικὸν χειριστήριον λειτουργεῖ 24 ὥρες τὸ 24ωρο, γιὰ νὰ ικανοποιῇ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς Λάνα. Γιὰ τροφή, ποτά, παιγνίδια κλπ.

Ἡ Λάνα πηδαῖ ἀπὸ ἕνα τεχνιτὸ κλαδί καὶ ἀρχίζει νὰ κτυπᾷ τὰ πλῆκτρα. Ἐνα-ἕνα τὰ τετραγωνάκια πού ἀντιστοιχοῦν στὸ καθένα φωτίζονται καὶ καλύπτονται ἀπὸ ἕνα εἶδος ἱερογλυφικῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀντιπροσωπεύει μιὰ λέξι. Ταυτοχρόνως λειτουργεῖ ἕνα τηλέτυπο, πού μεταφράζει τὴν διάλεκτο τοῦ πιθήκου σὲ ἀγγλικά.

«Παρακαλῶ Τιμ (εἶναι ὁ Τιμοθυ Γκίλλ, ὁ δάσκαλος τῆς Λάνα) βάλε χυμὸ φρούτου μὴχανή».



Ἀπὸ τὸ ἄλλο πληκτρολόγιο, στὸ ἔξωτερικό, ὁ Τίμ ἀπαντᾷ: «Χυμὸς μέσα μηχανή» Ἀλλὰ σὲ λίγο ἡ Λάνα παρατηρεῖ: «Χυμὸς ὄχι μέσα μηχανή». Ὁ Τίμ ἐλέγχει καὶ βρίσκει πράγμασι ὅτι ὁ αὐτόματος διανομὴς εἶναι κενός. Τὸν γεμίζει. «Τώρα χυμὸς μέσα μηχανή». «Ναί», ἀπαντᾷ ἡ Λάνα καὶ συνεχίζει: «Μιχανή παρακαλῶ δῶσε χυμὸ φρούτου». Ὁ διανομὴς τώρα λειτουργεῖ. Σὲ λίγο ἡ Λάνα στέλνει μήνυμα: «Παρακαλῶ Τίμ ἔλθ' ἐδῶ». Ὁ Τίμ ἀπαντᾷ «ναί», ἀνοίγει μιὰ συρτὴ κρυστάλλινη πόρτα καὶ μπαίνει στὸ δωμάτιο τῶν τειρμάτων. Προσπαθεῖ νὰ δείξῃ ἀπεθής. Ἡ Χιμπαντζίνα τὸν σύρει πρὸς τὴν μηχανή καὶ κτυπᾷ ἐπὶ τὰ πλήκτρα: «Τίμ χαιδέψ' Ἀνάνα». Ὁ Τίμ κτυπᾷ τὸ πλήκτρο «ὄχι». Ἡ Λάνα κτυπᾷ τὸ πλήκτρο «ναί». Ἐπιμένει. Ὁ Τίμ τᾶει νὰ τὴν πλησιάσει, ἐνεῖνη φεύγει καὶ τρέχει μέσα στὸ δωμάτιο. Ὄταν τὴν πιάνει, ἀφίεται στὸ χᾶδι του καὶ δείχνει εὐτυχισμένη.

Τὸ πείραμα ἄρχισε τὸ 1970. Παλαιότερα προσπαθοῦσαν νὰ διδάξουν τοὺς πιθήκους νὰ προσφέρουν μία λέξι, δείχνοντας τὸ ἀντικείμενο. Ἀλλὰ δὲν κατάφεραν τίποτε ποὺ νὰ μοιάζῃ μὲ μιλιὰ. Φαίνεται ὅτι ἡ φωνητικὴ διάπλασις τῶν πιθήκων τοὺς ἐμποδίζει νὰ μιμηθοῦν τὴν ὁμιλίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ ὅμως ἔχουν ἀντίληψιν, ἐδοκίμισαν τὴν διδασκαλίαν μὲ σχήματα. Πρῶτος ἀσχολήθηκε μὲ αὐτὴ τὴν διδασκαλίαν ὁ Ράμπω, τώρα καθηγητὴς στὸ πανεπιστήμιον τῆς Γεωργίας. Αὐτὸς εἶχε τὴν ἰδέαν νὰ κατασκευασθῇ ἓνα χειριστήριο μὲ συμβολικὰ σήματα.

Ἐφτιασαν ἕτσι 255 ξεχωριστὰ σύμβολα. Προσέθεσαν 7 χρώματα γιὰ τὴν διαφοροποίησιν τῶν κατηγοριῶν τῶν λέξεων: κόκκινον γιὰ τὰ τρόφιμα καὶ τὰ ποτά, βιολεὲ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, μπλε γιὰ τὴν ἐνέργειαν. Ἡ Λάνα ἦταν ἡ πρώτη μαθήτρια. Ἦταν δύο ἐτῶν. Στὴν ἀρχὴ διεσκέδαζε νὰ κτυπᾷ τὰ πλήκτρα γιὰ νὰ ἀλάβουν τὰ τετραγώνια. Κατόπιν ὅμως ἄρχισε νὰ σιβαρεῖται καὶ νὰ ξεχωρίζῃ τὰ σωστὰ πλήκτρα. ●ταν κτυποῦσε «Μ καὶ Μ», ποῦ εἶναι ὁ τίτλος ἐνὸς μυκίου, ἔπεφτε ἓνα στὸν αὐτόματο διανομὴ. ●τον κτυποῦσε «νερό», ἐγέμιζε ἓνα πλαστικὸ κύπελλο. Τότε οἱ καθηγηταὶ τῆς ἐκομῆσαν τὸ μηχανήμα περισσότερο πολύπλοκον. Δὲν ἐξυπηρετοῦσε, ἐὰν δὲν προσετίθειτο στὴν ἐπιθυμίαν τὸ «παρακαλῶ» καὶ δὲν προσετίθειτο στὸ τέλος μιὰ τελεία. Δὲν ἦταν ζήτημα εὐγενείας, ἀλλὰ προόδου στὴ διδασκαλίαν. Ἡ προσθήκη τῆς τε-

λείας εσήμαινε ότι είχε τελειώσει το μήνυμα, το όποιο, διαφορετικά, δεν μετεδίδετο. Μέσα σε μία εβδομάδα, η Λάνα είχε μάθει να κτυπάει άκριβώς: «Παρακαλώ Μ και Μ.».

Σιγά-σιγά προσέθεταν νέες λέξεις και άρχισαν να σχηματίζουν φράσεις. Το μισκότο της δεν το έπαιρνε αν δεν το ζητούσε με δλους τους τύπους. «Μηχανή παρακαλώ δώσε Μ και Μ». Για να είναι βέβαιοι ότι δεν κτυπούσε τα πλήκτρα από συνήθεια, κάθε εβδομάδα άλλαζαν την θέσι τους. Άλλά η μαθήτρια έξέπληξε τους διδασκάλους της, διότι έμαθε μόνη της να διαβάσει τα σύμβολα που έγράφοντο στην όθόνη και όταν είχε κάμει λάθος τα έσβηνε όλα, χρησιμοποιώντας ένα πλήκτρο, του οποίου την ένεργεια απέκλυψε μόνη της. Επίσης έσχημάτιζε περιφράσεις, όταν δεν εύρισκε το πλήκτρο που της έχρειάζετο. Μία ήμέρα ο Τιμ μπήκε στο δωμάτιο κρατώντας ένα πορτοκάλι. Η Λάνα το έπεθύμησε, αλλά δεν είχε το χειριστήριο κανένα πλήκτρο για πορτοκάλι. Τότε έκτύπησε την φράση: «Παρακαλώ Τιμ δώση μήλο χρώμα κίτρινο».

Λίγο αργότερα ο Τιμ της έδειξε ένα κουτί με καραμέλλες. «Κουτί» ήταν μία νέα λέξις, της οποίας το σύμβολο μόλις εκείνο το πρωί είχε προστεθί στο χειριστήριο. Η Λάνα έτρεξε στο πληκτρολόγιο για να ζητήσει αυτό το αντικείμενο που της άρεσε. Μή βρίσκοντας την λέξι, γιατί, δεν την είχε διδαχθί, πήγε να κτυπήσει το «κύπελλο» και «βαζάκι» που ήξερε. Στο τέλος έκτύ-

πησε: «Τιμ παρακαλώ δώσε Λάνα πράγμα αυτό». Ο Τιμ άπήντησε: «Πράγμα αυτό κ ο υ τ ί». Τότε η Λάνα έκτύπησε: «Τιμ δώσε Λάνα κουτί».

Μία άλλη ήμέρα ήθελε καφέ που της άρεσει πολύ. Άλλά το πλήκτρο για καφέ δεν έλειτοργούσε. Τότε έγραψε: «Τιμ δώση Λάνα χυμό μαύρο;», ενώ εξακολουθούσε να κτυπά το πλήκτρο του καφέ, έλπίζοντας ότι ο Τιμ θα καταλάβαινε.

Η Λάνα συνηθίζει να ξυπνά τα χαράματα, πίνει νερό και κατόπιν διασκεδάει βάζοντας μουσική. Από τον Μπάχ, προτιμά ρόκ. Επίσης βάζει φίλμ. Όλα αυτά, με το χειριστήριο και το αυτόματο μηχανήμα.

Το Ίνστιτούτον παιδιατρικής και ανθρωπίνης ανάπτυξεως, που έδρεύει στην Βηθεσδά της πολιτείας Μαίρυλαντ επιδότησε τις έρευνες αυτές με 180.000 δολάρια, γιατί κρίνει ότι έχουν ένδιαφέρον και για τα άπροσαρμοστα ή καθυστερημένα παιδιά.

Τα πειράματα θα συνεχισθύν μέχρι του 1980 με ομάδα τεσσάρων πιθήκων, ενώ η Λάνα θα «προβιβασθί» σε ανώτερες σπουδές. Της αξίζει. Μία ήμέρα που ήθελε γάλα και ένοχλείτο από πολλές επισκέψεις έπιστημόνων πάνω από το κεφάλι της, έγραψε την φράσι: «Παρακαλώ, αν θέλετε, φύγετε έξω». Ένας χιμπαντζής έξετόπιζε τους ανθρώπους! Όταν το δωμάτιο άδειασε και έμεινε μόνον ο Τιμ, η Λάνα, ήσυχη, έγραψε: «Μηχανή, παρακαλώ δώσε Λάνα, γάλα».

Γιά νά σωθοῦν οἱ ἔλέφαντες

ΕΝΔΙΕΦΕΡΘΗ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΖΩΩΝ

Ἡ Ρουάντα, ἡ ἀφρικανικὴ χώρα, ποὺ ἦταν ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες σέ θηρία, ἔγινε ἡ πιὸ φτωχὴ. Ἰδιαιτέρως οὐκ ἔλεφαντες.

Σ' ὁλόκληρην τὴν χώρα δὲν εἶχαν ἀπομείνει παρά μονάχα 150 ἔλεφαντες, γιὰ τοὺς ὁποίους, ἂν δὲν ἐλαμβάνοντο ὠρισμένα μέτρα προστασίας, κανεὶς δὲν μπορούσε νὰ ἐγγυηθῆ ὅτι θὰ ἐπιζοῦσαν.

Ἐνας ὑπουργὸς τῆς μικρῆς αὐτῆς ἀφρικανικῆς χώρας ἐνεπιστεύθη τὸ πρόβλημά του σὲ ἕνα Γερμανὸ δημοσιογράφο.

«Μπορεῖτε — τὸν ρώτησε — νὰ με βοηθήσετε νὰ σώσω 150 ἔλεφαντες, ποὺ ζοῦν στὸ νοτιοανατολικὸ μέρος τῆς χώρας καὶ ποὺ κινδυνεύουν νὰ ἐξαφανισθοῦν ἀπὸ τοὺς κυνηγούς;»

Ὁ Γερμανὸς δημοσιογράφος ὑπέσχεθη νὰ τὸν βοηθήσῃ. Καὶ ἔγραψε μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἀνταπόκρισι ἀπὸ τὴν Ρουάντα στὸ περιοδικό του, τοῦ ὁποίου καὶ ἐκτελοῦσε ἀποστολὴ.

Ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ ἐνδιαφερθῆ ἡ διεθνὴς Ἐταιρία Προστασίας τῶν ἀγρίων ζώων. Καὶ ἡ ἀπόφασις νὰ μεταφερθοῦν οἱ ἔλεφαντες τῆς Ρουάντα στὸ Ἐθνικὸ Πάρκο Ἀκαγκέρα, ὅπου ἀπὸ δεκαετίες τώρα δὲν ὑπάρχουν ἔλεφαντες.

Ὅμως ὅλα αὐτὰ ἦταν σχέδια καὶ λόγια. Εὐκόλα καὶ τὰ δύο. Ἡ πραγματοποίηση τῆς ἀποφάσεως, ἐν τούτοις, δὲν ἦταν τὸ ἴδιο εὐκόλη. Ἦταν τρομερὰ δύσκολη καὶ σχεδὸν ἐπικίνδυνη.

Πῶς θὰ μετεφέροντο 150 ἔλεφαντες; Αὐτὰ τὰ γιγαντιαῖα ζῶα πῶς θὰ ἐφθάναν ὡς τὸ Ἐθνικὸ Πάρκο;

Ὁ διάσημος προστάτης τῶν ἀγρίων ζώων καὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καθηγητῆς Γκριζμπερτὸν δὲν ἀργησε νὰ βρῆ τὴν λύσι: οἱ ἔλεφαντες θὰ μετεφέροντο μὲ ἀεροσκάφη. Δεμένοι μὲ σχοινιά θὰ μετεφέροντο ἕνας - ἕνας. Θὰ ἐχρησιμοποιούντο ἐλικόπτερο. Ἡ ἀπόστασις ὡς τὸ Ἐθνικὸ Πάρκο εἶναι 200 χιλιόμετρα. Ἀρκετὰ σημαντικὴ.

Ὁ καθηγητῆς ἔκανε μιὰ πρότασι στὸν ὑπουργὸ τῆς Ρουάντα: νὰ μεταφέρῃ στὸ πάρκο τοὺς νεαροὺς ἔλεφαντες, ὅπου ἀσφαλισμένοι πιά, θὰ μπορούν νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ διασώσουν τὸ εἶδος τους.

Ἡ ἀποψὶς τοῦ ἔγινε ἀποδεκτὴ, ἀλλὰ, δυστυχῶς τὴν πληροφορήθηκαν οἱ ὀργανωμέναι ἐταιρίαι κυνηγῶν, ποὺ δὲν θέλησαν νὰ χάσουν τὴν εὐκαιρίαν. Ἐτσι ἔσπευσαν καὶ δολοφόνησαν 100 ἔλεφαντες. Πρόκειται περὶ ἀπαισίου ἐγκλήματος, ποὺ ἀποδεικνύει πόσο ταπεινὸς καὶ αἰμοβόρος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ θέλει νὰ κληρονομήσῃ ὅτι εἶναι τὸ τελειότερο πλάσμα τῆς Δημιουργίας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ ὑπολοίποι ἔλεφαντες ἐσώθησαν. Μετεφέρθησαν δεμένοι μὲ τὰ ἐλικόπτερα στὴν καινούργια πατρίδα τους, ὅπου θὰ ζήσουν μὲ προστασία καὶ θὰ διαιωίσουν τὸ εἶδος τους.



Στὴν Ἀγγλίαν ἕνας ψαρὰς ποὺ ἔδειρε τὴ γυναῖκα του μ' ἕνα ζωντανὸ χέλι, κατεδικάσθη γιὰ σκληρότητα πρὸς τὰ ζῶα!

Ἡ «Στέγη τῶν Ζώων

Ἀγ. Φραγκίσκου Ἀσοίζης»

Ὁ Σύλλογος «Στέγη Ζώων Ἀγ. Φραγκίσκου Ἀσοίζης» (Παξῶν 13, Κυψέλη, Τ.Τ. 812) ἐξακολουθεῖ τὴν ζωόφιλη δραστηριότητά του.

Συντηρεῖ τὴν προσωρινὴ Στέγη, χάρις εἰς τὴν δωρεὰν παραχώρησι χώρου ἀπὸ τὸν βιομήχανο κ. Κ. Τσαούσογλου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Π. Ράλλη.

Διαθέτει ζῶα εἰς ζωοφίλους, ὡς καὶ εἰς ἔχοντας ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν των, ἤτοι φυλάκων, ὀδηγῶν τυφλῶν, ἰχνηλατῶν, φρουρῶν κλπ.

Προμηθεύει ἀντισυλληπτικὰ μέσα γιὰ τὴν διατήρησι τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐν λόγῳ ζώων, εἰς ἐπίπεδα ἐξασφαλίζοντα τὴν ἀνετον αὐτῶν διαβίωσιν, ἐφαρμόζει δὲ ἀναλγητικὰ μέσα θανατώσεως τῶν ἀσθενούντων καὶ νεογνῶν.

Ἐκπαιδεύει σκυλιὰ γιὰ τὴν ἐκτέλεσι ἐιδικῶν καθηκόντων. Κινεῖται γενικῶς γιὰ τὴν ἀφύπνισι καὶ ἀνάπτυξι τοῦ αἰσθήματος τῆς Ζωοφιλίας, τὸν κολασμὸ ἀντιζωοφιλικῶν πράξεων, εἰς ἀποσθήσιν ἀπομακρύνσεως Ζώων (λόγω ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ Πολυκατοικιῶν), διὰ τῆς κυκλοφορίας ἀναλό-

γου ἐντύπου ὑλικοῦ, προσφυγῆς εἰς Ἀστυνομικὰς Ἀρχὰς κ.λ.π.

Τέλος, προσπαθεῖ νὰ συγκεντρώσῃ μέσα γιὰ τὴν ἴδρυσιν Ἰατρείου ζώων.

Στὸν ἀπολογισμὸ τοῦ 1975 βλέπουμε τὴν ἐξῆς παράγραφο:

«Πρὸς ἀποφυγὴν κατακραυγῆς καὶ διαβολῆς τοῦ Σωματείου καὶ εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ἀναπτύξεως ἀντιζωοφιλικῶν αἰσθημάτων, τὸ Σωματεῖον ἀπέστειλε χρηματικὴν προσφορὰν ὑπὲρ τῶν Κυπρίων προσφύγων».

Ἡ παράγραφος αὐτὴ γεννᾷ ὀρισμένες σκέψεις. Τὰ δυσμενῆ σχόλια διατυπώνονται, κατὰ κανόνα, ἀπὸ τοὺς φιλανθρώπους, οἱ ὅποιοι κατηγοροῦν τοὺς ζωοφίλους γιὰ τὸ εἰδικὸ ἐνδιαφέρον των. «Δὲν κυττάζουν τί δυστυχία ὑπάρχει στοὺς ἀνθρώπους...» Οἱ πραγματικοὶ φιλάνθρωποι δὲν ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὴν ζωοφιλία. Πρῶτον διότι, στὸ βάθος, εἶναι ζήτημα ἀνθρωπισμοῦ καὶ δεύτερον, διότι εἶναι θέμα εἰδικεύσεως. Θὰ διετύπωνε κανεὶς λογικὰ παράπονα π.χ. γιὰ μιὰ ὀργάνωσι βοηθείας τῶν σπαστικῶν παιδιῶν, ἐπειδὴ δὲν κάνει τίποτε γιὰ τὸν... καρκίνο;



Τὶ εὐχάριστοι φίλοι, ποὺ εἶναι τὰ ζῶα. Δὲν θέτουν ἐρωτήσεις καὶ δὲν διατυπώνουν ἐπικρίσεις...

ΤΖΩΝ ΕΛΜΙΟΤ

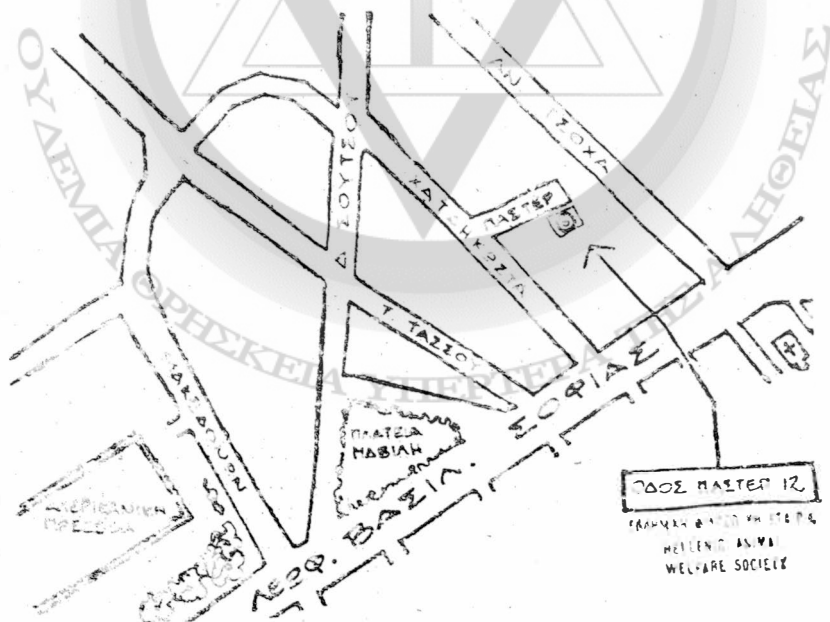
Μία πρωτοβουλία τῆς «Φιλοζωϊκῆς Ἐταιρίας»

ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ... ΜΗΔΕΝ!

Ἔνα ἀπὸ τὰ πολλὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ ξένοι οἱ ὁποῖοι ἔρχονται στὴν Ἑλλάδα φέρνοντας μαζί τους ἕνα σκύλο ἢ μία γάτα, εἶναι ὅτι κανένα ταξί, δὲν δέχεται νὰ τὰ μεταφέρει, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι σὲ κλουβὶ ἢ καλάθι, ἢ ἂν εἶναι δεμένα καὶ μὲ φίμωτρο. Ἡ ἴδια δυσκολία παρουσιάζεται, ὅταν ἕνα ζῶο ἀρρωστήσῃ καὶ πρέπει νὰ πάῃ στὸν κτηνίατρο, ἢ ἀπλούστερα ὅταν χρειασθῇ νὰ κουρευτῆ...

Μία νέα φιλικὴ πρὸς τὰ ζῶα ὀργάνωσις — ἡ τρίτη κατὰ σειράν, μετὰ τὴν παλαιὰ Ἐταιρία προστασίας τῶν Ζῶων καὶ τὴ νεώ-

τερη «Στέγη Ζῶων Ἀγ. Φραγκίσκου Ἀσσίζης» — ἡ «Φιλοζωϊκὴ Ἐταιρία» ἀναζητεῖ ὁδηγούς ταξί,



πὸ νὰ εἶναι ἀρκετὰ φιλόζωοι, ὥστε νὰ δέχωνται νὰ ἐξυπηρετήσουν, καὶ τοὺς ἄλλους φιλόζωους, πὸ ἔχουν ζῶα καὶ δὲν ἔχουν ἰδιωτικὸ αὐτοκίνητο. Φυσικὰ θὰ ἔχουν δικαίωμα νὰ εἰσπράξουν ἓνα μικρὸ ποσόν, ὅπως συμβαίνει καὶ σὲ ὅλες τὶς ξένες πόλεις.

“Ὅσοι ὁδηγοὶ ἐνδιαφέρονται νὰ ἀποκτήσουν αὐτὸ τὸ αὐτοκίνητο σήμα, δὲν ἔχουν παρὰ νὰ περάσουν ἀπὸ τὰ γραφεῖα τῆς «Φιλοζωϊκῆς» ὁδὸς Παστέρ 12, Τηλ. 64.35.391 καὶ νὰ τὸ παραλάβουν.

Καὶ τώρα κάτι ἀκόμη: Ἐλέχθη

ὅτι ἡ μεταφορὰ ζῶων σὲ ταξὶ καὶ ἀγοραῖα ἀπαγορεύεται. Λάθος... Ἵπάρχει μία διαταγή, ἡ ὁποία καθορίζει ὅτι τὰ ζῶα πρέπει νὰ εἶναι κλεισμένα σὲ καλάθι. Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ὑπάρχει ἐφ’ ὅσον ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου θέλει νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ. Ἄν ὁ ἴδιος δέχεται νὰ μεταφέρῃ ἓνα ζῶο, δὲν τοῦ τὸ ἀπαγορεύει κανεὶς.

Υ. Γ. Δεκοπέντε γράμματα ὑπὸ Φιλοζωϊκῆς Ἐνώσεως ἐστάλησαν σὲ ὄλες τὶς Ὄργανώσεις, Ἐνώσεις, Συνδέσμους Τσεῖ, καὶ ὀνόνησις μηδέν!



Οἱ μέλισσες καὶ ὁ Σουρῆς

Ἡ ἐφημερίδα τῶν Ρουμελιωτῶν «Ὁ Στόχος» ἔγραψε:

Στὰ Ἄσπρα Σπίτια, ὅπου εὐρίσκονται αἱ ἐγκαταστάσεις τῆς «Πεσινέν», ἡ φθορίωσις τοῦ περιβάλλοντος ἔχει ἐπεκταθῆ στὸν γύρω χῶρο, σὲ ἀκτίνα 10 χιλιομέτρων, καὶ προκαλεῖ ἀνεπανόρθωτες ζημιές. Σὲ λίγες ἡμέρες ἐξαφανίζονται σμήνη μελισσῶν. Ἄλλὰ τὸ πιὸ ἐπικί δυνό εἶναι ὅτι ἡ φθορίωσις ἀβεστοποιεῖ τὰ ὀστά τῶν οἰγοπροβάτων μὲ ἀποτέλεσμα νὰ βγάξουν «παρὰ φύσιν» δόντια. Τὸ γεγονός αὐτὸ τὰ ἐμποδίζει νὰ φᾶνε καὶ ὡς ἐκ τούτου ψοφᾶνε. Μετὰ τὴν ἀλλοίωσι τῆς ἐνάλιας ζωῆς, ἐξαφάνισι φαρῶν, καταστροφὴ πολλῶν εἰδῶν

ὀστροκοειδῶν, ἄρχισε καὶ ἡ οἰκολογικὴ ἀνατροπὴ τῆς χερσαίας ζωῆς. Δηλαδή τὰ ζῶα τῆς στεριᾶς, τόσο ἀπαραίτητα γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀρχίζουν νὰ ἐκφυλίζονται καὶ νὰ ἐκτρέπωνται ἀπὸ τὴν βιολογικὴ τους ἰδιοσυτταία. Ἐχουμε συλλάβει τὸν κί δυνό; Θὰ περιμένουμε τὴν σειρά τοῦ ἐκφυλισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου γένους μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια;

Ὁ ἀθάνατος Σουρῆς εἶχε κάμει ἓναν σατιρικὸ συσχετισμὸ ἀνθρώπου καὶ ζῶων. Διὰ τὴν μέλισσαν ἔλεγε: Μπορεῖς ποτὲ τὰ ὄσα τρῶς βρὲ ἄνθρωπε τεμπέλη νὰ τὰ μασᾶς σὰν μέλισσα καὶ νὰ τὰ βγάζης... μέλι;...

Τὰ ποντίκια ἔχουν «ὀμαδική» ψυχή;

Τὰ μικρὰ τρωκτικὰ ἔχουν βοηθήσει καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ βοηθοῦν τοὺς ἐπιστήμονες — μὲ μεθόδους σκληρές, ὡς πειραματόζωα — νὰ μάθουν πράγματα πολὺτιμα γιὰ τὴν ἀντίδρασι τῶν ζωντανῶν ὄντων. Συμβαίνει, ὅμως, καμμιά φορά νὰ περιπλέκη τοὺς ἐπιστήμονες ἡ συμπεριφορὰ των.

Τελευταίως, ἡ Γαλλικὴ ραδιοφωνία-τηλεόρασις μετέδωσε ὅτι, καθὼς προκύπτει ἀπὸ στατιστικὰς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, παρὰ τὴν ἐπὶ 60 ἔτη ἐντατικὴ καταπολέμησι τῶν ποντικῶν, ὁ πληθυσμὸς των ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ αὐτός. Παρὰ τὴν δαπάνη μυθωδῶν ποσῶν, δὲν ἐλιγώστεψαν περισσότερο ἀπὸ 10%.

Καὶ ἡ μὲν μικρὴ ἀπόδοσις τῶν δηλητηρίων ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸν ἔθισμὸ καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν δημιουργία φυλῆς ἀνθεκτικῆς, εἰς ἀντικατάστασιν ἐκείνων πού δὲν ἀνθεξάν στὰ διάφορα τοξικὰ παρασκευάσματα. Ἀλλά, μιὰ ἄλλη διαπίστωσις εἶναι περισσότερο μυστηριώδης. Διεπιστώθη ὅτι οἱ ποντικίνες, πού γεννοῦν συνήθως 6-8 μικρὰ κάθε δύο μῆνες, ὅταν ἐπέρχεται μείασις τοῦ πληθυσμοῦ συνετεία ὀργανωμένης καταπολεμῆσεως, ἀρχίζουν νὰ γεννοῦν κάθε μῆνα καὶ ἀπὸ 12-14 ποντικάκια. Ποιὰ δύναμις εἶν' ἐκείνη πού πιέζει τὶς θηλυκὰς ν' αὐξήσουν τὴν παραγωγὴ τους, γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἰσορροπίας;

Ἐξ ἄλλου, μήπως ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ προέρχεται ἡ τάσις τῶν «ἀλέμιγκ» τῆς Σκανδιναβίας ν' αὐτοκτονοῦν ὀμαδικῶς, γιὰ νὰ περιορίσουν τὸν πληθυσμὸ τῶν ποντικῶν, ὅταν ὁ μέγας ἀριθμὸς των δημιουργεῖ προβλήματα γιὰ τὸ εἶδος; Δυνατόν, ἀλλὰ καὶ ἀμφίβολον, διότι ὁ ἐπιτακτικὸς προσδιορισμὸς τῆς πορείας αὐτῶν τῶν ἑκατομμυρίων μικρῶν ζῶων πρὸς δυσμάς, γιὰ νὰ πνιγοῦν μαζικὰ στὴ βόρειο θάλασσα, μπορεῖ νὰ τροκαλῆται ἀπὸ ἰλῆθος ἄλλων αἰτιῶν. Ὁπωσδήποτε, ἀπὸ τίς περιπτώσεις αὐτὲς τοῦ ἰσορροπιστικοῦ μηχανισμοῦ μπορεῖ νὰ συναγάγη κανεὶς ὅτι αὐτὴ ἡ φυσικὴ τάσις δεσπόζεται ἀπὸ παράγοντες πνευματικούς.

(Ἀπὸ τὸ Lotus Bleu)

Τὸ ἄλογο στὴ μυθολογία

Οἱ μῦθοι τοῦ Ἐριχθονίου καὶ τοῦ Βελλερεφόντου εἰς τὰς σχέσεις των μὲ τὴν θεὰ Ἄθηνᾶ καὶ μὲ τὴν λατρεία της ὡς Ἴππίας ἢ Χαλινίτιδος, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς δύο σπουδαιότερας περιόδους τῆς καθόδου τῶν ἑλληνικῶν φύλων εἰς τὴν ἑλληνικὴν χερσόνησον, ἥτιοι τὴν Μυκηναϊκὴ καὶ τὴν Δωρικὴ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς δύο φάσεις τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ἵππου γιὰ πολεμικοὺς σκοποὺς. Τὴν ἵππευσίν του κατὰ τὴν δευτέρα καὶ τὴν ζευξίν του εἰς τὸ ἄρμα κατὰ τὴν πρώτη. Στὸ συμπέρασμα τοῦτο ὀδηγεῖ ἡ ἀνάλυσις τῶν ἀρχαίων κώπων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν Ἄθηνᾶ καὶ τὰς σχέσεις της μὲ τὸν ἵππον, ὡς ἐτόνισε ὁ ἀρχαιολόγος καὶ διευθυντὴς τοῦ ἔθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου κ. Ν. Γιαλούρης, σὲ διάλεξίν του ἐργωνωθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς νομι-

σματικής εταιρίας εις τὸ ἀμφιθέατρο τοῦ ἔθνολογικοῦ μουσείου, παρέχων ἐπιστημονικὰς διευκρινήσεις ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου, μετὰ τῶν ἱστορικῶν, θέματος τῆς πρώτης χρησιμοποίησεως τοῦ ἵππου ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ μῦθος τοῦ Βελλερεφόντου καὶ ὁ δεισισμός τοῦ Πηγάσου χάρις εἰς τὸν χρυσὸ χαλινὸν τὸν ὁποῖον ἐδώρησε στὸν μυθικὸ ἥρωα ἢ θεὰ Ἀθηνᾶ εἶναι συμβολισμὸς τῆς δημιουργίας εἰς τὴν Κόρινθο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου π. Χ. αἰῶνος — ὅτε ἡ πόλις αὕτη εἶχεν ἀναπτύξει μεγάλη δραστηριότητα εἰς τὸ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐμπόριον — ἐνὸς νέου τύπου μεταλλικοῦ χαλινοῦ που λόγω τῆς πρακτικότητος του, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰσχύος τῆς Κορίνθου κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη διεδόθη σὲ ὁλόκληρην τὴν Ἑλλάδα, ὁμοῦ μετὰ τοῦ κοριν-

θιακοῦ μύθου τοῦ Βελλερεφόντου. Ἡ προστάτις τοῦ ἥρωος Ἀθηνᾶ, ἐλατρεύετο ὡς Χαλινίτις πλησίον τοῦ θεάτρου τῆς Κορίνθου, τὸ δὲ ξοανὸν τῆς τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ἐκεῖ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ λατρεία τῆς ἦτο παναρχαία.

Κατὰ τὸν κ. Γιαλούρη, ὁ ἵππος ἐδαμάσθη κατὰ τὴν Γ' χιλιετηρίδα χρησιμοποιηθεὶς εἰς τὰ πολεμικὰ ἄρματα, ἐνῶ ἡ χρησιμοποίησις του γιὰ ἵππασίαν εἶναι κατὰ πολὺ μεταγενεστέρα, καθιερωθεῖσα μετὰ τὴν κάθοδο τῶν Δωριέων. Τὴν ἐπελθοῦσαν ἐπανάστασιν εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην κατὰ τοὺς πρώτους Γεωμετρικοὺς χρόνους συμβολίζει ὁ μῦθος τοῦ Βελλερεφόντου καὶ ἡ λατρεία τῆς Ἰππίας Ἀθηνᾶς, ἣτις κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ ἐδίδοξε τὴν ἵππευτικὴν τέχνην.



ΛΟΥΛΑ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Ἔ γ κ λ η μ α

Ἄγνωστοι σκότωσαν
δέκα μικρὰ τετράποδα τῆς ἐξοχῆς.
Τ' ἀναζητήσαμε μ' ἀπόγνωση
πάνω στοὺς λόφους, καὶ στὶς ρεματιές.
Τὰ θρήκαμε σπαρμένα ἕνα — ἕνα
μισοκαμένα, παραμορφωμένα καὶ νεκρά.
Πόσο θυμᾶμαι τὴν παγωμένη μέρα τοῦ χειμῶνα
ποὺ στάθηκαν δειλὰ ξεῶ ἀπ' τὴν πόρτα μας.
Καὶ μεῖς πονούσαμε στὴ σκίαση, μήπως
καὶ μιὰ νύχτα κοιμηθοῦνε νηστικά.
Μὲ πόση ἀνθρωπιὰ ἀνταποδίδουν τὴ στοργή μας.

Τὶ νὰ πῶ, Κύριε, καὶ γιὰ τὰ ἐγκλήματα αὐτά;
Ὀλάκερη ἡ Οἰκουμένη συνθλίβεται
καθημερινὰ μὲ χιλιάδες ἀνθρώπους νεκρούς.
Ὅμως, ὅταν δακρύσεις κάποτε, Κύριε,
θυμῆσου μέσα στὸν πόνο σου κι αὐτά.
Εἶταν δέκα μικρὲς ἄθωες ψυχὲς
ποὺ πολὺ εὐφραίναν τὴν ζωὴ μας, Κύριε.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ



ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σημειώσεις ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΙΜΙΛΙΑΣ ΙΒΟΥ: LUX EX TENEBRIS, ποιήματα, Ἀθήνα 1974.

Ἡ Αἰμιλία Ἴβου εἶναι γνωστή ἀπὸ προηγούμενες ἐργασίες της γιὰ τὴν πνευματοδοξία καὶ τὸν μεταφυσικό της προβληματισμό.

Ἡ κοινωνικὴ ἀτμόσφαιρα, πού ἀρνεῖται τὴν πνευματικότητά ἐκφράζεται παραστατικὰ μὲ τὴν «ἀπώλεια ἑνὸς ποιήματος».

Ἔχασα τὸ ποίημά μου
μὲς στὸ μεγάλο δρόμο
μὲ τὸ βουητὸ τῶν αὐτοκινήτων
τὰ κλάξον.

Τὸ κυνήγησα μάταια,
ἓνα πουλί ἦταν,
ἓνα ἀγριοπερίστερο
καὶ τὸσφιγγα πάνω μου
νὰ μοῦ τραγουδάει
γιὰ ἡλίους καὶ θάλασσες
καὶ νὰ τοῦ φτερώνει τὸ βῆμα.

Ἔνα ἀγριοπερίστερο,
τρώμαξε
ἀπ' τὸ βουητὸ καὶ τὰ κλάξον
κι' ἔκανε φτερά,
τ' ἀναζήτησα μάταια
τὸχασα τὸ ποίημά μου.

«Τὸ ποτάμι», τὸ «Φλογερὸ γράμμα», τὸ «Μῖς χωρίζει» καὶ τὸ «Τότε» εἶναι ὅπο τὰ ὠραιότερα ποιήματα τῆς συλλογῆς. Τὸ «Τότε» ἐκφράζει ποιητικὰ τοῦ Πλουτάρχου (περὶ Ἰσίδου καὶ Ὀσίριδος) τὸ ἀπόφθεγμα:

Ἵτι «μεμιγμένη ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις καὶ σύστασις, ἔξ ἐναντίων οὐ μὴν ἰσοσθενῶν δυνάμεων, ἀλλὰ τῆς βελτιόνος τὸ κράτος ἔστιν»:

Ἐνα εἶναι βέβαιο:

Μέσα ἀπὸ τὴ μαχὴ τοῦ μαύρου καὶ τοῦ ἄσπρου
τὴν αἵματοβαμένη, ἀκόρεστη κι' ἀναρ-
μέσ' ἀπὸ τὴ διαμάχη τῶν φωτοσκιά-
σεων
τὴν παραπλανητικὴ καὶ ἐναλλασσόμε-
νη

ὑπουλε,

ἔνα εἶναι σιγουρο:

Ἵθριαμβικὴ ἐπικράτηση τοῦ ἄσπρου.

Εἶναι ἡ αἰσιοδοξία τῆς ποιη-
τρίας γιὰ τὴν πάλη μεταξὺ τῶν
δυνάμεων τοῦ Κακοῦ καὶ τοῦ
Καλοῦ, πού ἐμπνέει καὶ κρα-
τύνει τὸν μαχητῆ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΓΑΛΑΝΑΚΗ-
ΒΟΥΡΛΕΚΗ: Οἱ κουρσάροι τῆς
ψυχῆς μας, ποιήματα. Ἀθήνα
1975.

«Κουρσάρους» τῆς ψυχῆς θεω-
ρεῖ ἡ ποιήτρια τὶς στιγμὲς τῆς
χαρᾶς, τῆς ἡδονῆς, τὴν ἴδια
τὴν χαρά, ἡ ὅποια ἀνοίγει ἀρ-
γότερα «κόκκινες αἰμάσσου-
σες πληγές». Εἶναι ἡ συνέπεια
τῆς ἀλώσεως τῆς ψυχῆς ἀπὸ
τὴν ἐπιδρομὴ τοῦ σώματος.

“Ολο δίστασαι πρὸς τὸ σῶμα, ψυχὴ
[μου.
“Ενας πηλὸς ἐκείνο, ἓνα γήινο ὄν
καὶ σὺ ζητᾷς ὀλοένα τὴν ἀνύψωσὶ
[του.

Τὴ μεταμόρφωσὶ του ζητᾷς,
ἐνῶ ἐκείνο παλινδρομεῖ ἀβέβαιο
καὶ τὴ φύση του ἀπαρνιέται γιὰ χάρη
[σου.
Σὲ δίκη κάθε τόσο τὸ ἐντάσσεις τὸ σῶ-
[μυ.

ψυχὴ μου καὶ τὶς ἐλευθερίες του
τιμωρεῖς καὶ καταλύεις.

Ἡ ἐνδόμυχη ἀνθρώπινη πά-
λη γιὰ τὴν πνευματοποίησι
εἶναι ἡ ἀφειρηρία πολλῶν ἀπὸ
τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς. Ἡ
ψυχὴ, ἀξεδίπαστη πάντα, δὲν
κουράζεται στὸν ἀγῶνα τῆς,
εἶναι στὴν ἀντοχὴ τῆς ἀξιο-
θαύμαστη, μὰ καὶ πάντα περι-
στρέφεται δίχως ἱκανοποίησι
γύρω ἀπὸ τὰ «ἀξειδιάλυτα» μυ-
στικά τῆς ζωῆς.

Στὰ τελευταῖα ποιήματα τῆς
συλλογῆς στρέφεται (ὡς ὑπο-
τίθεται) γύρω ἀπὸ τὴν θεωρία
τῆς μετενσαρκώσεως. Ἄπευθύ-
νεται σ’ ἓνα πρόσωπο ἀγαπη-
μένο.

Γιατὶ ἐπιμένεις νὰ ξαναγίνεις πρόσω-
[πο;

Προτιμῶ τὴν ἄλλη φάση σου.
Ἐκείνη τὴ σκιώδη ποῦ ταξιδεύει ὀ-
[λοένα
μέσα στὸ γαλάζιο σύννεφο, ποῦ ὑπάρ-
[χει.

ἀνάμεσα στὸν αἰθέρα ποῦ μᾶς χωρίζει,
αὐτὴν ποῦ διάλεξα ἡ ἴδια γιὰ σένα,
γιὰ νὰ σὲ βλέπω ἔτσι,
μόνο μὲ τῆς ἀγάπης μου τὶς ἐπιθυμίες
[Γιατὶ ἐπιμένεις;]

Μοῦ στέλνεις μηνύματα. Θέλεις νὰ ξα-
[ναγίνεις
ἓνα πρόσωπο κοντὰ στὸ δικό μου.

“Οχι. Μείνε μακριὰ μου. Ἄφησε νὰ
[πλανιέται

ἀνάμεσά μας μιὰ ἀκαθόριστη εἰκόνα.
Εἶναι γεμάτη πίκρα ἢ ζωὴ.

“Ολο ἔτοιμη νὰ σκοτώνει...

Μείνε μακριὰ μου γιὰ νὰ ζήση.
παντοτεινὰ στὴν καρδιά μου.
Μόνο ἔτσι θ’ ἀχρηστευθῆ ἡ δύναμη
[τοῦ κακοῦ.
Μόνο ἔτσι θὰ ζήση ἡ ἀγάπη.
[Μόνο ἔτσι].

ΡΙΤΑΣ ΜΗΛΙΩΡΗ: Περιοχῆς,
ποιήματα, Ἀθήνα ’74.

Μιὰ ἰδιαιτέρη τρυφερότητα
χαρακτηρίζει αὐτὴν τὴν συλ-
λογὴ τῆς γνωστῆς καὶ δοκίμου
ποιητριάς, τρυφερότητα στρε-
φόμενη στὰ παιδιὰ ἰδιαίτερος.
Ἡ γνώριμη φιλοσοφικὴ διά-
θεσις περατηρεῖται καὶ ἐδῶ,
πάντοτε ἀνάλαφρη.

«Σέρνομε (οἱ ἄνθρωποι) σ’ ὄλη τὴ
ζωὴ ἀλυσίδες βαρεῖς, τὶς ἀτέλειες τῆς
σάρκας μας». (σελ. 36)

«Ἐλεύθερος ὁ ἀνθρώπινος πόνος
χωρὶς σύνορα περιφέρεται σ’ ὄλη τὴ
Γῆ». (σελ. 34)

«Ἐκεῖ ὅπου φυτεύομε νεκρούς, πῶς
γίνεται νὰ κελαῖδοῦνε τὰ πουλιά». (σελ. 55)

Οἱ λυρικές παραστάσεις εἶναι
ἄκρως ἐκφραστικές:

«Ἀφήνεις (μάννα γῆ) τὶς ρίζες τῶν
φυτῶν νὰ σὲ βυζαίνουν ὅπως τὰ στό-
ματα τῶν νηπίων».

ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΑΝΤΗ: Φῶς ἐκ
φωτὸς, ποιήματα, Κύπρος 1975.

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ, ὅπως καὶ
μία ἄλλη «Πικραινόμενος ἐν ἑαυ-
τῷ», εἶναι διαποτισμένη ἀπὸ
τὴν Κυπριακὴ τραγωδία. Ὡ-
στόσο, δὲν λείπουν τὰ γενικὰ
κοινωνικὰ θέματα, διατυπωμέ-
να μὲ τετριμμένη φιλοσοφικὴ
διάθεσι. Ἡ «Παράνοια» εἶναι
χαρακτηριστικὴ:

Πολεμοῦμε γιὰ λίγα ψιλὰ
πᾶμε στὸ δικαστήριο γιὰ τρία πόδια
[γῆ...

Στην ανθρώπινη κοινωνία «ή ύποκρισία καλύπτει τῆς ἀλήθειας τὴν φωτεινὴ πηγὴ» καὶ «ὡς φενακὴ βρῖσκεται διάχυτη μεταξύ μας».

Ὡστόσο, ὑπάρχει πάντοτε ἡ ἀντοχὴ καὶ ἡ ἐλπίδα. Στὸ «Ἀνθρώπινο» ξεχωρίζουν τρεῖς στίχοι:

Οἱ ἀνατολὲς δὲν ἔφεραν τὴ χαρὰ
κι' οἱ δύσεις δὲν σκοτείνιασαν
τὸ μελιχρὸ φῶς τῆς ἐλπίδος.

Ἐπὶ πλέον, ὁ ποιητὴς, παρὰ τὸ προβαλλόμενον κήρυγμα «διαστροφῆς» τῆς κοινωνίας ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικὸ πλαίσιο, μὲ ὡραῖα ἔκφραστικά μέσα τραγουδάει τὸν ἀπλὸν ἄνθρωπο.

Εἰμοὶ ἓνα ἀπλὸ κογχύλι στὴν ἀπέραν-
[τῆ θάλασσα
εἶμαι ἓνα στάχυ στοὺς πρασινοκίτρι-
[νους κυματισμοὺς
χαίρομαι τὴ φυσικὴ ἐνατένιση
καὶ συμμετέχω στὴν ἀνθρώπινη πο-
[ρτεῖα.

ZACHARIA KΩΝΣΤΑ: Θεός,
Ζωή, Ἀγάπη, Θεσσαλονίκη
1976.

Ἕνα μικρὸ συμπαθητικὸ βιβλιαράκι, περιεκτικὸ, μὲ κατακλεῖδα τὸ πόρισμα τῆς θεοποίησεως μέσω τῆς Ἀγάπης. «Ὅταν — ἐπιλέγει — ὁ ἄνθρωπος κατορθώση, στὸ μακρὺ δρόμο τῆς ζωῆς του, νὰ νιώσῃ ὅτι ὅλοι καὶ ὅλα εἶναι παιδιὰ τοῦ ἴδιου Θεοῦ... ὅτι ὅλοι καὶ ὅλα εἶναι ἀδελφία, τότε ἔχει φθάσῃ στὴν κορυφή, τὴν ὀπρὸς ὡπη Ἀγάπη, στὸ ΕΝΑ, στὸν Θεό». Καὶ τότε «ὁ δρόμος δὲν ἔχει γυρισμό, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ γυρίσῃ πίσω».

Γίνεται δηλ. αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Παλαμᾶς στὸν «Θάνατο τῆς κόρης», ὅτι ἡ Μοῖρα δὲν μπορεῖ πιά ν' ἀπλώσῃ τὸ σιδερένιο χέρι της, γιὰ μίαν ἀκόμη ἐνσάρκωση.

Μία μικρὴ παρατήρησις: ΓΙΑΤΙ ὁ συγγραφεὺς λέγει ὅτι ἡ λέξις ἀ γ ά π η ἀπαντᾷται γιὰ πρώτη φορά στὴν Π. Διαθήκη; Εἶναι Ὀμηρικὴ. Καὶ ὡς περιεχόμενο ἦταν μίαν ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες ἀρετὲς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

GIANNH Π. ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΙ:
Ἀρκετὲς γνώσεις μὲ λίγο κόπο,
Ἀθήνα 1976.

Εἶναι μίαν ποικίλην σειρά ἀφηγημάτων α) τοπογραφικῶν, ὅπως γιὰ τὴν Αἰδηψό, τὴν Ἰκαρία, τὴν διώρυγα τῆς Κορίνθου, τὰ Μετέωρα κ.ἄ. β) ἐγκυκλοπαιδικῶν, ὅπως γιὰ τὴν ζωὴ τῶν μελισσῶν, τὰ βότανα κ.ἄ καὶ γ) ἰδιαιτέρως πνευματικῶν, ὅπως περὶ τῶν Μυστηρίων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἐλευσίνου, περὶ Δελφῶν, περὶ τοῦ συγχρόνου Τεκτονισμοῦ.

Διαβάζονται εὐχάριστα.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΙΑΚΟΥ: Διάττοντες, ποιήματα, Ἀθήνα 1974.

Βλέπω νὰ ἔχει ἐκδώσει ὁ ποιητὴς τέσσαρες ἀκόμη συλλογὲς ἀπὸ τὸ 1934 ὡς τὸ 1963. Δὲν τις ἔχω ὑπ' ὄψιν μου καὶ ἀδυνατῶ νὰ διατυπώσω γνώμη γιὰ τὸ ὅλον ἔργον του καὶ τὴν φιλοσοφία του. Ὅμως, στοὺς «Διάττοντες» ἐκφράζει μίαν ἄρνησι τῆς πνευματοδοξίας καὶ ἔντονον ἀντιθηρησκευτικότη-

τα, ἀφελῆ βεβαίως, διότι ἀπὸ τότε ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἀντίκρουσε τὸ φαινόμενον τοῦ θανάτου, ἐζήτησε καταφύγιο σὲ κάποιαν πίστη.

Κατὰ τὸν ποιητὴ «αἰσχροὶ ποιμένες τῶν λαῶν, τὴν εὐπιστία πριμαίνουν καὶ μὲ τὰ ξόανα τῶν θεῶν τρομάζουν τὴν ζωὴν, ἐλέησον Κύριε, οἱ «πιστοὶ» στὴν ἐπαιτεία προσμένουν τὴν εὐτυχία τῶν οὐρανῶν περὶ λείπει ὀπὸ τῆ γῆ»

Ἐπίσης «βαυκαλίζονται οἱ μωροὶ στὴ χλεύη τῆς «αἰωνίας ζωῆς», τυφλοὶ στὸ χάος μπροστὰ τοῦ βέβαιου μηδενός»

Βέβαιου; Πῶς; Ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς, ἔρχεται ὥρα ποὺ ἀναζητεῖ ἓνα σωσίβιο, «ὡς ἦταν καὶ μιὰ πλάνη»...

Πλάνη; Τί εἶν' αὐτό; Γιὰ τὸν ποιητὴ, τὸ ψέμα καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι «ἀστεῖα φαντάσματα». Τότε; πῶς ἡ βεβαιότης;

● Ἄρτος

● Ζυμαρικά

● Φρυγανιές

διὰ διαβητικούς

ΖΩΓΡΑΦΟΥ

'Απαραίτητη συντροφιά σας Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ

Τοῦ ΠΑΟΥΛ ΝΤΙΝΑΧ

Διαβάστε τὸ θαυμάσιο αὐτὸ βιβλίο.

Λυτρωθῆτε καὶ Εξφύγετε ἰσὺς τῆ μονοτονία καὶ τῆ ρουτίνα τῆς πληκτικῆς γύρω σας καθημερινότητας, ἀπολαβαίνοντας τῆ συντροφιά τῆς ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ τοῦ Ντίναχ. Εἶναι ἡ πραγματικὴ ἱστορία μιᾶς μεγάλης κι' ἀληθινῆς ἀγάπης πού συνεχίσθηκε πέρα ἀπ' τὸ θάνατο (σὲ ἄλλη ζωῆ).

Σὰς προσφέρουμε τοὺς δύο τόμους σὲ τιμὴ πολὺ εὐθυνή, «ΠΥΡΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ» (Ἰπποκράτους 33).

Ἄν σὰς ποῦν ὅτι ἐξητλήθη, τηλεφωνῆστε στὸν μεταφραστὴ (717072 καὶ τὸ βράδυ 721575).

Ὁ Κεντροευρωπαῖος (καὶ κατὰ σύμπτωση φιλέλλην) ἐκπαιδευτικὸς Ντίναχ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ βρέθηκε ἐξαφνικὰ προικισμένος με καταπληκτικὴ λογοτεχνικὴ φλέβα, ὥστε νὰ μπορῆ ἔτσι νὰ μᾶς ὀδηγῆ σὲ τόσες πόλεις τῆς μελλοντικῆς Εὐρώπης τοῦ 3905 μ.Χ. καὶ τῆς ἐπόμενης χρονιάς, δίνοντας τίς ὀλοζώντανες ἐκείνες περιγραφές. Οὔτε καὶ προφήτης μελλοντολόγος εἶναι γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τὰ γράφῃ ὅλα κεῖνα ἔτσι συγκεκριμένα καὶ μὲ τόσες λεπτομέρειες. Οὔτε κι' ἐκπληκτικὲς ἐνορατικὲς ἰκανότητες κατεῖχε. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀπλό μεταψυχικὸ φαινόμενο, ἀπὸ ἐκεῖνα πού στίς Ἰνδίες π.χ. εἶναι πολὺ συχνότερα, ἀλλὰ σπανίζουν στὴν Εὐρώπη ἐξ αἰτίας τῆς «ὕλικῆς» ὑφῆς τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Χάρις σ' αὐτὸ τὰ «εἶδε» καὶ τὰ «ἐζῆσε» ὅλα ἐκεῖνα. Φαινόμενο παραψυχολογίας, σπάνιο σὲ ἀδρότητα, μὲ καθαρὲς καὶ ζωντανὲς ἀναμνήσεις προϋπάρξεως».

Εἶναι «ὁ ἄνθρωπος πού ἐζῆσε δύο ζωές» κι' ἔτσι μπόρεσε κι' ἔγραψε τὸ «λάβ στόρυ» τῶν Εὐρωπαίων, πού καταδειχναται ἀνώτερο κι' ἀληθινώτερο ἀπ' τὸ «λάβ στόρυ» τὸ Ἀμερικανικὸ. Διαβάστε τὴν «Κοιλὰδα τῶν Ρόδων» (μὲ τὴ σειρά, ὄχι ἀποσπασματικὰ) ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Εἶναι ἓνα ἀριστουργηματικὸ κείμενο, ἓνα ἀληθινὸ ταξίδι στὴν Εὐρώπη τῶν μακρυνῶν ἐκείνων μελλοντικῶν καιρῶν.

Ἐλάτε σὲ μᾶς: «ΠΥΡΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ» Ἰπποκράτους 33

Τιμὴ κόστους: Κάθε τόμος δρχ. 185 (σὺν 35 χρυσοδερματόδετος)



Φυσικαὶ ἑορταὶ

ΤΡΟΠΑΙ ΚΑΙ ΙΣΗΜΕΡΙΑΙ

Ὑπὸ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Αἱ χρονικαὶ στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἥλιος διέρχεται ἀπὸ τὰ σημεῖα τῶν Τροπῶν, ὀνομάζονται Τροπαὶ τοῦ Ἥλιου καὶ ἔχομεν δύο τοιαύτας, τὴν Θερινὴν καὶ τὴν Χειμερινήν. Αἱ χρονικαὶ στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας διέρχεται ἀπὸ τὰ σημεῖα τοῦ Ἰσημερινοῦ, ὀνομάζονται Ἰσημερίαι.

Κατὰ τὰς φυσικὰς αὐτὰς ἑορτὰς ἄς κρούσωμεν τὴν θύραν τοῦ Μεγάλου Ναοῦ τῆς φύσεως, ἔνθα τελοῦνται τὰ θαυμάσια ἀπόκρυφα αὐτῆς, διὰ τῶν λειτουργούντων θεῶν νόμων τῆς.

Ἄς ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τὰς διανοίας μας πᾶσαν ταπεινὴν σκέψιν καὶ ἄς στρέψωμεν ἀμέριστον τὴν προσοχὴν μας πρὸς τὸ μέγα Μυστήριον τῆς Φύσεως, φροντίζοντες νὰ ἀρυσθῶμεν τὰ κατάλληλα ὠφελήματα διὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν μας. Διὰ τῆς μυστικῆς κλειδῆς τῆς Ἀρχαίας Γνώσεως, θὰ ἐπιχειρήσωμεν ν' ἀνοίξωμεν τὰς πύλας τοῦ Ναοῦ τούτου καὶ μὲ εὐλάβεια νὰ σταθῶμεν πρὸ τῶν ὑπερτάτων Δυνάμεων καὶ Νόμων τῆς Φύσεως, τῆς κοινῆς τῶν πάντων Μητρὸς, ποὺ λειτουργοῦν ἐν

αὐτῇ τὰ θεῖα γνωστὰ καὶ ἄγνωστα εἰς ἡμᾶς Μυστήριά της.

Ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τούτων τῆς φυσικῆς μεταβολῆς, γαλήνη ἄς πλημμυρίσῃ τὰς ψυχὰς μας καὶ τὸ φῶς ἄς φυγαδεύσῃ ἐκ τῶν διανοιῶν μας τὰ σκότῃ τῆς ἀμαθείας, ὁ ὕπατος πνευματικὸς κόσμος ἄς μᾶς ἐμπνέει, ἐν ὄψει τοῦ μεγάλου φυσικοῦ γεγονότος, τῶν φυσικῶν ἐσρτῶν.

Αἱ δύο Ἰσημερίαὶ καὶ αἱ δύο Τροπαὶ τοῦ Ἥλιου ἐωρτάζοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Μυστῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Μυστηρίων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Θεοοκειίας. Αἱ τέσσαρες ἐποχαὶ τοῦ ἔτους εἶναι περίοδοι κατὰ τὰς ὁποίας, ἐν ἐκάστη, διαφορετικὰ φαινόμενα λαμβάνουν χώραν ἐπὶ τῆς Γῆς, λόγω τῆς θέσεως τοῦ Ἥλιου ἐπὶ τῆς τροχιάς τοῦ Ζωδιακοῦ. Οἱ πρόγονοί μας ἦσαν φυσιολάτραι καὶ πνευματόδοχοι, δὲν ἦσαν εἰδωλολάτραι καί, ἴσως, πλησιέστερα πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Φύσεως.

Οἱ Μύσται τῆς ἀρχαιότητος, ἐν τῇ σοφίᾳ τῆς ἀστρολογικῆς των παρατηρήσεως, διέκριναν, ἐκτὸς τῶν φυσικῶν ἀποτελεσμά-

των, τὰ ὅποια τὸ ὄμμα τοῦ θνητοῦ παρατηρεῖ, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, καὶ ἔκτακτα φαινόμενα, τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐποχῶν τούτων ἐπὶ τῶν μορφῶν καὶ τῶν ψυχῶν τῆς Γῆς, διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν Οὐρανίων Σωμάτων ἐπὶ τοῦ Πνεύματος τῆς Γῆς καὶ τῆς καθόλου ζωῆς αὐτῆς.

Ἴνα δέ, ἐκ τῆς ἐπιρροῆς αὐτῆς, ὠφελῶνται οἱ μύσται, τὰ μυστήρια διέγραψαν εἰδικᾶς τελετάς, ὅπως δι' αὐτῶν οἱ συμμετέχοντες ἐνισχύονται εἰς τὰς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνύψωσιν προσπάθειάς των. Ἐπιπὶς μεγάλων ὠφελημάτων καὶ βοήθειας διὰ τὰς ψυχὰς μας ὑπάρχει καὶ δι' ἡμᾶς, μετέχοντας ἐνσυνειδήτα εἰς αὐτάς, ἐὰν ἡ σκέψις μας ἀνυψωθῆ, εἰς τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖνα ἐπίπεδα, ὅπου τὰ ταπεινὰ πάθη καὶ ἰδέαι δὲν μολύνουν τὴν ἀγνότητά τῆς ἐμπνεύσεως.

Τὰ Μυστήρια, παρὰ τὴν σιγῆν των, ζοῦν καὶ σήμερα καὶ μὲ τὸν τρόπον των ὀδηγοῦν τοὺς ζηλωτάς τῆς ἀληθείας, ὅπως καταλάβουν τὰ σκῆπτρα τῆς Γνώσεως. Μὲ μόνην διάκρισιν, ὅτι μεταδίδουν τὰς ἀληθείας των εἰς ἐκλεκτάς ψυχὰς καὶ ἰσχυράς διανοίας, ἀποκλείοντα τὰς διεστραμμένας καὶ ἐκτρόπους φύσεις μέχρις ὅτου ὑποστοῦν τοὺς ἀπαραιτήτους καθαρτηρίους κύκλους τῆς ψυχικῆς των ἀνεξίξεως. Τοῦτο ἦτο καὶ εἶναι ἀνέκαθεν τὸ ἔργον, τῶν καλῶς λειτουργησάντων καὶ λειτουργούντων Μυστηρίων.

Σήμερον μᾶς ἀπασχολεῖ, διὰ τὴν φυσικὴν καὶ ἐσωτερικὴν ἔνοιαν τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν Τροπῶν καὶ Ἰσημεριῶν καὶ πιστεύω

αἱ φωτειναὶ διάνοιαί σας, νὰ δυνηθοῦν νὰ διακρίνουν τὸ φωτεινὸν σῆμα τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ πρὸς τὴν Θεῖαν Φύσιν. Θὰ πιστεύσουν τότε, ὅτι τὸ πᾶν, ἄνθρωπος καὶ πᾶσα κατωτέρα καὶ ἀνωτέρα του ὑπόστασις, ἐκ τοῦ συνόλου τῶν οὐσιῶν τοῦ ἀπείρου προέκυψε καὶ πρὸς τὴν φύσιν ὡς Μητέρα καὶ τροφόν, ὀφείλομεν νὰ ἀτενίζωμεν. Καὶ μὲ συναίσθημα πνευματικῆς εὐθύνης, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπογραμίσωμε τὰ ἑξῆς:

Ἐὰν τὰ φαινόμενα τῆς Φύσεως δὲν μελετήσωμεν σοβαρῶς καὶ δὲν κατανοήσωμεν τοὺς αἰωνίους καὶ ἀσαλεύτους Φυσικοὺς Νόμους τῆς, ἢ ἀπόκτησις τῶν ἄλλων ποικίλων γνώσεων θὰ ἀποτελέσῃ ἀπλήν ἐμπειρίαν τοῦ νοητικοῦ, χωρὶς νὰ προσθέσῃ ἐφόδια πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ πνεύματος καὶ κατανοήσιν τῶν ἐσωτερικῶν ἀληθειῶν τῆς Φύσεως.

Μόνον ἡ μελέτη τῶν φαινομένων τῆς Φύσεως θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ἀνακαλίψωμεν τοὺς Αἰωνίους Νόμους, οἱ ὅποιοι διέπουν τὴν ἀπαντοχοῦ αὐτῆς ζωῆν καὶ ἐκ τῆς ταξινομήσεως τῶν ἐν τῇ σπουδῇ μας ἀποκαλυπτομένων αἰτίων, θὰ ἀποκτήσωμεν τὴν Σοφίαν, τουτέστιν τὴν ἐπιστήμην τῆς ζωῆς.

Τὰ Μυστήρια, διὰ τοὺς εἰλικρινεῖς ἐρευνητάς, βροντοφωνοῦν: «Στραφήτε, ἄνθρωποι, πρὸς τὴν Μητέρα Φύσιν καὶ μάθετε νὰ ἀναγινώσχετε τὸ «Μέγα Βιβλίον τῆς ζωῆς». Αὐτὸ θὰ σᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν γνῶσιν πάσης Ἀληθείας».

Κάθε σελίδα του, γραμμένη μὲ τῆς αἰωνιότητος τὴν πεῖραν

καὶ μὲ τῆς Θείας Ἀγάπης τὴν θέρμην, θὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ, ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, τὰ υστρικά της, ἐφ' ὅσον ἔχωμεν καθαρὰν καρδίαν καὶ κατέστημεν δεκτικοὶ τῶν θείων τούτων ἐπιδράσεων.

Διὰ τὰ Μυστήρια καὶ τὴν Ἀρχαίαν Σοφίαν, ὁ φυσικὸς βίος εἶναι συνώνυμος μὲ τὸν κατ' ἀρετὴν βίον.

Κατὰ τὸν ἀείμνηστον Σπυρίδωνα Νάγον:

Προσαρμογὴ ὄλων τῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐκδηλώσεών μας, πρὸς ὅ,τι ὠφελεῖ ἡμᾶς καὶ τοὺς ἄλλους, ἀποφυγὴ δὲ ἀπὸ ὅ,τι βλάπτει ἡμᾶς καὶ τοὺς ἄλλους. Ἴδου τὸ Α καὶ τὸ Ω τοῦ οὐστήματος τῆς ἠθικῆς τῶν Μυστηρίων. Τότε, ὅταν αἱ ἀκτίνες τοῦ Βασιλέως Ἡλίου, θὰ κατευθύνωνται ἐφ' ἡμῶν, θὰ εὗρουں κατάλληλον ἔδαφος εἰς τὰς ψυχὰς μας καὶ θὰ τὰς μεταμορφώσουν εἰς θειοτέραν κατάστασιν, κατὰ τοὺς φυσικοὺς καὶ θείους νόμους. Διότι, ὅπως ἐπιδρᾷ καὶ εὐεργετεῖ ὁ Ἥλιος ἐπὶ τῶν μορφῶν τῆς Γῆς, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐπιδρᾷ ἢ ἐν αὐτῷ δρῶσα μυστηριακὴ δύναμις.

Κατὰ τοὺς Μύστας τῆς Ἐλευσίνος, ἡ ἐποχὴ ἢ ἀρχομένη ἀπὸ τῆς φθινοπωρινῆς Ἰσημερίας καὶ λήγουσα εἰς τὴν χειμερινὴν Τροπὴν τοῦ Ἡλίου, εἶναι ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν παρασκευάζεται ἡ Μήτηρ Γῆ, ὅπως δεχθῆ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς πρὸς γονιμοποίησιν τὰ σπέρματα τῶν καρπῶν.

Ὁ ἀπὸ τῆς χειμερινῆς Τροπῆς τοῦ Ἡλίου μέχρι τῆς ἔαρινῆς Ἰσημερίας χρόνος εἶναι ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν γίνεται ἡ ἐκκόλαψις τῶν κωφορηθέντων σπερμάτων τῶν

καρπῶν, εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς φυσικῆς ζωῆς καὶ τῆς βλαστήσεως αὐτῆς. Ὁ ἀπὸ τῆς ἔαρινῆς Ἰσημερίας μέχρι τῆς θερινῆς Τροπῆς τοῦ Ἡλίου χρόνος εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς μεταμορφώσεως τῆς βλαστήσεως, ἡ ἐποχὴ τῆς ἐκδηλώσεως τῶν ἀνθέων καὶ τῶν χρωμάτων αὐτῶν, ἡ ἐποχὴ τῆς δημιουργίας τῶν μύρων τοῦ φυτικῆς κόσμου.

Ὁ ἀπὸ τῆς θερινῆς Τροπῆς τοῦ Ἡλίου μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς Ἰσημερίας χρόνος εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἐκ νέου μεταμορφώσεως τῶν ἀνθέων καὶ τῶν μύρων αὐτῶν εἰς καρποὺς καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς ὀριμάσεως τῶν καρπῶν. Ἴδου διατὶ οἱ Μύσται ἐορτάζουν τὰς Ἰσημερίας καὶ Τροπὰς τοῦ Ἡλίου, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ παράγει διαφορετικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς ζωῆς, τῶν ψυχῶν καὶ πνεύματος τῶν κόσμων.

Ἄς στραφῶμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, φίλοι ψυχαί, πρὸς τὸν Ἥλιον, τὸν Μέγαν ἡμῶν εὐεργετην, ὅπως μᾶς παράσχῃ τὴν γαλήνην, τὴν ὑγείαν καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ φωτός του.

Εὐχομαι, φίλοι μου, νὰ δεχώμεθα τὰς εὐεργετικὰς ἐπιδράσεις τῆς Θείας ταύτης δυνάμεως, ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν καὶ τῶν ψυχῶν μας καὶ ν' ἀποτελέσουν αὐταὶ θεῖον ἀγωγὸν συνεχοῦς δεκτικότητος, πρὸς βοήθειαν καὶ φωτισμόν μας, ἵνα ὀδηγηθῶμεν πρὸς τὴν φυσικὴν καὶ θείαν εὐδαιμονίαν, πού ὀδηγεῖ εἰς τὸν κόσμον τῶν θείων καὶ φωτεινῶν συνειδήσεων. Ὁ πνευματικὸς κόσμος τοῦ Ἡλίου ἄς εἶναι βοηθὸς καὶ συμπαραστάτης ἐπὶ τῶν μορφῶν καὶ ψυχῶν τῆς Γῆς.

ΠΥΡΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 33 - ΑΘΗΝΑΙ - Τηλ. 602.883

Στό βιβλιοπωλείο μας θα βρήτε ό,τι βιβλίο κυκλοφορεί στα ελληνικά γύρω από:

- 'Ανατολικές Θρησκείες
- 'Αρχαία Έλληνική Φιλοσοφία και Μυθολογία
- Παραδοσιακά κείμενα
- Γιόγκα
- 'Αποκρυφισμό και Μυστικισμό
- Κείμενα και μελέτες χριστιανικῶν βιβλίων
- Σύγχρονες απόψεις τῆς νεωτέρας ψυχολογίας.

Μερικές από τις εκδόσεις μας:

1) Μπόρις Μουράβιεφ «ΓΝΩΣΗ» Τόμος πρώτος, δεύτερη έκδοση με έντε-
λως νέα μετάφραση.

«Στή σύγχρονη καμπή τῆς 'Ιστορίας, όπως και στην εποχή τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ, ἓνα τμήμα τῆς αὐλαίας ἔχει ἀνοίξει. Ἔτσι δίνεται ἡ δυνατότης νά μνηθεῖν στή Θεία Σοφία, τήν «μυστηριώδη καί ἀποκεκρυμμένη» ὅσοι θέ-
λουν νά προχωρήσουν πέρα ἀπό τή γνώση ποῦ προσφέρουν τὰ βιβλία, ὅσοι
πραγματικά ζητοῦν νά συλλάβουν τὸ νόημα τῆς ζωῆς καί θέλουν νά κατανοή-
σουν τί σημαίνει ἀποστολή τοῦ χριστιανισμοῦ στή Νέα Ἐποχή!».

2) «**Η ΘΙΒΕΤΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ**». Ψυχολογικές παρατηρή-
σεις: Κάρλ Γιούνγκ.

«Μία καί εἶναι ἀναπόφευκτο γιά τὸν ἄνθρωπο νά ἐγκαταλείπει τὸ σῶμα
του καί νά δοκιμάζει τὴν ἐμπειρία τοῦ Θανάτου, εἶναι ἀφάνταστα πολῦτιμο νά
γνωρίζει πῶς νά συναπαντήσει σωστά τὸν θάνατο, ὅταν αὐτὸς ἔρθει. Ἡ Θ. Β.
Τ.Ν. μᾶς γνωρίζει, ὅπως ἔκαναν τὰ Ἄρχαία Μυστήρια κι' ὅπως διακηρύσσουν
οἱ Οὐπανισάδες, ὅτι ὁ ἀφώτιστος ἄνθρωπος συναντᾷ τὸν ἓνα θάνατο μετὰ τὸν
ἄλλον, ἀσταμάτητα...».

3) **Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ**, τοῦ Δ. Α. Ντίναχ. Μία ἀληθινὴ ἱστορία
τοῦ μέλλοντος, γραμμένη στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας. Πῶς θὰ ἐξελιχθῆ ἡ νο-
τροπία, ἡ κουλτούρα καί ἡ μεταφυσικὴ ἀναζητήσις τοῦ ἀνθρώπου τοῦ δυτικο-
ευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Δύο τόμοι χρυσόδετοι δρχ. 440.

Ἐπίσης:

4) «**ΠΕΝΤΕ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗ ΝΕΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ**» τοῦ Πήτερ
Οὐσπένσκου.

5) «**ΑΜΜΟΣ ΚΑΙ ΑΦΡΟΣ**» τοῦ Καλὶλ Γκιμπράν.

6) «**ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ ΛΟΥΛΟΥΔΙΟΥ**» Μετάφραση ἀπὸ τὸ
Κινέζικο πρωτότυπο: Ρίχαρντ Βίλχεμ.

7) «**Ο ΦΑΡΑΩ ΑΧΕΝΑΤΟΝ**» τοῦ Ἄγγελου Προκοπίου.

8) «**ΑΘΗΝΑ**» Ἱστορία Πολιτισμοῦ, τοῦ ἰδίου.



ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ βραδυνῆς

Η ΘΕΟΣΟΦΙΑ

Μάθημα ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς
ΔΙΟΝ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ (25-26-27 Φεβρ. 1947).

Ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μυσταγωγικὰ καὶ φιλοσοφικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα ἐπιδιώκουν τὴν ἠθικὴν ἐξύψωσιν καὶ πνευματικὴν βελτίωσιν τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι καὶ ἡ Θεοσοφία.

Αὕτη εἶναι ἡ σύνθεσις τῶν οὐσιωδῶν ἀληθειῶν τῆς Θρησκείας, τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Φιλοσοφίας καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἴδιον κλάδον τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ τμήμα τοῦ ἀποκρυφολογικοῦ κλάδου, τοῦ ὑποδιακριμένου, ὡς ἡ Μπλαβάτσκι ἐδίδαξεν, εἰς τὴν κυρίως ἀποκρυφολογίαν καὶ τὴν Θεοσοφίαν.

Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὴν πράξιν καὶ ἡ δευτέρα τὴν θεωρίαν, ἀμφότεραι δὲ σχηματίζουν γέφυραν, συνδέουσαν τὴν ἔρευναν τῶν συγκεκριμένων γεγονότων πρὸς τὴν τοῦ ἀύλου αἰτίου.

Καὶ αἱ δύο μελετῶσι τὰ ἐν τῇ φύσει φαινόμενα, ἡ ἀποκρυφολογία, διὰ νὰ δείξῃ εἰς ἡμᾶς τὴν παρελθούσαν, παρούσαν καὶ μέλλουσαν κατάστασιν τῶν ὄντων καὶ ἡ θεοσοφία, διὰ νὰ μᾶς ὠθήσῃ πρὸς διερεύνησιν τοῦ πνευματικοῦ θεμελίου τοῦ Σύμπαντος, τῆς πηγῆς, τῆς τροφοδοτοῦσης πᾶσαν ὑπαρξιν, τῆς δυνάμεως, ἐξ ἧς ἀπορρέει καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν ἐπιστρέφει πᾶσα ὄντοτης τοιοῦτον ἔργον ἡ θεοσοφία ἐπιτελοῦσα, παρεξηγήθη καὶ ἐξεληφθη ὡς θρησκευτικὴ αἵρεσις, ἐπελθούσης συγχύσεως τῶν ὁρίων τῆς πρὸς τὰ τῆς μυστικολογίας, ἥτις διδάσκει τὴν ἀμέσων γνῶσιν τῆς θείας οὐσίας καὶ τὴν μυστικὴν ἔνωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ θεοσοφία δὲν εἶναι θρησκευτικὴ αἵρεσις, οὐδὲ δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν τάσιν, τὴν προτιθεμένην μυστικῶς νὰ συνενώσῃ τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ, τῇ βοήθειᾳ τοῦ οὐναισθήματος, τῆς φαντασίας, τῆς ἐκστάσεως καὶ τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ διὰ τῶν διδαγμάτων τῆς προτιθεται νὰ ἀφυπνίσῃ τὰς λανθανούσας δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ ἐν ἑαυτῷ οἰκοῦν θεῖον πνεῦμα. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ θεοσοφία διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς θρησκείας, καίτοι καὶ αἱ δύο ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν κοινὴν ἀλήθειαν, ἐκ τῆς ὁποίας τὰ πάντα ἀπορρέουν.

Διακρίνονται ὁμῶς εἰς τὸ ὅτι ἡ μὲν θρησκεία κέκτηται τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐξ ἀποκαλύψεως, ἡ δὲ θεοσοφία προσπορίζεται

αυτήν διὰ μεθοδικῆς ἐνεργείας τοῦ νοῦ.

Πᾶς λοιπὸν γενόμενος θεόσοφος, διατηρεῖ τὴν θρησκείαν τὴν ὅποιαν εἶχε πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὴν παγκόσμιον ἀδελφότητα, σπουδάζει τὰς θρησκευτικὰς μυσταγωγικὰς καὶ φιλοσοφικὰς παραδόσεις τῶν διαφόρων λαῶν καὶ οὐδέποτε θίγει τὰ δόγματα, τὰ ὅποια εἶναι ἡ κυριωτέρα ἀφορμὴ τῶν θρησκευτικῶν αἱρέσεων καὶ τῆς δυσαρμονίας, τῆς διαχωριζούσης τοὺς ἀνθρώπους.

Ὡσαύτως ἡ θεοσοφία διακρίνεται τῶν περισσοτέρων φιλοσοφικῶν συστημάτων εἰς τὸ ὅτι αὐτὰ μὲν ὀρμῶνται ἀπὸ τὰ φαινόμενα καὶ ἐξάγουν συμπεράσματα σχετικὰ πρὸς τὸν Θεόν, ἐνῶ ἡ θεοσοφία ἐκκινεῖ ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν περὶ Θεοῦ γνώσεων καὶ ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν τῆς, προχωροῦσα διὰ τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν φαινομένων, φιλοσοφεῖ περὶ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῶν ὄντων καὶ προσπαθεῖ διὰ παντός μέσου νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ὄρατὴν καὶ εἰς τοὺς πλέουν ἀδαεῖς.

Ἡ θεοσοφία ἐπίσης διακηρύττει ὅτι μία εἶναι ἡ ἀλάθητος, ἡ ἀδιαίρετος, ἡ ἀληθὴς καὶ καθολικὴ ἀρχή, τῆς ὁποίας ἐκφάνσεις εἶναι τὰ ὄντα.

Ὡς δὲ ἡ λευκὴ ἀκτίς εἶναι σύνθεσις τῶν ἐπτά ἀποχρώσεων τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ αἰωνία αὐτὴ ἀρχὴ ἀποτελεῖται ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν περὶ αὐτῆς δοξασιῶν πάντων τῶν συστημάτων, τὰ ὅποια ἔρχονται καὶ παρέρχονται, ἀφίνοντα ἀναλλοίωτον τὴν περὶ τῆς ὀμοῦ λόγος ἀρχῆν.

Ἡ θεοσοφία ἦτο γνωστὴ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐκαλεῖτο ὁμως θεία σοφία ἢ θεία φιλοσοφία.

Τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς ἀρχαίας θεοσοφίας, πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας φιλοσόφους καὶ δι' εἰς τὸν Ξενοφάνη, τὴν θεϊαν φιλοσοφίαν τοῦ ὁποίου ἡρμήνευσεν ὁ Συμπλίκιος.

Ὁ Ἀλεξανδρινὸς φιλόσοφος Ἀριστόβουλος ὁ καὶ διδάσκαλος τοῦ Πτολεμαίου Φύσκωνος καὶ τοῦ Φίλωνος, θεωρεῖται κατὰ τινας ὁ ἰδρυτὴς τῆς θεοσοφίας τῶν χρόνων του.

Τέλος ἡ Ἐλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκι εἶναι ἡ ἰδρύτρια τῆς νέας θεοσοφίας. Αὕτη τῷ 1875 διεκήρυξεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ὑψηλότερα θρησκεία τῆς ἀληθείας.

Ὁ Ξενοφάνης ἐδίδαξε τὴν ἐνότητα τοῦ κόσμου καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπεφήνατο ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἷς καὶ ἀγέννητος, διότι τὸ γεννητὸν εἶναι φθαρτὸν, ἐνῶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀφθαρτος, αἰώνιος καὶ ἀναλλοίωτος, εἶναι κυβερνήτης τῶν πάντων διὰ τῶν σκέψεων τοῦ πνεύματός του, εἶναι ἓν καὶ τὸ πᾶν τοῦτέστι εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν πάντων. Εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος φιλόσοφος ἀπέδιδεν μόνον αἰσθήσεις, δι' ὃ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν θεωρούντων τὸ θεῖον ὡς ἀνθρωπόμορφον καὶ ἀνθρωποπαθές.

Ὁ Ἀριστόβουλος ἔγραψεν πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλομήτορα:

«Ἐξηγήσεις ἢ ἐρμηνείας τῶν ἱερῶν νόμων ἦτοι τῆς Πεντατεύχου». Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ πηγὴ τῆς ἀρχαίας Σοφίας εἶναι ἡ Πεντάτευχος. Ἐξ αὐτῆς ἐνεπνεύσθησαν ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ὁ Μουσαῖος καὶ ὁ Ὀρφεύς. Ἴνα δὲ ὁ φιλόσοφος οὗτος καταστήσῃ εὐπρόσδεκτον εἰς τὴν ἑλληνικὴν νοοτροπία, τὴν θριθουσάν ἀνθρωπομορφισμῶν Πεντάτευχον, ἐφήρμοσε τὴν ἀλληγορικὴν ἐρμηνείαν, διδάξας μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἐκ τῆς σοφίας, διεκήρυξεν ὁ Ἀριστόβουλος, τὸ Φῶς ἐστίν. Δι' ὃ καὶ τινες εἰρήκασιν... λαμπτήρος αὐτὴν (εἰς τὴν ἐπέγνωσιν τῶν ὄντων, ἔχειν τάξιν. Ἀκολουθοῦντες γὰρ αὐτῇ συνεχῶς ἀτάραχοι (ἀπαθείς (1),) καταστήσονται δι' ὄλου τοῦ βίου (2)».

Ἰουστίνος ὁ μάρτυς (3), ἀναγράφει ὡς μίαν τῶν κυριωτέρων διδασκαλιῶν τοῦ Ἀριστοβούλου τὸ «διακρατεῖσθαι θεία δύναμις τὰ πάντα καὶ γεννητὰ ὑπάρχειν καὶ ἐπὶ πάντων εἶναι τὸν Θεόν» ὅστις εἶναι «κόσμοιο τυπωτής», «αὐτοῦ δ' ὑπὸ πάντα τελεῖται ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς περιníσσειται κλπ.».

Τέλος ἡ Μπλαβάτσικυ ἀπεφήνατο ὅτι ἡ γνώσις τῆς θείας Σοφίας εἶναι ἡ θεοσοφία. Πρὸς ἀπόκτησιν δὲ ταύτης, πρέπει νὰ σπουδάσωμεν τοὺς μεγάλους νόμους τῆς Φύσεως, τοὺς ἰδρυμένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς κανονισμὸν τοῦ προορισμοῦ τοῦ Σύμπαντος καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ αὐτὸ ὅμως μελετοῦν καὶ τὰ μυστήρια, ἐξ ὧν, ὡς φαίνεται, προήλθεν καὶ ἡ θεοσοφία, ἥτις ἰδρύθη, διὰ νὰ διαδοθοῦν εἰς εὐρύτερον κύκλον αἱ μυσταγωγικαὶ διδασκαλῖαι. Δι' ὃ καὶ δύο θεοσοφικὰ ρεύματα ὑπάρχουν: τὸ Ἀνατολικόν, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἰνδικὰ μυστήρια καὶ τὸ Δυτικόν ἢ Ροδοσταυρικόν, τὸ γεννηθὲν ἐκ τῶν νεωτέρων μυστηρίων.

Ὁ ὅρος θεοσοφία ἀποδίδεται εἰς τὸν Πότ Ἀιμούν, ζήσαντα κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῶν Πτολεμαίων. Παράγεται δὲ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ θεία Σοφία καὶ ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀμμωνίου Σακκά τοῦ θεοδιδάκτου πρὸς ἔκφρασιν τῶν γνώσεων τῆς τότε γνωστῆς ἐπιστήμης.

Ὁ Σακκάς ἐδίδασκεν ὅτι ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ καὶ μυσταγωγικὰ συστήματα, διατελοῦν ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς ἀλληλα καὶ ὅτι πασῶν τῶν δοξασίῶν κοινὴ εἶναι ἡ πηγὴ, προσεπάθει δὲ παντὶ σθένει νὰ ἀρη τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ τῶν φιλοσόφων διαφορὰς καὶ νὰ συμβιβάσῃ τὰς διίσταμένας γνώμας.

Τὸν Ἀμμωνιον εἰς τὰς θεοσοφικὰς του δοξασίας ἠκολούθησαν καὶ οἱ λοιποὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς φιλόσοφοι, οἱ ἐκλεκτικοί, οἱ νεοπλατωνικοί, οἱ γνωστικοί, οἵτινες διεκήρυξαν τὴν ἀρχὴν τῆς αἰωνιότητος καὶ ὅτι τὸ μέγα μυστικὸν τῆς δημιουργίας ἔγκειται εἰς τὴν θείαν σοφίαν.

(Ἡ ΣΥΝΕΧΕΙΑ εἰς τὸ ἐπόμενον)

(1) Προσθήκη τοῦ Κλήμεντος Στρωματεῖς Α 12. 25. Ε.20 ΣΤ 37.

(2) Εὐσεβίου Εὐαγγελ. προπαρασκευὴ Ζ 14. Η 16. 10. ΙΒ 12 ΙΓ 12.

(3) Ἰουστίνου περὶ μοναρχίας 37.

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

«ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ»

(Άπό τήν Προΐστορία μέχρι τήν Ἀναγέννηση)

μέ 3 πρωτότυπους πίνακας ἐκτός κειμένου,
περιέχοντας τούς φιλοσόφους κατὰ Σχολάς

Α'. Προσωκρατική περίοδος :

Οἱ ἀρχαιότατοι, Οἱ ἐπτά σοφοί, Οἱ Ἴωνες, οἱ Ἀνατολικοί, Πυθαγόρας, Ἡράκλειτος, Ἐλεᾶται, Ἐμπεδοκλῆς, Ἀναξαγόρας, Ἀτομικοί, Σοφισταί.

Β'. Ἀπό τόν Σωκράτη μέχρι τόν Χριστιανισμό

Σωκράτης, Πλότων, Ἀριστοτέλης, Κυνικοί, Κυρηναῖκοί, Ἀκαδημία Πλάτωνος, Περιπατητικοί, Στωϊκοί, Ἐπικούρειοι, Σκεπτικοί, Ἐκλεκτικοί, Νεοπυθαγόρειοι.

Γ'. Ἀπό τόν Χριστιανισμό μέχρι τήν Ἀναγέννηση :

Νεοπλατωνικοί, Πατέρες - Ἀπολογηταί, Σχολαστική φιλοσοφία, Θωμᾶς Ἀκινᾶτος, Ρ. Βάκων, Ἔκκαρτ.

Εὐρετήρια ὀνομάτων.

Ένα βιβλίο που έλειπε

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

άνθολογία από τις όμιλίες και τὰ βιβλία του
1926 — 1966



Έπιλογή ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ



Ό φιλόσοφος τῆς ἐσωτερικῆς
ἀπελευθέρωσης τοῦ ἀτόμου
γιὰ μιὰ νέα Ἀνθρωπότητα

εἶναι τώρα στὴ διάθεσι ὅλων τῶν πνευματικῶν
Ἑλλήνων μὲ τὸ νέο αὐτὸ βιβλίο



Ἀποστέλλεται ἐλεύθ. ταχ. τελῶν
ἀντὶ δρχ. 80 καὶ (χρυσοσπανόδετο) δρχ. 130



Ο Κρισναμοῦρτι ὑποδεικνύει τὴν ὁδὸ τῆς Ἀλήθειας.



Πρόγραμμα Παγκοσμίου έκστρατείας Καλωσύνης

Κατά την διάρκεια των έκδηλώσεων της Έκατονταετηρίδος της Θεοσοφικής Έταιρίας στο "Αντναρ της Ινδίας, ο Άμερικανός αντιπρόσωπος Τζόφρεϋ Χόδσον έρριψε την ιδέα μιας έκκλήσεως προς την ανθρωπότητα εναντίον της βίας και της σκληρότητας, υπέρ της συμπαθείας προς όλους τους ανθρώπους, προς όλα τα όντα. Έζητησε δέ από το Τάγμα Υπηρεσίας να ένστερνισθί την ιδέα και να αναπτύξη δραστηριότητα. Μίλησαν πολλοί πάνω στο ίδιο θέμα, αλλά ο κυβερνήτης του Ινδικού κράτους Ταμίλ Ναντού, με πρωτεύουσα το Μαδράς (το "Αντναρ είναι ένα από τα έξωτερικά προάστεια) έδωσε στην έκκλησι έναν τόνο επί ακριβών. «Όχι σε 25 έτη — είπε — αλλά σε δέκα έτη να αλλάξει πορεία ο κόσμος, αν πρόκειται να αναχαιτισθί ή ροπή προς τον όλεθρο, όπου παρασύρεται από τους πολέμους, την διαχόνοισι, την έγκληματικότητα, την οικονομική αποδιοργάνωσι και την καταστροφή της φύσεως».

Τώρα, το έθνικό τμήμα της Θεοσοφικής Έταιρίας στο Βέλ-

γιο κηρύσσει παγκόσμια έκστρατεία για την Καλωσύνη. Καί προτείνει να όρισθί μία ημέρα τον χρόνο ως «Παγκόσμιος Ημέρα Καλωσύνης», θεωρεί δέ πιο κατάλληλη την 17η Νοεμβρίου, επειδή είναι η χρονολογία ίδρύσεως της Θεοσοφικής Έταιρίας, ή όποια έδωσε στον κόσμο το ιδεώδες της παγκοσμίου αδελφότητας, χωρίς διακρίσεις φύλου, φυλής, γένους, τάξεως, χρώματος, πίστεως. Ίσως θα μπορούσε να όρισθί μία Έβδομάδα Καλωσύνης, με σειρά έκδηλώσεων, όμιλίες, προβολές ταινιών, βράβευσι μαθητικών εκθέσεων και έξαιρέτων πράξεων κλπ.

Το τμήμα του Βελγίου ελπίζει ότι προσωπικότητες όλων των κλάδων και έπίσημοι θα έ διαφερθούν για την Ημέρα ή Έβδομάδα της Καλωσύνης, επίσης ότι θα είναι δυνατόν να προγραμματισθούν διάφοροι έκδηλώσεις, που ν' άγκαλιάζουν όλη την κοινωνική ζωή.

"Όλοι οί άνθρωποι, όλοι οί λαοί πρέπει να λάβουν μέρος στην έκστρατεία. Όλόκληρη ή ανθρώπινη αδελφότης των τέκνων του Θεού να κινητοποιη-



Λειτουργία με τὸ Τυπικὸ Σίντο στὸν καθεδρικό ναὸ Ἁγ. Ἰωάννου Νέας Ὑόρκης.

θῆ. Ν' ἀνάψη μία πνευματικὴ φωτιά, μία φωτιά ἀγάπης, ποὺ νὰ ξαπλωθῆ σ' ὅλον τὸν κόσμο!

Τὸ ἀνθρώπινο

Πνεῦμα εἶναι Ἔνα

Στὴν ἔδρα τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ναοῦ παγκοσμίου Κατανοήσεως συνῆλθε διάσκεψις κορυφῆς ἐκπροσώπων ὄλων τῶν θρησκείων τοῦ κόσμου. Ἡ διάσκεψις καὶ ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἐπιλοξενήθησαν στὸν γοτθικὸ καθεδρικό ναὸ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Τὸ θέαμα τῶν κληρικῶν μὲ τὶς ποικίλες ἀμφιέσεις ἦταν γραφικό. Πολὺ ἐνδιαφέρον ἦταν, ἐπίσης, τὸ μουσικὸ πρόγραμμα μὲ συνθέσεις ὄλων τῶν χωρῶν. Ξεχωριστὴ ἦταν ἡ συμφωνία τοῦ Ἀμπραχαμιάν «Ἔνα εἶναι τὸ ἀνθρώπινο Πνεῦ-

μα», συντεθεῖσα εἰδικῶς καὶ ἐκτελεσθεῖσα ἀπὸ τὴν μεγάλη ὀρχήστρα τοῦ ΟΗΕ.

Στὴν ἐπίσημη ἐπίσκεψι τῶν ἀντιπροσωπειῶν στὴν ἔδρα τοῦ ΟΗΕ, ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Ὄργανισμοῦ κ. Κούρτ Βαλντιχάιμ ἔκαμε σύντομη προσφώνησι. Ἡ κυρία Ἔδνα ΜακΚάλλιον, πρόεδρος τῶν μὴ κυβερνητικῶν θρησκευτικῶν ὀργανώσεων, ἐτελείωσε τὴν ὁμιλία τῆς μνημονεύοντας τὸν Γάλλο κληρικὸ φιλόσοφο ντὲ Σαρντέν: «Ἡ ἐποχὴ τῶν ἐθνῶν παρήλθε. Τὸ ἐνώπιόν μας χρέος, ἂν δὲν θέλωμε νὰ χαθοῦμε, εἶναι νὰ χτίσωμε τὴ γῆ».

Ὁραία συγκέντρωσις ἔγινε, τέλος, στὸν χώρο ὅπου πρόκειται ν' ἀνεγερθῆ ὁ παγκόσμιος «Ναὸς Κατανοήσεως», στὸν ὁποῖον θὰ εἶναι συγκεν-



Τμήμα τῶν ἀντιπροσώπων σὴν διάσκεψη «Παγκοσμίου κατανόησεως».

τρωμένα παρεκκλήσια ὄλων τῶν θρησκειῶν. Εἶναι μία ὠραιότητα ἕκτασις 83 στρεμμάτων, μὲ πολλὰ δένδρα καὶ μία λίμνη 10 στρεμμάτων στὸ μέσον. Ὁ χῶρος εἶναι πλησίον τῆς Μαίριυλαντ Σίτυ, ὅπου τὸ 1649 ὑπεγράφη ἡ ἱστορική Πράξις Θρησκευτικῆς Ἀνοχῆς.

Ἡ ζωὴ τοῦ Σύμπαντος

Κατὰ τὴν ἐτησία συγκέντρωσι τῶν Ἀμερικανῶν ἀστροφυσικῶν, ὑπεστηρίχθη ἡ ἄποψις ὅτι τὸ Σύμπαν — δηλαδή τὰ ἀστέρια μὲ τὶς χορευτικὰς ἀκολουθίας τους ἀπὸ πλανῆτες καὶ κομήτες, σφαιροειδεῖς σωροὶ, σπειροειδεῖς γαλαξίες ἀποτελούμενοι ἀπὸ ἑκατοντάδες δισεκατομμυρίων ἀστρα φλεγόμενα καὶ περιστρεφόμενα, ἀέρια καὶ διαστρικές σκόνης πού βρῖσκονται διασκορπισμένα σὲ ἓνα σχεδὸν ἀπόλυτο κενὸ καὶ σὲ ἓνα παγωμένο σκοτάδι. —

Ὅλα αὐτὰ, ἐδημιουργήθηκαν 15 ἢ 18 δισεκατομμύρια χρόνια πρὶν ἀπὸ μιὰ τεράστια ἀρχική ἔκρηξι. Καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ πάψουν νὰ ὑπάρχουν ἔπειτα ἀπὸ 30 ἢ 50 δισεκατομμύρια χρόνια.

Ἡ ζωὴ ἐνὸς ἄστρου, εἶπε ὁ καθηγητὴς Φράνκ Ντραϊγκ, ὑπολογισμένη μὲ βάσιν μερικὲς ἀρχικὲς παραμέτρους (μάζα, πυκνότητα, ποσοστὸ σὲ ὑδρογόνο) δὲν διαρκεῖ γιὰ πάντα, τὰ σημερινὰ ἀστέρια, μαζὶ μὲ τὸν ἥλιο μας, θὰ σβήσουν, ἢ θὰ μετασχηματισθοῦν σὲ ἓνα ἑκλεκτὸ ὑπόλειμμα, ἄλλα ἀστέρια δὲν θὰ σχηματίζονται πιά ἐξ αἰτίας τῆς ἐξαντλήσεως τῆς σκόνης καὶ τῶν κοσμικῶν ἀερίων ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται. Τὸ σύμπαν θὰ διαχέεται πάντοτε, σβήνοντας σιγὰ - σιγὰ, μέχρι πού νὰ φθάσῃ τὸ ἀπόλυτο μηδέν.

Ἄλλοι, ὅμως, ἐπιστήμονες εἶναι περισσότεροι ... αἰσιόδο-

ξοι. Τὸ σύμπαν, λέγουν, θὰ διασκορπισθῆ στὸ ἄπειρο, στὸν χρόνο καὶ στὸν χῶρο — καὶ μάλιστα δημιουργώντας αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸν χρόνο καὶ τὸν χῶρο — ἢ σὲ μιὰ ὠρισμένη στιγμή θὰ ἀρχίσῃ μιὰ ἀντιστροφή τῆς κλίσεώς του, μιὰ τέλεια ἐξασθένεισις τῶν γαλαξιδῶν, μέχρι πού τὸ κάθε τι νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν κατάστασι τοῦ πρωταρχικοῦ ὑπὲρ-ἀτόμου; Θὰ εἶναι ἓνα «ταλαντευόμενο» σύμπαν, ὅπου κάθε ταλάντευσις ἀπὸ τὸ ὅλον αὐτὸ στὸ τίποτα καὶ ἀπὸ τὸ τίποτα στὸ ὅλον θὰ μπορούσῃ νὰ κρατήσῃ 30 ἢ 50 ἢ 100 δισεκατομμύρια χρόνια;

Ποιὸς θ' ἀπαντήσῃ; Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι, ἀκριβεῖς, ἢ ἀστρονομικοί; Οἱ ἀστροφυσικοὶ εἰσχωροῦν σ' ἓναν κόσμον ἀσυλλήπτου θρύλου Ἐτσι οἱ ἄνθρωποι — καθὼς ἔτραγούδησε ὁ Παλαμᾶς — κι' ἂν ὅλες τὶς κορυφές τὶς ἀνεβοῦν καὶ φθάσουν ὅσο γίνεται ψηλὰ στὴ φύση τὴν ξελογιάστρα θ' ἀντιληφθοῦν ὅτι εἶναι, ὅπως ἦσαν καὶ πρὶν:

... κάτω ἀπὸ τ' ἄστρα!

Ὁ Ζεὺς

Συνέχεια τῶν λογαριασμῶν με δισεκατομμύρια ἐτῶν.

Ὁ δρ. Τζαίημς Πόλλακ, μιλώντας σ' ἐπιστημονικὸ συνέδριο τῆς Καλιφορνίας, βάσει τῶν παρατηρήσεων τῶν ἀμερικανικῶν διαστημοπλοίων «Πρωτοπέρος», εἶπε ὅτι ὁ πλανήτης Ζεὺς ἐσηματίσθη μέσα σὲ τρεῖς μῆνες πρὶν ἀπὸ τέσσερα καὶ πλέον δισεκατομμύρια ἔτη.

Προῆλθε ἀρχικῶς ἀπὸ ἓνα νέφος ἀερίου καὶ σκόνης, διαμέτρου 965 ἑκατομμυρίων χιλιομέτρων.

Ἐπὶ ἓνα ἑκατομμύριο ἔτη, τὸ νέφος αὐτό, περιστρεφόμενο γύρω τοῦ ἀπέκτησε μικρότερη διάμετρο (643 ἑκατομμυρίων χιλιομέτρων). Ἐπειτα, μέσα σὲ 70.000 ἔτη, ἡ διάμετρος ἐμειώθη ἀκόμη περισσότερο καὶ ἐφθασε σὲ 16 ἑκατομμύρια χιλιομέτρα. Καθ' ὅλη αὐτὴ τὴν διαδικασίαν ἐσηματώθη αὐξήσις τῆς θερμοκρασίας σὲ 2.200 περίπου βαθμούς. Κατόπιν μέσα σὲ χρονικὸ διάστημα τριῶν μηνῶν, ἡ διάμετρος ἔγινε 643.000 χιλιομέτρων, ἦτοι τετραπλασία ἢ πενταπλασία ἀπὸ ὅσο εἶναι τώρα.

Κατὰ τὸν δρὰ Πόλλακ, ὁ πλανήτης Ζεὺς ἀποτελεῖται, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος, ἀπὸ ὑδρογόνου σὲ πολὺ ὑψηλὴ θερμοκρασία καὶ τόσο συμπιεσμένο, πού τὸ ἀέριο αὐτὸ ἐπῆρε τὴν μορφὴ ἐνὸς μετάλλου ἀγνώστου στῆ γῆ.

Τὸ ψῦχος

σβήνει τὴν μνήμη

Μία ὁμάδα ἐπιστημόνων - βιονόμων σιὸ πολυτεχνεῖο τοῦ Ντάρμστατ, στὴ Δυτικὴ Γερμανία, ἐπέτυχε προσφάτως με ἓνα σὸκ ψύχους, νὰ σβήσῃ στὶς μέλισσες τὴν μνήμη. Δὲν εἶχε, ὅμως, εἰσχωρήσει ἀκόμη ἡ ἀνάμνησις σιὸ «μνημονικὸ μακρὰς διαρκείας».

Οἱ μέλισσες ἔκαναν π.χ. πάντα κινήσεις ἀναρροφήσεως ὅταν ἦταν διαποτισμένη ἢ ζάχαρη

μέ μία όρισμένη άρωματική ύλη, μέ άρωμα από δενδρολίβανο. Έπανελάμβαναν δέ άργότερα τήν άναρρόφησι όταν «άνεγνώριζαν» τò άρωμα από δενδρολίβανο, χωρίς έν τούτοις νά ύπάρχη ζάχαρη. "Όταν, όμως, διοχετεύετο στις μέλισσες μέ μία βελόνη, μία δέσμη ψύχους στα τμήματα άκριβώς του έγκεφάλου όπου είχε έντοπισθή ή αντίληψις για τò άρωμα, παρετηρήθη ότι είχαν «ξεχάσει» οί μέλισσες μετά τò σòκ ψύχους, τò «μάθημα άρώματος». 'Η έξάλειψις έπετυχάνειο μέ τήν μείωσι τής θερμοκρασίας κατά μερικούς βαθμούς Κελσίου. Δέν καταστρέφετο έν τούτοις, μ' αυτόν τόν τρόπο ή ίκανότης για νέα μάθησι.

Στò Ντάρμστατ μπορεί, έξ άλλου νά παρακολουθήση κανεις άκριβώς σέ μία όθόνη, άν μία ομάδα κυττάρων μέ ιδιαίτερη άποστολή σέ ένα όρισμένο τμήμα του έγκεφάλου τών μελισσών, αντιδρά ή όχι σ' έναν έρεθισμό τών αισθήσεων. 'Η αντίληψις π.χ. για τò άρωμα ή για τά χρώματα είναι έντοπισμένη, χωρίς ίκανότητα διαφοράς, έν τούτοις για τò κόκκινο ή τò μαύρο χρώμα. 'Αντιθέτως είναι δεκτικές οί μέλισσες για τò υπεριώδες φώς που είναι άόρατο για τόν άνθρωπο. Στò πολυτεχνείο του Ντάρμστατ άπεδείχθη τώρα, ότι όρισμένα κύτταρα του έγκεφάλου είναι άρμόδια για όρισμένα χρώματα.

'Απώτερος σκοπός τών έπισημονικών αυτών έρεινών είναι ή άπόκτησις νέων βασικών

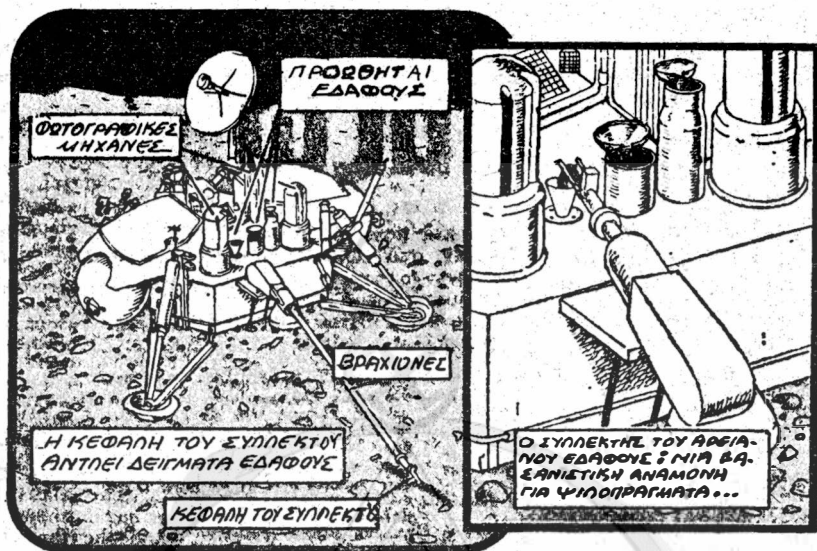
διαπιστώσεων ως πρòς τήν λειτουργία του έγκεφάλου στον άνθρωπο, ως πρòς τήν έντόπισι του μνημονικου για σύντομη ή μακρά διάρκεια, ως πρòς τις αντιδράσεις τής διαδικασίας συσσωρεύσεως στις αντίληψεις τής αισθήσεως. Γιατί ο έγκεφαλος έξακολουθεί νά άποτελή για τούς έρευνητάς ένα άγνωστο άκόμα κεφάλαιο.

Νέα από τόν "Αρη

20 'Ιουλίου 1976, ώρα πρωινή ('Αμερικής) 8.12 — έπτά χρόνια μετά τήν ήμέρα που ο πρώτος άνθρωπος έβάδισε στη Σελήνη — τò άποβατικό όχημα του διαστημοπλοίου «Βίκινγκ 1», έπειτα από πορεία 200 εκατομμυρίων μιλλίων στο Διάστημα, είχε πατήσει στον "Αρη! Μιά ιστορική στιγμή.

«Πόσες φορές εμφανίζεται ο Κολόμβος στην ιστορία;» ρώτησε ο Τζέραλντ Σόφφεν, έπιστήμων του σχεδίου Βίκινγκ. «Μόλις πριν λίγο σταθήκαμε μάρτυρες μιās νέας εμφανίσεως. Είμαστε μία προνομιούχα γενεά». Για πρώτη φορά, μέ ένα ύποτακτικό και έξυπνα καμωμένο ρομπότ, ο άνθρωπος ήταν εις θέσιν ν' άπενίξη ένα άρειανό τοπίο, ν' αρχίση νά έρευnä μέσω του άρειανου έδάφους για μαρτυρία ότι ύπάρχει ζωή και πέρα από τή γη.

Σάν σκεπτόμενο άνθρωπινο όν που είχε ξεπεταχτή από τόν ουρανò σέ ένα ξένο έδαφος, τò Βίκινγκ πρώτα κύτταξε κάτω από τά πόδια του, μεταδίδοντας στην Πασαντένα τήν ιστο-



ρική, αν όχι δραματική πρώτη εικόνα από την άρειανή επιφάνεια. Έδειξε μία περιοχή σκληροῦ εδάφους διάσπαρτου με πέτρες και βράχους διαφόρων μεγεθῶν. Στὸ διαστημικὸ ἐργαστήριο, 212, ἑκατομμύρια μίλια μακριά, οἱ ἐπιστήμονες μπόρεσαν καθαρά νὰ δοῦν τὶς σειρὲς τῶν καρφιῶν στὸ πόδι τοῦ «Λάντερ», τὶς τελευταῖες ἀρειανὲς ἀπογευματινὲς σκιὲς καὶ — ἐκτεινόμενες ἀπὸ τοὺς βράχους — ἀσαφεῖς οὐρὲς ποῦ ἴσως σχηματίσθηκαν ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς ἀνέμους πικῶν συχνὰ σαρῶνουν τὴν ἐπιφάνεια τοῦ πλανήτου.

Θὰ χρειασθοῦν πολλοὶ μῆνες γιὰ νὰ μελετηθοῦν τὰ εὐρήματα τοῦ «Βίκινγκ 1» — καὶ τοῦ δευτέρου διαστημοπλοίου «Βίκινγκ 2», τὸ ὁποῖον ἤδη γυρίζει σὲ τροχιά περὶ τὸν Ἄρη ἐν ἀναμονῇ προσγειώσεως — ὠστόσο, τὰ ἤδη ἀνακοινωθέντα

στοιχεῖα εἶναι ἐντυπωσιακά!

Μία χημικὴ ἀνάλυση τοῦ εδάφους ἀπεκάλυψε τὴν ὑπαρξὶ στοιχείων ὅπως εἶναι ὁ σίδηρος, τὸ ἀσβέστιο, τὸ πυρίτιο, τὸ τιτάνιο καὶ τὸ ἀλουμίνιο, ἐνῶ στὴν ἀτμόσφαιρα διεπιστώνετο ἡ ὑπαρξὶς ποσοτήτων ὀξυγόνου καὶ ἀζώτου, ποῦ ἦταν δυνατὸν νὰ μετρηθοῦν.

Ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ Ἄρεως περιέχει περὶ τὸ 2% ἀργὸ καὶ 3% ἀζωτο, ἐνῶ ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς ἔχει 1% ἀργὸ καὶ 78% ἀζωτο. Ὁ δρ. Μάικλ Μὰκ Ἐλρόν, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ, εἶπε ὅτι, ἡ ποσότητα τοῦ ἀζώτου εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ ὑποστηρίξη μικροβιακὴ ζωὴ στὸν Ἄρη σήμερα, ἀν στὸ παρελθὸν ὑπῆρχε ἄφθονο νερὸ στὴν ἐπιφάνειά του. Τότε θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀρχίσει ἡ ὑπαρξὶς ζωῆς. Τὸ εἰς μεγαλύτερη ποσότητα

συστατικό τῆς ἀρειανῆς ἀτμόσφαιρας εἶναι τὸ διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος καὶ ὑπάρχει λίγο ὀξυγόνο.

Οἱ οὐρανοὶ τοῦ Ἄρεως εἶναι ροῦξ ἐξ αἰτίας τῆς σκόνης ποὺ αἰωρεῖται στὴν ἀτμόσφαιρα καὶ περνᾷ ἀπ' αὐτὴν τὸ ἠλιακὸ φῶς. Ὁ ἴδιος μηχανισμὸς χρωματίζει τὸν οὐρανὸ τῆς γῆς γαλανό, παρὰ τὸ γεγοῖός ὅτι ἡ γῆνιη ἀτμόσφαιρα εἶναι πολὺ πυκνότερη.

Τὸ κοκκινωπὸ ἔδαφος παράγεται ἀπὸ ὀξειδῶσι τοῦ ὑλικοῦ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἄρεως, κάτι ποὺ ὁμοιάζει μὲ τὴν σκουριά στὴν γῆ.

Ὁ τηλεσκοπικὸς βραχίων τοῦ ἀποβατικοῦ σκάφους ἐπέτυχεν νὰ σκάψῃ στὸ ἔδαφος τοῦ Ἄρη καὶ νὰ συλλέξῃ κάπου 6 κυβικὰ ἑκατοστόμετρα χῶμα

(περίπου μία μεγάλη κουταλιά) τὸ ὁποῖον διεβιβάσθη στὸ βιολογικὸ ἐργαστήριον. Τὸ ἐργαστήριον αὐτὸ ἀναζητεῖ τὰ σημεῖα τοῦ εἶδους ζωῆς ποὺ οἱ ἐπιστήμονες πιστεύουν ὅτι πιθανότατα ὑπάρχουν στὸν Ἄρη: μικροοργανισμοὺς ποὺ ζοῦν στὸ κόκκινο ἔδαφος τοῦ πλανήτου.

Δὲν εὐρέθησαν στὸν Ἄρη τὰ «πράσινα ἀνθρωπάκια» τῶν μυθιστοριογράφων. Οὔτε δεινόσαυροι, οὔτε κἄν κατσαρίδες. Ἡ ἔρευνα γίνεται μόνο γιὰ μικρόβια.

Πολλοὶ ἐπιστήμονες παίζουν μὲ τὴν ἰδέα ὅτι ἴσως ἡ ζωὴ ἀρχίζει τῶρα στὸν Ἄρη καὶ ὅτι ὁ Ἄρης βρίσκεται στὸ σημεῖο ποὺ ἡ γῆ ἦταν πρὶν ἀπὸ δύο ἢ τρία ἑκατομμύρια χρόνια...

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΊΗΣΟΥΣ

Ποῖος ὑπῆρξεν ὁ Ἰησοῦς; • Αἱ διάφοροι περὶ αὐτοῦ ἀπόψεις, ἐκτιθέμεναι ἡμερολήπτως. • Ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν Ρενάν. • Ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν Συρέ. • Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη.

ΤΙΜΑΤΑΙ ΜΟΝΟΝ Δρχ. 60

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεία του *Ίλισου», Δραγατσανίου 6, όροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμώνος), είναι ανοικτά μόνον κάθε Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή 9,30—12,30 π.μ. Τηλέφ. Γραφείων 3246—837.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλούμεν αποστέλλετε με ταχυδρομικήν ή τραπεζιτικήν επίταγήν εις την διεύθυνσιν : «Κωστήν Μελισσαρόπουλον Δραγατσανίου 6, Αθήνας 122». Αποστολαί με τραπεζιτικάς εντολάς μās δυσκολεύουν.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη αποσταλέντα στους κατωτέρω συνδρομητάς μας, επεστράφησαν από το Ταχυδρομείον με την σημείωσιν: «μετώκησε» ή «άγνωστος». Παρακαλούνται όσοι τους γνωρίζουν να τους ειδοποιήσουν ή να μās δώσουν τās διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ

Ήλ. Βελίκας, Ιατρός, Βατοπεδίου 14. Γ. Ζαχαρόπουλος, Ακαδημίας 86. Θαλ. Θεοχαροπούλου, Μάρνη 12. Άλ. Κολιόπουλος, Μακεδονίας 1. Ά. Λαζάνης, Πάτμου 84. Γερ. Μακρής, Λουκιανού 31. Β. Παπαδόπουλος, Καρναβίου 31, Παπάγου. Ίω. Παπακωνσταντίνου, Βουλής 35. Φανή Πιπιλιού, Ίπποδάμου 21. Γ. Φάμπιος, Άχαρών 27. Στέλλα Ψαρομήτα, Ριζάρη 17.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Άπ. Καλοσύτης, Δροσίνη 12, Βόλος. Δ. Λασιθιωτάκης, Έμπορ. Άντιπρό-

σωπος, Κλινική Μεγαλόχαρη, Ήράκλειον. Πόπη Νταντουλάκη, Κορνάρου 16, Χανιά. Πέτρ. Φραγκίδης, Βενιζέλου 32, Καβάλα. Έλ. Χριστακόπουλος, Λόντου 6, Θεσ)κη.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

(με τή σειρά άλήψεως)

Π. Γράβιγγερ: Έγκυκλοπαιδεια Έσωτερισμού και Άποκρύφου Γνώσεως, τόμος Γ (Ζ-Η-Θ-Ι-Κ) Βιβλιοθήκη «Σφιγγός». Άθήναι 1975.

Ξενοφ. Ζολώτα: Ή συμβολή των έξαγωγών στην οικονομική ανάπτυξη. Άθήναι 1976.

Διον. Κουλεντιανού: Στόχοι - Στοχασμοί. Πειραιάς 1976.

Φώτου Έλληνα (Σταύρου Μελισσηνού): Άντιφασιστικό Λεξικό.

Άνδρ. Σκανδάμη: Ίωάννης Καποδίστριας. Άθήναι 1976.

Εύαγγελίας Μισραχή: Λαβύρινθοι (ποιήματα). Άθήνα 1976.

Στάθη Ζαρκιά: Νάρκισσοι (ποιήματα). Άθήνα 1976.

Ρόης Παπαγγέλου: Θρήνος (ποιήματα). Άθήνα 1976.

Παν. Ρογκάκου: Το προσκύνημα του Ήλιου (του Κούλη Κάση). Άθήναι 1976.

Βασ. Εύαγγέλου-Γαζή: Άνθρώπων Πολιτεία (τρεις νουβέλλες). Άθήνα 1976.

Μιχαλάκη Ί. Μαραθεμτή: Οικογένεια Νόντα (δραματική τριλογία). Λευκωσία 1976.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Νέα Σύνορα (Νοεμ. Δεκ. 75).
 Πυθαγόρας Τεκτονικόν Δελτίον
 ('Απρ. 'Ιούν.)
 'Αρχαία Χρονικά ('Απρ.-'Ιούν.)
 Σμύρνα (Μάιος)
 'Ο Κόσμος τῆς Ψυχῆς (Μάιος-'Ιούν.)
 'Ηπειρωτικὴ 'Εστία (Μάιος-'Ιούν.)
 Κρητικὴ 'Εστία (Μάιος-'Ιούν.)
 'Ενοριακὰ Χρονικά (Μάιος-'Ιούν.)
 Περιοδικὸ 'Ελληνίδων Βορ. 'Ελλάδος
 (Μάιος 'Ιούν.)
 'Ο Κρίκος (Λονδίνου) (Μάιος 'Ιούν.,
 'Ιουλ. Αὐγ.)
 'Ο Φυσιολάτρης ('Ιούλ.-Αὐγ.)
 Θεσσαλικὴ 'Εστία ('Ιούλ.-Αὐγ.)
 Προσανατολισμοὶ ('Ιούλ. Αὐγ.)

'Ιδιοκτῆτης: Εκδόσεις «'Ιλι-
 σός» Συν. Π.Ε., Δραγασσα-
 νίου 6. 'Εκδότης - Διευθυν-
 τῆς: Κωστής Ν. Μελισσαρό-
 πουλος, Πλατ. 'Εθνικῆς Τρα-
 πέζης 3, Φιλοθέη. Προϊστάμ.
 Τυπογραφείου: 'Ιορδ. Α. 'Ορ-
 φανίδης, Ποσειδῶνος 51, Π.
 Φάληρον. Στοιχειοθεσία - 'Εκ-
 τύπωση: «'Επτάλοφος Ε.Π.Ε.,
 Ζαλοκώστα 5, τηλ. 631.675.

Τιμὴ τεύχους δρχ. 25

'Αθῆναι, 'Ιούλ. - 'Οκτ. 1976

ακολίαν τοῦ Θεανθρώπου 'Ιησοῦ.
 'Αθῆναι, 14.8.76

Μετὰ τιμῆς

Γεώργιος Κ. Καστρίτης

Γράμματα στὸν «'Ιλισό»**Καταστροφαι ἀρχαίων**

Κύριε Διευθυντά

Σχετικῶς μὲ τὸ ἄρθρον «Οἱ βα-
 ριοπούλες» τοῦ κ. 'Ανταίου, ὡς ἐπί-
 σης τὸ ἄρθρον «'Αναβίσεις τοῦ Με-
 σsaίωνος» τοῦ κ. Θ. Ποπακωνσταντί-
 νου, ἐπιτρέψατέ μου νὰ προσθέσω
 τὰ ἑξῆς:

Δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀπὸ μέρους
 τῶν φανατικῶν καλογῆρων κατα-
 στροφή τῶν ἀρχαίων Ναῶν, Μνη-
 μείων, 'Αγαλμάτων καὶ λοιπῶν καλ-
 λιτεχνικῶν θησαυρῶν τῆς 'Ελλάδος,
 ἀλλὰ καὶ ἡ καταστροφὴ ὄλων τῶν
 παπύρων ποὺ ὑπῆρχον στὴν 'Ελλάδα
 "ΕΞεον ἓνα πάπυρον, ποὺ ἔγραφε
 θέματα φιλοσοφικὰ τοῦ Πλάτωνος,
 ἢ τὰ θεωρήματα τοῦ Πυθαγόρου, καὶ
 ἐπ' αὐτῶν ἔγραφον τὴν 'Αμαρτωλῶν
 Σωτηρίαν, καὶ τὸν βίον τῶν ἀνα-
 ριθμητῶν 'Αγίων, 'Οσίων καὶ Μαρ-
 τύρων.

'Η Χριστιανικὴ Θρησκεία εἶναι ἡ
 ὠραιότερα ὄλων τῶν Θρησκειῶν.
 Εἶναι ἡ Θρησκεία τῆς ἀγάπης, τῆς
 ἀδελφωσύνης, τῆς συγχωρήσεως.
 Δυστυχῶς, ὁ κλῆρος, τὴν ἔκαμε νὰ
 μὴ ἔχη καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν διδα-

Οἱ συνδρομηταὶ μας

'Αγαπητὴ κύριε Μελισσαρόπουλε,
 'Επρόσθεξα ὅτι ἔχει ἀυξηθεῖ ἡ συν-
 δρομὴ τοῦ «'ΙΛΙΣΟΥ» γιὰ τὸ 1976 ἀπὸ
 100 σὲ 130 δραχμῆς.

"Οταν ἐνεγράφη, ἐπλήρωσα ταυ-
 τοχρόνως δια δύο χρόνια ἦτοι '75
 καὶ '76 μὲ 100 δραχμῆς, ἔτσι ἄς στέλ-
 νω σήμερα 50 δραχμῆς γιὰ νὰ καλύ-
 ψω τὴν διαφορὰν τοῦ ἐφετεινοῦ χρό-
 νου μαζί μὲ τὰ ταχυδρομικά ποὺ πλη-
 ρώνετε περιπλέον γιὰ τὴν Κύπρον.

Κλείνοντας, στέλνω τὶς ἀπέριους
 εὐχῆς μου γιὰ κάθε ὑγείαν καὶ μακροη-
 μέρεσιν.

Μετὰ τιμῆς

'Ισμήνη Γεωργίου

Σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν ἀγαθὴ
 σας διάθεση πρὸς συμπλήρωσιν τῆς
 συνδρομῆς καὶ γιὰ τὰς εὐχὰς.

Προσπαθήστε νὰ διαδώσετε τὸν
 «'ΙΛΙΣΟ» σὸ περιβάλλον σας. Θὰ
 προσφέρετε ὑπηρεσία ὄχι μόνον στὴν
 πνευματικὴ μας προσπάθεια ἀλλὰ
 καὶ στοὺς φίλους σας.

ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ ὑγιῆς, μορφω-
 μένος, Ζητεῖ ἐργασίαν φύλακος, συν-
 τηρητοῦ ἢ ἀνάλογον, εἰς ἔπαυλιν ἢ
 ἀγρόκτημα.

Συστάσεις ἀρισται. Τηλέφ. 840-605

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΜΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

Σαράντου Παυλέα: Έμπρός λοιπόν καρδιά μου	225
Σταμέλου Μακρή: Από της Γνώσεως εις την Έπίγνωσιν	226
Βασιλείου Ρόζου: Φιλόσοφοι Ιατροί της Άναγεννήσεως	230
Νίκου Καρβούνη: Όταν στερεύη η πηγή της Δημιουργίας	237
Πλάτωνος Δρακούλη: Έγιεινή και Έθική	243
Κωστή Μελισσαροπούλου: Δύο μάρτυρες της ελευθερίας της συνειδήσεως	249
Δύο τόμοι επιλογής ΙΛΙΣΟΥ	265
Ποιητική Άνθολογία	275
Άφιέρωμα στην Έμέρα των Ζώων	279
Χρίστου Ριζοπούλου: Τα νέα βιβλία	289
Παν. Αναγνώστου: Τροπαί και Ίσημερία	294
Διον. Καλογεροπούλου: ΈΗ Θεοσοφία	296
Χρονικά	303
Μεταξύ μας	310

Τὸ ὠραιότερο δῶρο

ΕΝΑ ΚΑΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

Βλέπε Τιμοκατάλογον Βιβλίων

εἰς σελ. 2 ἔξωφύλλου

(Ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν)

ΕΓΓΡΑΨΤΕ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ

Συνδρομὴ 1976 ὄρχ. 130 (ἔξωτερικοῦ \$ 5.00)

Ἄλλοι οἱ συνδρομηταὶ ἐσωτερικοῦ ἔχουν δικαίωμα
νὰ ἀγοράζουν τοὺς τόμους ἐπιλογῆς

A Τριετίας 1956—1957—1958

B Τριετίας 1959 - 1960—1961

ἕκαστον πρὸς ὄρχ. 120 μέχρι 31/12/76

Ἡ συνδρομὴ τοῦ 1976 εἶναι ὄρχ. 130. Διὰ τὸ ἔξωτερικὸ \$ 5

Αἱ συνδρομαὶ ἢ ἀντίτιμον βιβλίων νὰ ἀποστέλλωνται μὲ ταχυ-
δρομικὴν ἢ τραπεζικὴν ἐπιταγὴν ἐπ' ὀνόματι Κωστῆ Μελισσαρο-
πούλου, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας 122. Ὅχι ἐπ' ὀνόματι «ΙΛΙ-
ΣΟΥ». Ὅχι μὲ τραπεζικὴν ἐντολὴν.

Κυκλοφορεῖ

τὸ βιβλίον

Η ΜΕΤΕΝΣΑΡΚΩΣΙΣ

τοῦ Ἄγγλου συγγραφέως

ΙΡΒΙΝΓΚ ΚΟΥΠΕΡ



Τὸ μεγάλο πρόβλημα

τῆς Μεταφυσικῆς

σὲ ἐκλαΐκευση



ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Δρχ. 80